_____COLECȚIA
MERIDIANE_____

Fazil Iskander

Zodia Kozloturului

În româneşte de
Iulian Neacşu şi *Eleonora Mircea*

Editura pentru Literatură Universală

_____

Bucureşti – 1968

NICI NU SE ÎMPLINISE un an de când fusesem repartizat, după terminarea institutului, la un ziar de tineret dintr-o regiune centrală a Rusiei, când, într-o bună zi, am fost dat afară.

Un drăcesc concurs de împrejurări făcuse ca tocmai redactorul-şef să scrie versuri. Că le scria încă n-ar fi fost nimic, însă din respect pentru forurile conducătoare locale dumnealui le mai şi semna cu pseudonim. Deşi, după cum avea să se lămurească mai târziu, pseudonimul n-avea niciun rost, pentru că forurile conducătoare locale ştiau că el scrie versuri, dar considerau că pentru un redactor-şef al unui ziar de tineret era o slăbiciune întru totul scuzabilă.

Forurile locale ştiau, în schimb eu habar n-aveam. Şi chiar în prima şedinţă m-am apucat să critic o poezie apărută la noi. Am criticat-o fără să-mi bat joc de ea, numai cu un oarecare snobism de moscovit, care poate fi iertat însă unui proaspăt absolvent din capitală.

Şi, în timp ce vorbeam, am surprins cu coada ochiului pe feţele colegilor mei o expresie ciudată, fără sa-i dau însă o prea mare importanţă. Sincer vorbind, îmi închipuiam că sunt uluiţi de subtilitatea argumentelor mele.

Dar poate că până la urmă nici nu păţeam nimic, de n-ar fi fost un mic amănunt. Poezia, scrisă ca din partea unui comsomolist de la ţară, demonstra superioritatea metodei de recoltare a cartofilor cu maşina.

Din naivitate, inclusiv în ale literaturii, credeam că e una din poeziile trimise, fără să fi fost cerute, cum se întâmplă la toate redacţiile din lume. De aceea, la sfârşit, ca să nu-l demoralizez chiar de tot, am ţinut să adaug că totuşi, pentru un comsomolist de la ţară, autorul se descurcă binişor cu gramatica.

De atunci n-am mai criticat niciodată poeziile redactorului-şef, dar se vede ca el bănuia că aş continua s-o fac pe ascuns.

În cele din urmă a decis, şi pe drept cuvânt, că pentru un ziar provincial de tineret un singur poet e arhisuficient. Care anume – în privinţa asta nici el, dar nici eu n-aveam nicio îndoială.

Şi cum în primăvară a început campania pentru reducerea personalului, am fost pus pe liber. Primăvara este anotimpul cel mai potrivit ca să fii pus pe liber, dar nu ca să te desparţi de o fată.

Eram îndrăgostit. Ea îşi petrecea zilele socotind la contabilitatea unei instituţii militare, iar serile – la şcoală. Între aceste două îndeletniciri apuca să fixeze înlâlniri, din păcate nu numai cu mine. Împărţea întâlnirile ca pe nişte flori. Se poate spune că trecea prin viaţă cu braţele pline de flori pe care le arunca nepăsătoare în dreapta şi în stânga. Acela care primea o floare se şi credea stăpân al întregului buchet şi de aici se iscau o sumedenie de încurcături.

O dată, ne-am întâlnit în parc. Ne plimbam pe aleile străjuite de tei falnici, bătrâni. Era o seară de vis: se auzea muzică, frunzele foşneau sub paşii noştri, chipul ei vioi, radios era estompat de umbrele înserării!

Am ieşit din alee într-un loc deschis, luminat de un felinar. Aici, nu ştiu de ce, mi-a atras atenţia un grup de băieţi. Unul din ei, ursuz la înfăţişare, s-a îndreptat spre noi. Faţa lui încruntată nu mi-a plăcut de loc şi m-am gândit chiar că aş prefera să am de-a face cu altcineva din grupul lui, dar s-a nimerit să fie tocmai el.

A venit lângă noi şi, fără un cuvânt, i-a ars fetei o palmă. Am sărit şi ne-am luat la bătaie, dar au venit ceilalţi şi au stricat tot. M-au trântit la pământ şi m-au cotonogit în lege. Aşa sunt întrerupte sau prevenite în zilele noastre duelurile.

Şi ce se întâmplase? Fata îi fixase ăluilalt o întâlnire tot în parc, şi aproape la aceeaşi oră.

— Mă rog, dar de ce tocmai în parc? o întrebai străduindu-mă să aflu o logică în comportarea ei.

— Nu ştiu, răspunse ea râzând, scuturându-mi cu tandreţe praful de pe haină. În definitiv, am încasat şi eu, aşa că…

M-am uitat la ea şi mi-am spus cu amărăciune că până şi palmele îi stau bine: acum obrăjorul ei era şi mai drăgălaş.

De la o vreme pare-mi-se îi tot dădea târcoale un maior bătrân. Ea îmi vorbea mereu de el, făcând mare haz, şi asta mă neliniştea: apucasem să aflu că dacă o fată râde prea mult de vreun curtezan, iar acesta se dovedeşte îndeajuns de încăpăţânat, se poate întâmpla ca până la urmă să-l ia de bărbat, fie şi sub cuvânt că asta o distrează. Or încăpăţânarea maiorului era în afară de orice îndoială.

Toate astea nu păreau să contribuie la bunul mers al muncii mele la gazetă şi furnizau şefului destule motive pentru realizarea tainicului său proiect.

Ca să nu se spună că mă persecută, şeful a concediat-o şi pe femeia de serviciu o dată cu mine, deşi ar fi fost cazul să-i concedieze şi pe cei doi şoferi care, oricum, n-aveau nicio treabă, pentru că de o lună începuse campania de economisire a carburanţilor, şi nu li se mai dădea benzină. Se leneviseră în aşa hal, încât le crescuseră bărbile, şi cât era ziua de lungă, fără să-şi scoată măcar paltoanele, jucau dame pe un divan din incinta redacţiei, cu feţele strâmbe de mahmureală. Iar noi în loc să ne repezim după material cu maşina şi să ne întoarcem în aceeaşi seară, plecam pe teren zile întregi, deoarece în perioada aceea încă nu începuse campania de reducere a cheltuielilor de deplasare.

Pe scurt, am primit plicul şi am hotărât să mă întorc acasă. La lichidare, redacţia s-a arătat foarte generoasă: am primit salariul, nişte misterioşi bani de concediu şi drepturile pentru ultimele materiale. Concepţiile mele moştenite din studenţie asupra

prosperităţii financiare mă făceau să întrevăd cel puţin două luni de libertate.

… Am condus-o pentru ultima oară până la şcoala serală.

— Să-mi scrii neapărat, îmi spuse ea şi, după ce-mi aruncă pentru ultima oară un surâs scânteietor, dispăru în hăul întunecos al uşii.

Că un sentiment ca al nostru nu poate fi ameninţat de o despărţire sau de trecerea timpului eram convins. Totuşi perfecta ei stăpânire de sine în aceste clipe m-a cam durut. Tânjeam după dovezi de dragoste mai serioase decât zâmbetul acela.

Restul serii mi l-am petrecut pe o bancă din parc, gândindu-mă la ce mi se întâmplase până atunci şi la ce mi se mai poate întâmpla. Şedeam pe banca jilavă din parcul pustiu şi rece care începuse să înverzească. Deodată se auzi dintr-un difuzor cântecul lui Solveig. Am recurs atunci la o mică pungăşie: cu o mişcare de trişor am introdus sufletul lui Solveig în făptura iubitei şi l-am ţinut acolo cât a durat cântecul.

Nu, mi-am spus, lumea care a putut crea un asemenea cântec, cu toate păcătoşeniile ei, are dreptul la fericire şi va fi fericită.

Şi mi-am mai spus: ajunge cât m-am ţinut de fleacuri, trebuie să particip şi eu la prefacerea lumii. E timpul să devin matur în toată puterea cuvântului, să mă încadrez la un ziar adevărat, matur, unde oamenii se ocupă de probleme adevărate, mature.

Trebuie să vă spun că, făcând abstracţie de concediere, şi aşa mi se făcuse lehamite de vocabularul pseudotineresc al ziarului nostru, de nedezminţitul şi sterilul lui aplomb.

Ei, gândeam, tot răul e spre bine. O să mă fac gazetar cu adevărat şi abia aşa o să-şi dea seama şi ea şi o să mă aprecieze.

De ce anume o să-şi dea seama, n-aş şti să vă spun, dar că o să mă aprecieze, de asta da, eram

mai mult ca sigur.

În aceeaşi noapte câţiva prieteni m-au condus la gară şi iată-mă, cu inima încălzită de duioşia despărţirii, călătorind cu trenul de Moscova, pentru ca din capitală să zbor repede ca vântul înspre binecuvântatele plaiuri meridionale unde mă născusem.

La Moscova am reuşit – în trecere fiind – să public o poezie, ceea ce era considerat pe atunci un frumos succes. Cu aceasta, pe de o parte, îi trăgeam un bobârnac fostului meu şef pe care nu-l publica nimeni la Moscova, iar pe de altă parte, sosind pe meleagurile mele înaintea mea, poezia urma să-mi slujească drept carte de vizită la ziarul nostru *Subtropicul Roşu*, unde intenţionam să intru.

— Da, da, am citit, îmi spuse în loc de salut redactorul-şef Avtandil Avtandilovici, de cum m-a văzut pe coridorul redacţiei. Apropo, nu te gândeşti să te întorci pe meleagurile natale?

Îşi închipuia probabil că am venit numai în concediu.

— Ba da, am răspuns eu, şi din două vorbe s-a şi aranjat: a rămas să mă ia la ei îndată ce un anume redactor bătrân va ieşi la pensie.

Aproape o lună am hoinărit pe litoral, rătăcind pe plajele goale şi străduindu-mă să redau în versuri reflexiile mele cam sumbre. Ei i-am trimis două scrisori, dar nu mi-a răspuns si din mândrie nu i-am mai scris nici eu. E drept însă că i-am scris unui fost coleg de redacţie cu care mă aveam bine. L-am informat asa, ca între altele, că am intrat la un ziar adevărat, pentru adulţi, şi că mi-ar face plăcere să-mi trimită – firește, dacă are chef – un scurt răvaş din care să aflu ce mai face. Şi fiindcă veni vorba, îi mai ceream eu în scrisoarea aceea: dacă se va întâmpla să întâlneşti pe stradă persoana ştiută, poţi să-i povesteşti şi ei toate acestea, bineînţeles, dacă vei considera că este cazul. Încheiam cu rugămintea de a da salutări de la mine

întregului colectiv fără excepţie. Apreciam că epistola este compusă într-o tonalitate sobră şi calmă, cu o uşoară tentă de înţeleaptă condescendenţă.

Aerul de acasă, saturat de mirosul tare al mării şi de parfumul delicat, femenin, al glicinei în floare, avea asupra mea un efect liniştitor. S-ar putea ca iodul pe care-l ccnţine aerul marin să tămăduiască nu numai rănile trupului, dar şi pe cele ale sufletului. Zile întregi nu făceam altceva decât să mă prăjesc la soare pe câte o plajă pustie. În răstimpuri treceau pe lângă mine, în mici grupuri, donjuanii locali. Cercetau plaja cu un ochi de stăpân, cum un comandant de oşti studiază relieful locului sortit să devină curând teatrul unor mari bătălii.

În sfârşit, cetăţeanul care trebuia să iasă la pensie a binevoit s-o şi facă, pentru că s-a nimerit tocmai atunci o campanie de scurtă durată ca cei ajunşi la vârsta de pensionare să se pensioneze cu adevărat. Înainte de asta el tot făcea pe grozavul, dar acum n-a mai avut încotro. I-au aranjat o seară de despărţire de toată frumuseţea, ba i-au luat chiar şi un cadou – o barcă pneumatică. El tot batea şaua că i-ar fi plăcut şi o lansetă, dar degeaba, că şi aşa barca pneumatică golise casa comitetului sindical. Mai târziu s-a apucat să se plângă cui stătea să-| asculte că l-au scos la pensie împotriva voinţei sale şi nici măcar nu i-au cumpărat undiţa făgăduită, cu toate că de fapt nimeni nu i-a promis aşa ceva. Barcă da, i-au promis şi i-au cumpărat, dar de undiţă nici vorbă.

Înşir aici toate aceste amănunte pentru că până la urmă a ieşit ca şi cum eu i-aş fi răpit locul, cu toate că am fost angajat fiind cadru local, cu spaţiu locativ.

Pe noii mei colegi îi cunoşteam de ani de zile: când eram student şi veneam acasă în vacanţa de vară încercam mereu să le trezesc interesul pentru operele mele literare. De obicei, aceste încercări

eşuau, în schimb eram acum destul de bine informat asupra colectivului.

Oricum, ştiam precis că redactorul-şef Avtandil Avtandilovici nu scrisese niciodată versuri şi nici n-avea de gând s-o facă. Şi nu numai atât, dar în general nu-mi amintesc ca el să fi scris vreodată ceva, nici înainte şi nici în timpul cât am lucrat împreună.

Însăşi natura îl zămislise desigur în chip de conducător cu profil larg. Şi ca atâţia şi atâţia dintre compatrioţii mei, avea şi darul înnăscut de a prezida. Statura lui impunătoare, părul inelat, înfăţişarea bărbătească îl făceau foarte la locul lui, ba chiar necesar atât în capul mesei, la ospeţe, cât şi în prezidiul marilor adunări. Vorbea curent toate limbile caucaziene, aşa că toasturile pe care le rostea nu trebuiau traduse.

Înainte de a fi redactor-şef, fusese diriguitorul industriei locale, bineînţeles, pe scara micei dar simpaticei noastre republici autonome, îmi închipui ce bine, ba chiar foarte bine, se achita de treaba asta, pentru că până la urmă s-a pus imperios problema promovării sale şi, de cum s-a ivit prilejul, l-au pus redactor-şef la gazetă.

Născut conducător cu profil larg, el s-a familiarizat toarte repede cu noile sarcini. Era într-adevăr de o operativitate nemaipomenită. Ziarul nostru publica destul de des editoriale pe teme industriale şi agricole de primă importanţă, simultan cu presa centrală, sau chiar cu o zi înainte.

Aşa cum mi-am şi dorit, m-au dat la secţia agricolă. În agricultura acelor ani reformele revoluţionare se ţineau lanţ. Căutam să mă orientez în toate aceste probleme, să le prind rosturile, ca să fiu în sfârşit realmente competent în tot ce aveam de făcut.

Pe şeful secfiei îl chema Platon Samsonovici. Să nu vă mire. La noi astfel de nume întâlneşti cu duiumul. Au rămas probabil încă de pe vremea

colonizării litoralului pontic de către greci şi romani. Îl cunoşteam mai demult. Era un om tăcut şi blajin. Am fost de multe ori împreună la pescuit. Mai priceput şi mai îndemânatic pescar nici n-am întâlnit prin părţile noastre.

Dar la data angajării mele l-am găsit cu desăvârşire schimbat: de pescuit nici nu mai pomenea, îşi vânduse chiar şi barca. Era stăpânit de o surescitare febrilă, avea în ochi o licărire tainică şi strângea din buze cu un aer important. Nici înainte nu fusese prea înalt, ceea ce nu-l împiedica să fie un om destul de voinic. Acum însă arăta, de parcă intrase la apă. Trupul lui părea împletit numai din vine şi tendoane. Îţi făcea impresia că e galvanizat. Am aflat şi cauza acestei schimbări: pe atunci era în plină desfăşurare campania de creştere a kozloturilor, campanie al cărei cei mai vajnic promotor era el.

Iată de unde pornise totul. Cu doi ani în urmă, Platon Samsonovici vizita o rezervaţie alpină de unde s-a întors cu o scurtă notă despre un selecţionator care reuşise să încrucişeze un tur – ţapul de munte caucazian – cu o capră[1] obişnuită. Rodul acestei încrucişări a fost primul kozlotur. Animalul păştea fără habar între caprele domestice, nebănuind ce viitor măreţ îi rezerva destinul.

[1] Koza (rusă).

Nota a trecut neobservată, totuşi s-a nimerit s-o citească cineva de sus, nu chiar ministru, dar cu nimic mai prejos ca importanţă. În fiecare an el venea să se odihnească la noi, în peninsula Oranjevâi. A citit nota şi a spus:

— O iniţiativă interesantă, am putea zice…

Nu se poate şti cu precizie dacă cuvintele acelea au fost adresate celor din jur, sau pur şi simplu era un fel de a gândi în gura mare. Oricum, a doua zi Avtandil Avtandilovici a primit un telefon:

— Felicitările noastre, Avlandil Avtandilovici, el a spus că e o iniţiativă interesantă

Avtandil Avtandilovici a convocat tot colectivul şi într-o atmosferă festivă i-a mulţumit lui Platon Samsonovici pentru munca depusă. Apoi l-a trimis urgent pe teren împreună cu fotoreporterul ca să scrie în amănunţime despre viaţa kozloturului.

— Nu este exclus ca în viitor kozloturul să deţină un loc de cinste în economia noastră, rosti Avtandil Avtandilovici.

O săptămână mai târziu apărea reportajul literar intitulat *O iniţiativă interesantă, am putea zice*. Reportajul ocupa o jumătate de pagină şi era ilustrat cu două fotografii ale kozloturului, față şi profil. Dintr-o parte avea o fizionomie de nobil decăzut, căruia buza inferioară, mai scurtă, îi dădea o expresie sceptică. Văzut „en face", capul kozloturului, pe care se arcuiau nişte coarne superbe, exprima o oarecare nedumerire, de parcă nici el nu putea pricepe ce este în definitiv, capră ori tur, sau dacă era mai bine să rămână tur ori să se transforme în capră.

Reportajul dădea informaţii amănunţite despre raţia zilnică de nutreţ a kozloturului, descria ataşamentul lui mişcător faţă de om. Se insista îndeosebi asupra avantajelor pe care le prezintă kozloturul în comparaţie cu capra cea de toate zilele.

În primul rând, cântărea în medie de două ori mai mult decât capra obişnuită (iată rezolvată problema cărnii); în al doilea rând, se distingea printr-o constituţie excepţional de robustă, de aceea păşunatul viitorilor kozloturi pe cele mai abrupte povârnişuri de munte se va putea face, practic, în condiţii de deplină securitate. Aici se arăta în paranteză că datorită firii blânde şi liniştite a acestui animal păscutul nu prezenta dificultăţi, fiind de ajuns un singur cioban la două mii de capete.

Lânozitatea kozloturului i-a inspirat lui Platon Samsonovici un stil mai sprinţar. El susţinea ca această lână deasă, în nuanţe variind între alb şi cenuşiu, va fi un nou dar oferit industriei noastre uşoare. Cititorii aflau cu acest prilej că soţia selecţionatorului cu pricina şi-a croşetat din această lână o jachetă care, după părerea lui Platon Samsonovici, putea să rivalizeze cu una din import. „Mondenele noastre vor fi mulţumite”, ne asigura tot el.

În reportaj se spunea de asemenea că de la falnicul său strămoş, kozloturul a moştenit un înalt grad de „saltibilitate”, precum şi frumuseţea coarnelor care, prelucrate adecvat, vor putea servi ca element decorativ sau ca admirabile suveniruri pentru turişti şi pentru oaspeţii străini mai binevoitori.

Am citit toate materialele consacrate kozloturului şi vă asigur că acesta a fost cel mai frumos, cel mai de efect. Platon Samsonovici şi-a pus în el tot sufletul. Şi presupun că reportajul a provocat un torent de scrisori din partea cititorilor, deoarece la scurtă vreme după aceea ziarul inaugura două rubrici noi: „Pe cărarea kozloturului” şi „Să râdem de necredincioşi”. În prima erau înserate şi comentate ecourile pozitive, în a doua se publicau fragmente din scrisorile scepticilor, însoţite de o ripostă usturătoare.

La rubrica „Pe cărarea kozloturului” a fost tipărită şi scrisoarea unui savant din Moscova care mărturisea că pe el, unul, apariţia kozloturului nu-l surprinde de loc, întrucât toate acestea au fost de mult prevăzute de agrobiologia miciurinistă, în timp ce anumiţi oameni de ştiinţă, tributari unor teorii dubioase, nu le-au prevăzut şi n-ar fi fost în stare desigur să le prevadă.

Eminentul savant arata în încheiere că apariţia kozloturului confirmă şi justeţea experimentelor sale personale.

Era cel mai vestit om de ştiinţă din ţara noastră. La timpul său el a emis ipoteza că berbecul contemporan nu este altceva decât şopârla primitivă, care, potrivit teoriei lui Darwin, a suferit în cursul luptei pentru existenţă o seamă de modificări. Dacă nu mă înşel el şi-a fondat ipoteza pe o analiză comparativă între sinusul frontal al berbecului contemporan şi ţeasta unei reptile fosile asiriene.

Astfel marele învăţat desprindea concluzia ce se impune de la sine: de vreme ce coada groasă a berbecului dintr-o rasă curdină nu este altceva decât o coadă de şopârlă modificată, este exclus să nu fi păstrat în oarecare măsură şi proprietatea acesteia de regenerare. De aceea, primo, această proprietate trebuie dezvoltată şi, secundo, organismul berbecului trebuie deprins cu ruperea nedureroasă a cozii. Cu ceea ce el se şi îndeletnicea în ultimii ani, experimentele desfăşurându-se cu succes.

E drept, invidioşii se plângeau că nimeni nu reuşeşte să-i reediteze genialele experimente, dar li se replica în mod logic că experimentele sunt geniale tocmai pentru că nimeni nu le poate repeta.

Pe scurt, această luare de poziţie a marelui învătat în favoarea kozloturului nostru s-a dovedit oportună şi salutară.

La aceeaşi rubrică a fost publicată şi scrisoarea unei cetăţene oarecare. Se vede că ea nu înţelesese nimic din materialul lui Platon Samsonovici, ori poate îl cunoştea doar din auzite, de aceea întreba unde se vând jachetele din lână de kozlotur. Redacţia i-a explicat cu amabilitate că e încă prematur să se vorbească despre fabricarea pe scară industrială a acestor articole, dar că însăşi faptul că s-a primit o asemenea scrisoare ar trebui să îndemne organele economice să reflecteze şi să se pregătească din vreme în vederea recepţionării şi prelucrării lânei de kozlotur.

Tot aici a apărut şi scrisoarea salariaţilor abatorului comunal, în care erau felicitaţi oamenii muncii din agricultură pentru noua şi interesanta lor iniţiativă. Personalul abatorului se oferea să patroneze colhozul care va începe primul să crească kozloturi.

La rubrica „Să râdem de necredincioşi” au apărut fragmente din scrisorile unui zootehnician şi a unui agronom.

Exprimându-se în termeni politicoşi, zootehnicianul spunea că se îndoieşte ca hibridul să fie capabil de împerechere, de aceea şi toate proiectele în legătură cu kozloturul vor sucomba în faşă. Redacţia a profitat de prilej pentru a anunţa triumfător că până acum kozloturul s-a şi împerecheat cu opt capre şi, după toate aparenţele, nu are de gând să se mulţumească cu atât. Caprele montate se simt bine, monta continuă.

Agronomul era un tip mai incisiv. El a luat în tărbacă meritele kozloturului, toate în bloc şi fiecare în parte. Dar ţinta sarcasmelor sale cele mai necruţătoare a devenit „saltibilitatea”. Atâta ne-ar mai lipsi, ricana agronomul. Noi nu ştim ce să ne facem cu „saltibilitatea” caprelor domestice, atât de păgubitoare pentru culturile de porumb. Încercând să facă pe spiritualul, întreba redacţia dacă nu cumva are de gând să trimită kozloturul să sară la viitoarea Olimpiadă.

Redacţia a ştiut însă să-l pună la punct. La începutul răspunsului, redactat pe un ton mai mult decât calm, Platon Samsonovici îl lămurea pe autor că „saltibilitatea” kozloturului, e o proprietate foarte preţioasă, deoarece îi va permite să pască pe pajişti alpine, pe povârnişuri inaccesibile caprelor domestice obişnuite. Şi acolo, tot datorită înaltei sale „saltibilităţi”, kozloturul va putea scăpa relativ uşor de fiarele de pradă din cauza cărora încă mai au de pătimit vitele – proprietate obştească.

Cât priveşte „saltibilitatea” caprelor colhoznice, scria în continuare Platon Samsonovici, aici răspunderea nu revine redacţiei, ci ciobanilor, care, probabil, cât e ziua de lungă nu fac altceva decât să doarmă, ori să joace cărţi. Astfel de ciobani trebuie amendaţi, şi nu numai ei, dar şi acele cadre din conducere în colhozuri, de la preşedinte până la agronom, care tot mai confundă pajiştile alpine cu cele olimpice.

Pare-se că după acest răspuns incisiv agronomul s-a lăsat păgubaş, în schimb politicosul zootehnician şi-a mai făcut auzit glasul. Şi din nou i-a apărut numele la rubrica „Să râdem de necredincioşi”.

Zootehnicianul scria că răspunsul redacţiei e neconcludent, chiar dacă hibridul ar fi păstrat capacitatea de a se împerechea cu capre, pentru că asta nu însemna că el poate avea şi urmaşi. Mai mult, el era de părere că în domeniul creşterii animalelor accentul trebuie pus pe cornute mari, în special bivoli, în timp ce kozloturul, deşi mai mare decât capra, rămâne totuşi o vită cornută mică.

Redacţia a răspuns că tocmai înalta capacitate de montă este o dovadă că de la kozlotur se va obţine prăsilă. În lunile următoare totul se va lămuri, timpul lucrează pentru noi, scria redacţia în ceea ce priveşte direcţiile de dezvoltare ale sectorului nostru zootehnic, în primul rând nu se poate afirma despre kozlotur că ar fi o vită cornută mică, chiar dacă e mai mic decât vitele cornute mari, iar în al doilea rând faptul că respectivul zootehnician acordă atenţie exclusiv vitelor cornute mari arată limpede că el încă nu s-a vindecat de gigantomania caracteristică vremurilor pe veci apuse ale cultului personalităţii.

Câteva luni mai târziu ziarul consacra o pagină întreagă unui eveniment îmbucurător: toate cele treisprezece capre montate de kozlotur au fătat, patru din ele câte doi gemeni, iar una chiar trei.

O fotografie enormă pe şase coloane prezenta kozloturul-tată, înconjurat de numeroasa sa familie. Pe botul său nici urmă de nedumerire. Înfăţişarea lui calmă şi impozantă te făcea să crezi că până la urmă se regăsise.

Când am intrat să lucrez la *Subtropicul Roşu*, Platon Samsonovici era socotit primul condei al ziarului. În afară de tematica agricolă, scria articole pe teme cultural-educative, ba chiar şi editoriale propagandistice. Articolul său *Kozloturul – armă în propaganda antireligioasă* a fost expus pe panoul materialelor evidenţiate. Platon Samsonovici stătea zile întregi la redacţie, înapoia unui birou pe care erau îngrămădite manuale de agrobiologie, scrisori primite de la selecţionatori şi diverse diagrame. Uneori pica pe gânduri, tresărind înfiorat din când în când.

— Ce-i cu dumneata? îl întrebam.

Platon Samsonovici se dezmeticea şi-mi răspundea zâmbind:

— Ştii, îmi amintesc adesea de prima mea notă… Şi crede-mă că stăteam la îndoială – s-o dau, să n-o dau... Cât pe-aci să-mi scape o iniţiativă atât de importantă!

— Şi ce-ar fi fost?

— Nici nu vreau să mă gândesc! răspundea tresărind iar.

Platon Samsonovici dăruia ziarului tot timpul său. Venea primul la redacţie şi pleca noaptea. Din cauza asta spre seară aproape că-mi era ruşine să mă scol şi să plec acasă. De altfel, el n-a încercat niciodată să mă oprească după program, dimpotrivă. Acasă nu putea lucra – avea o singură cameră în care stătea cu nevasta şi copiii. De ani de zile era trecut pe listă la spaţiu, dar, în cele din urmă, tot pe atunci i-au dat apartament. Bănuiesc că într-o oarecare măsură îl ajutase şi kozloturul, graţie căruia ajunsese un nume cunoscut şi respectat.

În ziua în care a primit repartiţia toţi l-au felicitat călduros strecurând şi câteva aluzii cu privire la evenimentele care se cer udate, dar el se încăpăţâna să rămână mut şi surd la insinuările noastre atât de nevinovate.

Motivul încăpăţânării sale mi s-a dezvăluit abia peste câteva zile, când Platon Samsonovici s-a despărţit de familie şi a rămas să stea singur in vechea lui cameră. Am aflat că şi înainte încercase de câteva ori să se despartă, dar ori n-avea unde să se ducă, ori nevastă-sa venea să se plângă lui Avtandil Avtandilovici şi acesta îl trimitea din nou în sânul familiei.

Şi de data asta nevastă-sa a venit la redacţie şi a spus:

— Daţi-mi-l înapoi pe inventatorul meu.

Avtandil Avtandilovici l-a chemat pe Platon Samsonovici în cabinetul său şi a început obişnuita sa operaţie de reinstalare. Însă acesta refuză categoric să se întoarcă, fiind numai dispus să-şi ajute familia.

— Alte vremuri, i-a spus Avtandil Avtandilovici femeii. Rezolvaţi-vă singuri treburile voastre familiale.

— Ei îşi bat joc de mine, cică ar fi sărit cu gura Platon Samsonovici.

— Cum adică îşi bat joc? se miră şeful. Platon Samsonovici se ocupă doar de o problemă importantă, de stat.

— Ei îmi stingheresc gândirea mea creatoare, cică ar fi stăruit Platon Samsonovici.

Nevastă-sa ştia una şi bună:

— Daţi-mi-l înapoi pe inventatorul meu.

— Ea şi acum râde de mine, s-ar fi plâns Platon Samsonovici.

— Bine, dar el n-a cerut divorţul? o întreba şeful pe femeie.

— Atâta ar mai lipsi, cică i-ar fi spus ea.

— Consideră că soţul dumitale s-a instalat într-un cabinet personal, puse capăt discuţiei Avtandil

Avtandilovici.

— Mi-e ruşine de lume, cică ar fi zis femeia după o scurtă gândire.

Şi aşa a rămas. Pentru că, de fapt, Platon Samsonovici nu făcuse tot ce făcuse ca să se însoare din nou şi cu atât mai puţin ca să-şi ia o amantă. El se smulgea, cum s-ar zice, deşertăciunilor vieţii pentru a se dărui cu totul muncii lui celei mai dragi.

De aceea după acest semiabandon al familiei, nevastă-sa tot mai venea pe la el ca să-i schimbe rufăria şi să-i facă curat. Iar Platon Samsonovici şi-a înzecit strădaniile consacrate descoperirii sale, găsind din când în când câte un nou unghi de vedere în problema înmulţirii kozloturilor.

Eu lucram la redacţie când, pe malul mării, lângă cafenea, s-a deschis un bufet de răcoritoare. Platon Samsonovici se zbătuse ca bufetului să i se zică „La adăpătoarea kozloturului" şi-l frecventa cu plăcere.

Mi se întâmpla să-l văd acolo seara, când ieşeam de la cafenea. Rezemat de barul de marmoră, bea apă minerală cu aerul unui proprietar obosit, dar satisfăcut.

Şi deşi era partizanul celor mai largi şi mai originale forme de propagandă Platon Samsonovici nu admitea nici cea mai mică urmă de neseriozitate în problema kozloturului.

Când foiletonistul nostru îl comparase cu un kozlotur pe unul care azi era însurat cu una, mâine cu alta, neplătind nici pensiile alimentare, Platon Samsonovici declarase sus şi tare în şedinţă că o asemenea comparaţie discreditează în ochii colhoznicilor o acţiune de amploare naţională.

— Nu cred să fie aici o greşeală politică, totuşi nu strică să ţinem seama de această observaţie, conchise împăciuitor Avtandil Avtandilovici.

Platon Samsonovici a elaborat printre altele şi alimentarea kozloturilor recomandând-o stăruitor colhozurilor. Totodată el lăsa cale liberă iniţiativei

personale a colhoznicilor, îndemnindu-i să încerce şi cu alte produse alimentare, iar rezultatele să le comunice ziarului.

— Prima rândunică, îmi spuse într-o zi Platon Samsonovici, arătându-mi coperta unei reviste ilustrate din Moscova, pe care o ţinea cu duioşie în mână. Pe copertă, fotografia kozloturului cu toată familia, aceeaşi care apăruse şi la noi, numai că era în culori.

Nu trecu mult şi un ziar din Moscova a publicat un articol intitulat *O iniţiativă interesantă*, am putea zice, în care era descrisă experienţa dobândită de noi în creşterea kozloturilor.

Ziarul sfătuia colhozurile din regiunile centrale cu cernoziom din ţara noastră să studieze această experienţă şi fără tărăboi, fără grabă, dar în acelaşi timp şi fără a pierde timpul, să sprijine această nouă iniţiativă.

Anticipând obiecţiile referitoare la diferenţa de climă, autorul articolului reamintea că, după toate probabilităţile, kozloturului nu-i e teamă de frig, fiind deprins dinspre tată cu condiţiile aspre ale pajiştilor alpine de la mari altitudini.

În sinea lui, Platon Samsonovici jubila. La ultima şedinţă ne pomenirăm că se ridică şi spune că ar fi timpul să chemăm la întrecere statul american Iowa nu numai în producţia de porumb, dar şi în domeniul creşterii kozloturului.

— Bine, dar acolo nu se cresc kozloturi, se îndoi redactorul-şef.

— N-au decât să încerce în fermele lor, pară Platon Samsonovici.

— Să mă consult cu cineva din tovarăşi, conchise şeful, dând drumul la ventilator, semn că şedinţa se terminase.

Ventilatorul stătea pe birou în faţa lui şi, de câte ori deschidea o şedinţă, Avtandil Avtandilovici îl oprea, iar capul lui răsărind dintre palete părea că-i al unui pilot abia sosit de departe; încheind şedinţa, dădea drumul la ventilator, chipul îi

împietrea şi cu toate că rămânea nemişcat aveai impresia că îşi ia zborul în direcţia indicată.

A doua zi i-a răspuns lui Platon Samsonovici, referitor la statul Iowa, că nu-i momentul.

— Între noi fie zis, asta-i fugă de răspundere, se indignă Platon Samsonovici, arătând din cap spre cabinetul şefului.

Într-unul din numere a fost înserată la rubrica „Pe cărarea kozloturului" scrisoarea primită de la un institut de cercetări agricole din Caucazul de Nord. Cercetătorii scriau că urmăresc cu interes acţiunea iniţiată de noi şi la rândul lor au încrucişat un tur nord-caucazian cu o capră.

Primul turokoz, ne informau ei, se simte bine şi creşte repede.

Comentând scrisoarea, Platon Samsonovici i-a felicitat în numele entuziaştilor transcaucazieni pe colegii lor din nord pentru această reuşită remarcabilă. El a ţinut să adauge că valoarea succesului dobândit va creşte dacă si în viitor acest reprezentant al noii specii va fi hrănit după regimul alimentar „elaborat de subsemnatul". „De la început am fost sigur, încheia Platon Samsonovici, că tocmai voi, fraţii şi vecinii noştri cei mai apropiaţi, veţi prelua primii această experienţă înaintată."

Scrisoarea nord-caucazienilor a fost publicată aproape fără nicio modificare, numai că Platon Samsonovici a pus în loc de „turokoz" termenul „kozlotur", adoptat de toată lumea.

Nu ştiu de ce autorii scrisorii au socotit jignitoare această modificare atât de nevinovată, şi au trimis pe numele redactorului-şef o dezminţire în care spuneau că nici prin gând nu le-ar fi trecut să-şi hrănească turokozul după regimul nostru alimentar, ei aplicând cu stricteţe şi de acum înainte metoda elaborată de aparatul ştiinţific al institutului. În plus, au mai găsit de cuviinţă să şi declare că denumirea de „kozlotur" este antiştiinţifica, deoarece însuşi faptul (ori faptele nu

pot fi combătute) că a fost încrucişat un tur cu o capră, iar nu un ţap cu o turiţă atestă hegemonia turului asupra caprei, lucru care trebuie desigur reflectat în denumirea animalului, dacă e să abordăm chestiunea cu rigoare ştiinţifică. Numai dacă veţi reuşi să încrucişaţi un ţap cu o turiţă, scriau ei, se va putea admite că temnenul de „kozlotur" este oarecum justificat. Dar atunci şi divergenţele noastre se vor aplana de la sine, fiind vorba de două specii noi obţinute prin metode principial diferite, ceea ce impune în mod necesar şi două denumiri distincte. Aşadar, vedeţi-vă mai departe de experimentele cu kozloturii voştri, pentru că noi am pornit cu turokozii si tot cu ei vom merge înainte. Cam aşa suna scrisoarea tovarăşilor nord-caucazieni.

Avtandil Avtandilovici ne transmise personal scrisoarea ca pe un material urgent.

— Va trebui s-o dăm – oricum, ei sunt oameni de ştiinţă, îi spuse el lui Platon Samsonovici.

Acesta o parcurse la repezeală şi o aruncă pe birou.

— Numai la rubrica „Să râdem de necredincioşi".

— N-avem dreptul, protestă Avtandil Avtandilovici. Oamenii de ştiinţă îşi spun părerea. Unde mai pui că data trecută le-ai atribuit şi unele lucruri pe care ei nu le-au spus.

— Ţara ştie de kozlotur, rosti răspicat Platon Samsonovici. De turokoz n-a auzit nimeni.

— Asta aşa e, îi dădu dreptate Avtandil Avtandilovici, denumirea noastră a fost adoptată ş! de presa centrală. Dar de unde şi până unde ai scos dumneata că ei aplică regimul nostru alimentar?

— Şi care altul? ridică din umeri Platon Samsonovici. Deocamdată toţi îl aplică.

— Ei, să lăsam, ceda Avtandil Avtandilovici după un moment de gândire. Pregăteşte un răspuns clar şi băgăm ambele materiale ca fiind o discuţie prietenească purtată în coloanele ziarului.

— Chiar azi îl dau, se însufleţi Platon Samsonovici şi, punând mâna pe un creion roşu, trase mai aproape scrisoarea cu pricina.

Avtandil Avtandilovici ieşi din birou.

— S-a apucat oul să înveţe găina, făcu Platon Samsonovici cu un gest vag, aşa că n-am înţeles dacă vorbeşte despre sef sau despre neaşteptaţii săi adversari.

Peste câteva zile ziarul a publicat ambele materiale. Răspunsul lui Platon Samsonovici intitulat *Colegilor de peste munţi* a fost scris în spirit ofensiv.

La început o lua pe departe: precum America a fost descoperită de Columb, dar i se spune aşa în cinstea avanturierului Amerigo Vespucci, care, se ştie, n-a descoperit nimic, astfel şi colegii noştri nord-caucazieni încearcă să impună alt nume vlăstarului străin.

În prima scrisoare a colegilor noştri, noi am înlocuit numele inexact şi disonant de „turokoz” cu armoniosul şi îndeobşte acceptatul „kozlotur”, crezând că-i doar o simplă nebăgare de seamă, mai ales că însuşi conţinutul naiv, denotând într-o oarecare măsură lipsă de maturitate, te făcea să te gândeşti la posibilitatea unor astfel de scăpări sau chiar erori. Dar, deşi lămuriţi din capul locului asupra scrisorii, noi am înserat-o în ziarul nostru, socotind că e de datoria noastră să sprijinim o tendinţă, fie ea şi timidă, slabă, dar totuşi onestă la origină, de a se situa la nivelul experimentelor înaintate ale epocii noastre.

Şi ce s-a constatat? S-a constatat că ceea ce am luat noi drept o scăpare, poate chiar, să zicem, o eroare, reprezenta un greşit, un dăunător, dar totuşi un întreg sistem de concepţii, şi pentru că un sistem trebuie combătut, noi ridicăm mănuşa ce ne-a fost aruncată de peste munţi.

Se poate ca numele de „turokoz”, deşi lipsit de tact, să exprime mai bine, sub raport ştiinţific, esenţa noului animal? se întreba în continuare

Platon Samsonovici. Nu, şi în această privinţă colegii de peste munţi au nimerit-o cu oiştea în gard!

Denumirea care exprimă cei mai exact esenţa noului animal este tocmai cea de „kozlotur”, pentru că în ea este fericit relevat primatul omului în faţa sălbăticiei naturii, pentru că în varianta noastră capra care trăieşte lângă casele noastre, domesticită încă de greci în antichitate, trece logic pe locul întâi, confirmând astfel că el, Omul, cucereşte natura şi nu viceversa, ceea ce ar fi monstruos.

Ori te pomeneşti că denumirea de „turokoz” concordă cu tradiţiile sănătoase ale agrobiologiei noastre miciuriniste? Şi aici aţi dat greş, colegi de peste munţi! Să luăm, de exemplu, noile soiuri de mere obţinure de Miciurin, cum ar fi Candil-kitaika sau Bellefleur-kitaika, denumiri de mult adoptate şi încuviinţate de popor. Aici, ca şi în cazul nostru, kitaika – mărul sălbatic din China – ocupă, cum şi trebuie, locul secund, un loc îndeajuns de onorabil.

Cât priveşte propunerea de a încrucişa un ţap cu o turiţă, ea sună destul de ciudat în gura unor cadre ştiinţifice, scria mai departe Platon Samsonovici.

În primul rând este absolut clar că, date fiind dimensiunile turiţei, indezirabile, ba chiar redutabile pentru ţap, probabilitatea împerecherii este aproape nulă.

Dar să presupunem că împerecherea s-a produs. Ce ne va da asta nouă, economiei noastre? Dacă studiem experienţa mondială şi naţională în producţia de catâri, aflăm uşor răspunsul.

Exprienţa multiseculară în producţia de catâri dovedeşte limpede că prin împerecherea unui armăsar cu o măgăriţă se obţine un mâşcoi, în timp ce de la un măgar şi o iapă se obţine un catâr. Este ştiut că mâşcoiul e un dobitoc subdezvoltat, slab, bolnăvicios, manifestând pe deasupra şi înclinaţia de a muşca, în timp ce catârul se distinge prin

însuşiri utile în gospodărie, fiind foarte preţuit în economia noastră naţională, mai ales în republicile sudice (nu ne vom ocupa aici de problema răspândirii catârului în nord şi a selecţionării unor rase rezistente la frig, cu toate că atât de cunoscuta cursă de catâri înhămaţi la sănii cu încărcătură completă pe distanţa Moscova – Leningrad, distanţă străbătută în zece zile în condiţii de iarnă geroasă, vorbeşte de la sine despre asta. Vezi Marea Enciclopedie Sovietică, vol. 11, pag.206). Din cele de mai sus reiese cel mai limpede că dacă vom obţine kozloturi prin metoda preconvată de colegii nord-caucazieni, aceştia vor fi asemenea mâşcoilor, or kozloturul poate şi trebuie să fie asemenea cătârului, obţinându-l astfel prin metoda noastră, verificată în repetate rânduri. Iată de ce respingem propunerea colegilor nord-caucazieni ca pe o tentativă – fie ea şi involuntară, totuşi tentativă – de a îndrepta zootehnia noastră pe o cale greşită, idealistă.

După colegii de peste munţi s-ar zice că niciunul din kozloturii noştri „nu ţin pasul" şi numai turokozul nord-caucazian merge în pas. În pas, dar cu cine? Misteriosul laconism al finalului suna ca un ameninţător avertisment.

Am aşteptat două săptămâni răspunsul nord-caucazienilor, dar aceştia au amuţit. Şeful era foarte nervos pe chestia asta.

— Le-o fi murit kozloturul şi nu îndrăznesc să continuie discuţia, îşi dădu o dată cu presupusul Platon Samsonovici.

— Telefonează la institut şi află ce s-a întâmplat, porunci Avtandil Avtandilovici.

— Dacă telefonăm noi primii, n-o să se creadă că cedăm? şovăi Platon Samsonovici.

— Dimpotrivă, asta va arăta că suntem tari pe poziţii.

Platon Samsonovici a chemat institutul de unde i s-a răspuns că turokozul este bine sănătos şi ca

cei de acolo au întrerupt discuţia luând hotărârea să demonstreze practic ai cui turokozi sunt viabili.

— Ai cui kozloturi, rectifică Platon Samsonovici punând jos receptorul. Clipi către mine: Au înghiţit găluşca. Şi, frecându-şi palmele, se aşeză la locul lui.

Muream de nerăbdare să văd un kozlotur în carne şi oase, dar Platon Samsonovici, deşi îmi aproba ardoarea, nu se grăbea să mă trimită la ţară. În cele din urmă a venit şi ziua aşteptată.

Înainte de asta mai fusesem o singură dată pe teren. Nu pot spune că mi-a mers prea bine.

La crăpat de zori am ieşit în larg cu brigada fruntaşă a colhozului pescăresc care se afla chiar lânga oraş. Totul mă încânta, şi marea violetă, şi vechiul barcaz, şi pescarii – puternici, îndemânatici, neobosiţi. Au scos peştele încurcat în năvoade, dar la întoarcere, în loc s-o ia spre cherhana, au cârmit-o spre un mic promontoriu, pe lângă care ştiam că trebuia să trecem fără să oprim. De pe ţărm se urniră tot într-acolo nişte femei cu coşuri şi găleţi. Am înţeles că întâlnirea era fatală şi de neevitat.

— Mă băieţi, poate nu face, bâiguii eu când barcazul s-a proptit cu botul în nisip. Mă tem însă că am intervenit prea târziu.

— Ba face, m-au încredinţat voioşi băieţii. Şi a început târgul. Într-un sfert de oră au dat tot peştele pe bani şi pe diverse produse ale economiei naturale. Şi iată-ne din nou în larg. Am încercat să le ţin un mic discurs. Pescarii ascultau politicos, tăind între timp pâinea pentru gustări. Apoi m-au poftit la masă şi mi-am zis că numai un caraghios şi un pedant fără pereche ar fi în stare să refuze o asemenea invitaţie.

Am mâncat bine, am ciocnit un păhărel, două şi ne-a furat pe toţi un somn lin, fără vise.

Mi-au explicat ei pe urmă că s-a prins prea puţin peşte, că oricum cherhanaua nu primeşte o

cantitate atât de mică şi că şi aşa ei tot depăşesc planul.

Bineînţeles că nu mai era cazul sa scriu un reportaj şi altceva nu-mi rămăsese decât să compun o *Baladă a pescuitului*; în ea am cântat truda pescarilor fără a preciza în ce mod au folosit ei roadele străduniei lor. La redacţie balada a beneficiat de o bună primire, fiind socotită o formă modernă, moscovită, de reportaj literar.

Dar e timpul să ne întoarcem la kozlotur. Tocmai se pregătea o consfătuire regională consacrată schimbului de experienţă în creşterea kozloturilor. Între timp exemplarele existente fuseseră repartizate celor mai înstărite colhozuri în vederea unei reproduceri masive. Unii preşedinţi de colhozuri au încercat să se sustragă însă de la această treabă nouă, mărturisind că nici capre nu mai ţin de cine ştie când, dar au fost dojeniţi pentru atitudinea lor şi obligaţi să achiziţioneze cât trebuia. În sfârşit toate caprele au fost achiziţionate. Însă au început să sosească plângeri cum că unii kozloturi manifestă faţă de capre o totală nepăsare.

În legătură cu aceasta redactorul-şef a pus problema însămânţării artificiale a caprelor, dar Platon Samsonovici s-a opus. Susţinând că a admite acest compromis înseamnă a încuviinţa comoditatea unor conducători de colhozuri şi că în fond nepăsarea kozloturilor faţă de capre se datorează numai nepăsării respectivilor preşedinţi faţă de ceea ce e nou.

Şi din întâmplare tocmai atunci am primit din satul Izvorul Nucului o scrisoare în care un anonim colhoznic îl reclama pe preşedintele gospodăriei că acesta îl hărţuieşte intenţionat pe kozlotur asmuţind câinii, îl ţine sub cerul liber şi-l lasă să rabde de foame. Colhoznicii, se spunea în anonimă, privesc cu lacrimi în ochi suferinţele noului animal, dar de frica preşedintelui nu

îndrăznesc să spună o vorbă. Scrisoarea era iscălită cu pseudonim: „Nedreptăţit, dar Drept”.

— S-ar putea să şi exagereze, zise Platon Samsonovici după ce-mi dădu să citesc scrisoarea, dar o sesizare e o sesizare. Du-te la Izvorul Nucului şi vezi cu ochii tăi care-i situaţia. Rămase o clipă pe gânduri, apoi urmă: Pe preşedinte îl cunosc. E unul Illarion Maximovici. Un gospodar destul de bun, dar retrograd. Cultivă ceai şi de altceva habar n-are. În linii mari – Platon Samsonovici întinse mâna şi se apucă să pipăie aerul cu degetele răşchirate, de parcă ar fi vrut să palpeze contururile materialului pe care aveam să-l scriu – reportajul trebuie să sune cam aşa: „Ceai e bine, dar carne şi lână de kozlotur e şi mai bine”.

— Am înţeles.

— Ţine minte, mă opri el la uşă, de deplasarea asta depind multe.

— Evident.

Platon Samsonovici s-a încruntat.

— Ce-am vrut să-ţi mai spun… Aha! Vezi să te trezeşti la timp ca să nu pierzi cursa de dimineaţă.

— Se poate?! am exclamat eu şi m-am dus să-mi fac formele de deplasare.

Am luat de la secţia „Scrisori” un carnet nou-nouţ cu antetul redacţiei pe el, mi-am cumpărat două creioane ca să le am pe ele, dacă voi pierde stiloul, şi un briceag ca să le ascut. Voiam să fiu ferit de orice surpriză.

Puternica maşină părea că lunecă pe şosea. La dreapta noastră, printre grădinile vechi şi căsuţele albe, răzbăteau crâmpeie de mare, caldă chiar şi la înfăţişare. Părea sătulă şi toropită de belşugul de soare văratec, şi de puzderia de înotătoare.

La stânga, pe dealurile înverzite, se desfăşurau porumbişti în pârgă şi livezi de mandarine. Din loc în loc apărea şi câte o plantaţie de tung, copăcel clăpăug, încărcat cu ciorchini de fructe ca merele încă necoapte.

În timpul războiului, soldaţii unui batalion de construcţii, cantonat undeva pe aici, în ciuda opreliştii, mâncau din fructele astea foarte otrăvitoare. Îşi închipuiau probabil că li se spune că sunt otrăvitoare numai aşa, ca să-i sperie, şi pe urmă, în vremurile alea, nici nu se prea găsea de mâncare. De obicei scăpau cu o zdravănă spălătură stomacală, dar cică au şi murit câţiva.

Câte o adiere, atât de neaşteptată încât părea că autobuzul o prinsese din zbor virând, aducea de departe mireasmă mucedă de ferigă, de mraniţă dospită la soare; sau mirosul de lapte al porumbului în pârgă; şi toate acestea trezeau în mine dulci şi nostalgice aduceri-aminte despre copilărie, despre satul meu, despre ţinutul în care mă născusem…

Şi de unde e puterea asta atât de atrăgătoare a miresmelor? Oare de ce un parfum este în stare să-ţi amintească clipe din viaţă mai viu ca orice altceva? Poate pentru că n-ai cum să-ţi aduci aminte de un parfum în absenţa lui, adică n-ai cum să ţi-l închipui. Şi atunci când îl găsim aievea, încep să se înlănţuie cu aceeaşi prospeţime toate amintirile legate de el. Iar ceea ce vezi şi ceea ce auzi păleşte cu vremea, poate tocmai pentru că le putem regăsi de atâtea ori în gând…

Autobuzul îşi legăna domol călătorii aşezaţi pe canapelele moi, elastice. Pe sticla neobişnuit de albastră din plafonul maşinii cerul se colora aproape de neînchipuit. Ca şi cum sticla îl învăţa pe cer cum trebuie să arate, şi pe călători – cum trebuie să-l vadă.

Autobuzul acela fusese repartizat de puţin timp întreprinderii de transporturi. Înainte, plimba turişti străini. Îl vedeam uneori prin oraş, staţionând lângă Grădina Botanică, lângă Cetate sau altundeva.

Acum era plin de colhoznice ce se întorceau acasă. Fiecare avea un coş, ori o traistă bine burduşită din care se vedea nelipsita legătură de

covrigi. Câteva ţineau în mână cu o oarecare mândrie câte un termos chinezesc ce semăna cu o cupă sportivă sau cu o ghiulea.

În zare defilau încet lanţurile de munţi. Cei mai îndepărtaţi şi mai semeţi erau nălbiţi de prima zăpadă căzută chiar în noaptea aceea. Piscurile lor scânteietoare şi imaculate se desenau clar pe cer.

Lanţul muntos mai apropiat era siniliu sub desimea pădurilor ce-i înfăşurau marginile. Acolo, până să ningă, mai va!

Brusc, după o cotitură, am văzut în înălţimea acestor munţi apropiaţi un şir de stânci golaşe şi simţii în piept o zvâcnire ca de spaimă sau de bucurie.

La poalele acestor stânci se cuibărise vatra satului nostru. Copil fiind, eram încredinţat că stâncile acestea ascund cine ştie ce taine, dar cu toate că până la ele nu era departe – e drept, pe un drum foarte greu – nu le-am suit niciodată. Iar acum deodată m-am pomenit că-mi pare rău că în atâtea locuri am fost, iar acolo nu.

De mic petreceam în fiece vară câteva luni la bunici. Dar ţin minte că întotdeauna abia aşteptam să mă întorc acasă. Şi nu-mi era dor atât de casă, cât mai mult de oraş. Şi încă ce dor! Mă gândeam aproape cu nesaţ la mirosul acela de praf amestecat cu iz de benzină şi de cauciuc. Nu pot să-l înţeleg pe copilul de atunci care privea cu atâta dor spre soare-apune, unde înapoia unui munte rotund cu cline domoale, se afla oraşul. Număram zilele ce-mi rămâneau până la sfârşitul vacanţei…

Îmi aduc aminte că, întorcându-mă în oraş, îmi simţeam de fiecare dată cu plăcere pasul uşor pe asfalt. Credeam că meritul era al străzilor netede ca în palmă, dar poate că datoram această sprinteneală numai nesfârşiteior hoinăreli pe potecile de munte, aerului curat al înălţimilor, hranei simple şi sănătoase.

Acum, oriunde m-aş afla, nu mi se mai întâmplă să-mi fie atât de fierbinte dorul de oraş, să mă

înfior de bucurie la gândul că mă voi întoarce acolo. Dimpotrivă, simt din ce în ce mai des că îmi lipseşte casa bunicilor.

Poate pentru că această casă nici nu mai e – bătrânii au murit, tinerii s-au mutat, care la oraş, care în vreun sat din împrejurimi. Dar când era, atunci nu reuşeam să-mi fac timp să vin acolo mai des şi mereu amânam asta pentru altă dată. Iar acum, nu mai e nimeni acolo şi am sentimentul că am fost prădat, că a fost tăiată una din rădăcinile mele cele mai de seamă.

Cu toate că dădeam rar pe la casa bunicilor, prin însăşi existenţa sa, prin fumul vetrei sale, prin umbra binefăcătoare a pomilor, ea mă susţinea de departe, îmi insufla curaj şi siguranţă. Ba aş spune că eram aproape invulnerabil, pentru că o parte a vieţii mele, începuturile ei trăiau şi lărmuiau în munţi. Iar când omul încearcă sentimentul că fiinţa lui are început şi urmare, îşi gospodăreşte viaţa cu dărnicie şi mai bine, şi nu poate fi prădat atât de uşor, deoarece nu-şi ţine toate bogăţiile la el.

Îmi lipseşte casa bunicilor, cu ograda ei mare înecată în verdeaţă, cu mărul bătrân pe al cărui trunchi şerpuia înspre vârf o puternică tulpină de viță, cu cortul verde al nucului sub care leneveam pe o piele de bivol ori de tur, când era zăduful mai mare.

Parcă aveam răbdare până s-or coace merele şi nucile?! Câte am rupt noi, ehe! Învelişul verde, gros, ascundea o coajă încă subţire şi un miez ce nu apucase încă să se lege.

Îmi lipseşte bucătăria largă, podită cu lut, din casa bunicilor, cu laviţa lungă şi grea în faţa dogorelii din vatră. Pe laviţa aceea ne petreceam noi serile ascultând nesfârşite istorii de vânătoare, poveşti despre comorile găsite în bătrânele cetăţi, ori despre neînfricaţii abreci – voinici care făceau legământ să săvârşească până la un anume soroc isprăvi dintre cele mai îndrăzneţe. Tot pe laviţa aceea unchiul tăia tutunul cu o bărdiţă foarte

ascuţită, apoi smulgea fulgerător din vatră un bob de jăratec, îl arunca în grămăjoara de tutun tăiat şi multă vreme movilea şi răsmovilea fără grabă, tacticos, grămăjoarele fumegânde, ca tutunul să se usuce bine şi să prindă aroma lemnului din cămin.

Îmi lipsesc vocile femeilor ce se chemau şi-şi răspundeau seara din creastă în creastă, suind pe zănoage, coborând în vâlcele. Cât de însingurat, cât de curat răsună un glas de femeie în văzduhul limpezit de răcoarea nopţii!

Pe înserat, găinile îşi aduc aminte că, orişicât, sunt şi ele păsări. Foarte agitate, încep să cotcodăcească alegând din ochi câte o ramură a smochinului din bătătură, apoi brusc se saltă bătând din aripi, dau greş, se saltă iar şi în sfârşit iată-le pe toate cocoţate in rămuriş, în frunte cu cocoşul cel auriu care cârâie gâlgâit şi mânios foarte.

Din bucătărie apare tuşica. În mână-i zăngăne căldăruşa, se apleacă din mers după nuia, să aibă cu ce alunga viţelul, şi străbate curtea cu pasul uşor. Vacile din ocol o întâmpină cu mugete întrebătoare, iar iezii ce adastă sub pătul stârnesc o larmă de grădiniţă de copii.

Iată-l pe bunic sau pe altcineva aducând caprele de la păscut. Nu-mi explic de ce, dar burţile le sunt umflate într-o parte. Dau buzna, grămadă, pe poartă, făcând mare gălăgie. În joacă, ţapii sar în două picioare, apoi se lasă încet unul spre altul şi încremenesc cu coarnele împletite Hârjoneala asta e semn că au păscut pe săturate.

Iată că s-a dat drumul iezilor şi începe mulsul. Iezii o zbughesc spre mamele lor care îi privesc cu o atenţie cam neghioabă, de teamă să nu-şi încurce plozii, şi până la urmă tot greşesc, dar plozilor înfipţi la primul uger neocupat le e totuna. Am băgat de seamă că o capră îşi recunoaşte puiul numai după ce acesta apucă s-o prindă de câteva ori lacom şi vârtos de ţâţe. Atunci ea ori îl alungă, ori se linişteşte, de parcă într-un fel o doare când o

smuceşte de ţâţe un ied străin şi în alt fel când asta o face propria ei odraslă.

Nu ştiu de ce, dar cu anii caprele s-au împuţinat, s-au împuţinat şi vacile, şi a venit o vreme când se întâmpla deseori ca laptele să nu ajungă nici pentru cei ai casei. Laptele despre care bunicul povestea că înainte, vara, nici nu pridideau să-l prepare. Nu pricepeam unde au dispărut toate astea.

Îmi aduc aminte de odaia de oaspeţi unde, pe perete, atârna un covor de casă înfăţişând un cerb uriaş, sprâncenat, cu chip de femeie şi cu ochii trişti.

În spatele cerbului se gheboşa un vânător pirpiriu ochindu-l, aş spune, cu o fioroasă osârdie. Bănuiesc că omuleţul era furios pentru că cerbul arăta atit de falnic, iar el atât de slăbănog, şi ceva îmi spunea că omuleţul nu-i va ierta niciodată această deosebire, că i-ar fi chiar cu neputinţă să i-o ierte, aşa cum nu-l puteai face pe el mare, iar pe cerb mic.

Şi, cu toate că cerbul nu se uita la el, îmi dădeam seama după privirea lui tristă că-l cunoştea pe cel ce-şi îndoia spinarea ca să-l ochească mai bine. Cerbul era atât de uriaş, încât nu se putea să nu-l nimereşti, şi el, cerbul, o ştia, dar n-avea încotro. De mare ce era, oriunde s-ar fi ascuns, tot ar fi fost văzut. Înainte o fi încercat şi el să scape, dar până la urmă a înţeles că n-ai unde fugi de omul acela cu umeri lăsaţi.

Zăboveam îndelung în faţa covorului. Îl iubeam pe cerb şi-l uram pe vânător. Mai ales mă scârbea spinarea încovoiată în strădania ei nemiloasă de a lovi mai bine.

Îmi lipseşte mirosul de curat, de soare, de vară, de cearceafuri calde, aerisite toată ziua pe cerdac.

Pe noi, copiii, ne culcau mai devreme. Întinşi în aşternut, luam aminte la glasurile din bucătărie, la frica cuibărită în noi, legată misterios de întunericul din odaie, de scârţiitul melancolic al

lemnăriei, de portretele rubedeniilor moarte ce se ghiceau agăţate pe pereţi ca nişte umbre.

Îmi lipsesc până şi pereţii casei bunicilor, pereţi din scânduri trainice de castan, tapetaţi copilăreşte cu foi de ziare, reviste, cu afişe şi poze ieftine.

În aceste foi de ziare şi reviste de prin anii douăzeci-treizeci găseam şi lucruri foarte interesante şi era atât de plăcut să citeşti întins pe duşumea. Uneori, când nu puteam altfel, mai dezlipeam şi câte o foaie, ca să citesc urmarea pe partea cealaltă. Am citit toţi pereţii casei bunicilor.

Și câte nu mai erau acolo!

O oleografie enormă – Napoleon părăsind Moscova în flăcări. Călăreţi cu tricornuri, zidul Kremlinului, iar în depărtare, uriaşa vâlvătaie a pârjolului. Câteva poze dinainte de revoluţie cu subiect religios: Dumnezeu-tatăl tolănit pe nori, cu sandale prinse în cureluşe – ceva în genul cipicilor noştri caucazieni din piele tăbăcită în vârtej; Sfântul Gheorghe, călărindu-şi cu iscusinţă bidiviul, înţepând cu lancea un balaur groaznit, lângă nişte afişe de propagandă antireligioasă şi de cooperativizare din anii douăzeci-treizeci; şi unul, de-l văd şi acum: un ţăran amărât care-şi frânge de disperare mâinile în faţa unui pod prăbuşit dintr-o dată (parcă din pricina unuia dintre blestemele acelea biblice) şi între dărâmăturile căruia i se prăvălise mârţoaga, cu căruţă cu tot. Sub această poză instructivă se putea citi un text la fel de instructiv: „Vezi ce rău e, frătioare, când nu faci asigurare?”

Poza asta nu prea mă convingea. Prea se văita ca o muiere amărâtul ăla. Căzând, calul încă nici nu atinsese apa, iar el, gata, în loc să mai facă ceva, stă şi-şi frânge mâinile.

Ceea ce vedeam mereu în jurul meu mă făcea să-mi închipui că niciun ţăran n-ar renunţa atât de uşor la calul său, că s-ar căzni din răsputeri să-l salveze, să-l apuce, dacă nu de frâu, barem de coadă!

Într-o zi, uitându-mă îndelung, am avut deodată impresia că printre mustăţile şi bărbuţa ţăranului mijeşte un zâmbet. Recunosc că m-am cam speriat. Zâmbetul apărea prin părul ţepos ce-i acoperea mutra întocmai ca unui mic animal de pradă pitit la pândă în vreun tufiş. Se poate, desigur, să mi se fi năzărit, şi asta tocmai pentru că am simţit ceva fals acolo.

La fel mă nedumerea şi textul. Niciodată n-am reuşit să mă lămuresc ce anume trebuia asigurat: calul ori podul? Parcă mai de grabă calul. Da, dar atunci ieşea că podul trebuia lăsat aşa, şubred, că dacă îl reparau şi nu se mai dărâma la ce ţi-ai mai fi asigurat calul?

Aş spune că credinţa cea mai emoţionantă, cea mai profundă a copilăriei este credinţa în bunul simţ. Deci, dacă ceva este aiurea, trebuie să afli cum de s-a greşit sau unde s-a rătăcit logica. Copilăria crede că lumea este raţională şi că tot ce e fără noimă reprezintă un obstacol uşor de înlăturat prin simpla acţionare a pârghiei corespunzătoare. Toate acestea poate pentru că în copilărie mai simţim pulsaţia sângelui mamei, trecut prin făptura noastră, care ne-a hrănit. Cunoscută prin mâinile mamelor, lumea era pentru noi făcătoare de bine şi numai de bine, şi de aceea e firesc să precumpănească în noi încrederea în raţiunea ei. Se poate altfel?

Cred că adevăraţii oameni sunt cei ce nu pierd îmbătrânind credinţa copilăriei în raţiunea acestei lumi, pentru că această credinţă susţine ardoarea autentică împotriva nebuniilor cruzimii şi prostiei.

Casa bunicilor era socotită îndestulată şi primitoare. Numai eu am văzut perindându-se pe acolo, în afară de neamuri, sute de oameni de toată mâna, de la nişte ciobani străini de loc, prinşi de vreme rea în timp ce mânau turmele spre păşunile de vară, până la diverşi delegaţi, împuterniciţi sau activişti de la raionul de partid.

Unchiul avea câteva vaci şi vreo cincizeci de capre. Îmi aduc aminte că aproape toate vacile şi caprele erau înscrise pe numele unor rude, în special al celor de la oraş: numărul vitelor în proprietatea personală a ţăranilor fiind limitat prin lege, în acei ani prin părţile noastre erau în floare tot felul de donaţii, vânzări şi cumpărări fictive – tranzacţii tainice şi sterile.

Dacă nu mă înşală memoria, numai porci puteai să ai oricât de mulţi. S-au gândit poate că abhazienii, niţeluş musulmanizaţi, nu mănâncă carne de porc, ceea ce va curma de la sine orice abuz.

Şi ce de şiretlicuri foloseau oamenii ca să-şi păstreze vitele! Se vede însă că nu era chiar atât de uşor ori poate nu merita osteneala, căci, odată cu trecerea anilor, prin ograzi rămâneau din ce în ce mai puţine.

Mi-am adus aminte că în timpul războiului mi-a fost dat şi mie să pasc vreo şase luni caprele unchiului.

Ce ciudat! După atâţia ani, în care timp am terminat şcoala, apoi institutul şi am şi lucrat, mă voi reîntâlni cu capre care în acest răstimp, ca şi mine, şi-au ridicat nivelul, transformându-se în kozloturi.

Deodată, am revăzut ca aievea un timp mai lung petrecut în casa bunicilor, când eu eram încă ţânc, iar caprele – capre şi nu kozloturi. M-am întors cu gândul la zilele acelea îndepărtate şi mai ales la una singură, la o seară anume, cu peripeţiile ei teribile.

Era prin patruzeci şi doi. Stăteam în munţi, în casa bunicilor. Teama de bombardamente şi mai ales foametea din timpul războiului m-au adus în acest colţişor liniştit al Abhaziei unde, întru-câtva, se găsea destulă mâncare.

Oraşul nostru fusese bombardat de două ori. Mai de grabă bănuiesc că nemţii au aruncat acolo

bombele destinate unor obiective mai importante de care însă, probabil, n-au fost lăsaţi să se apropie.

Chiar după primul bombardament oraşul s-a golit. Oratorii de ocazie, cei care petreceau ore în şir în cafenelele de pe litoral punând ţara la cale, au socotit mai înţelept să întrerupă această îndeletnicire şi s-au retras în satele din împrejurimi la mămăliga abhaziană, a cărei faimă creştea văzând cu ochii.

Au rămas numai cei indispensabili şi cei care n-aveau unde să plece. Noi nu eram absolut necesari şi aveam unde să plecăm, ceea ce am şi făcut.

După ce au ţinut sfat, neamurile de la ţară ne-au împărţit între ei cântărind, din punctul lor de vedere, de ce poate fi în stare fiecare din noi.

Fratele mai mare, ca om care avea în sânge otrava oraşului, a ţinut să stea în satul cel mai apropiat. Curând l-au luat de acolo în armată.

Pe sora mea au trimis-o la o rudă dintr-a şaptea spiţă care, bogată fiind, ne părea foarte apropiată. Pe mine – eram cel mai mic şi nefolositor – m-au dat unchiului meu din munţi. Mama a rămas undeva la mijloc, în casa soră-si mai mari.

Pe atunci în casa bunicilor mai rămăseseră vreo douăzeci de capre şi trei oi. N-am apucat să mă dezmeticesc bine, că m-au şi pus mai-mare peste ele.

Încet, încet, am reuşit să-mi impun voinţa acestei turme mici, dar năbădăioase. Comunicam cu ele prin intermediul a două interjecţii străvechi, cu efect magic: „Heit!” şi „lio!” După felul cum le pronunţai, ele puteau dobândi o sumedenie de nuanţe şi de sensuri. Caprele le înţelegeau perfect, dar când nu le convenea comanda, se prefăceau că au confundat nuanţele.

Erau şi foarte multe nuanţele astea. De pildă, dacă spuneai liniştit şi tărăgănat: „Heit!” „Heit!” însemna: „Paşteţi în tihnă, fără frică”.

Aceleaşi sunete puteau fi rostite ca o mustrare pedagogică şi atunci se tălmăceau: „Las'că văd eu pe unde aţi luat-o" sau cam aşa ceva. Iar dacă strigai strident şi repede „lio! lio!" însemna: „Primejdie! înapoi!"

Când îmi auzeau glasul, caprele îşi înălţau capetele, ca şi cum ar fi vrut să fie sigure că au înţeles ce li se cere.

Dacă te uitai la boturile lor ziceai că pasc în scârbă. Uneori m-apuca ciuda când le vedeam cum leapădă o ramură începută şi trec hulpave si nepăsătoare la o alta. Noi strângeam toate firimiturile la masă, iar astea mai făceau şi mofturi. Nu era drept. Când, jumulind pomii, caprele se ridicau în două picioare căznindu-se să ajungă la frunzuliţele cele mai fragede, ele îmi păreau de-a dreptul neruşinate, poate pentru că în poziţia asta semănau cu oamenii. Mult mai târziu, când am văzut în nişte reproduceri oameni cu picioare de ţap dacă nu mă înşel, după El Greco, mi-am zis că artistul încercase să redea neruşinarea umană tocmai prin această hidoşenie.

Cel mai mult le plăcea să pască pe povârnişuri repezi, în apropierea vreunui pârâu de munte. Sunt convins că zgomotul apei le aţâţa pofta de mâncare, cum se întâmplă de altfel şi cu noi. Nu degeaba drumeţii se opresc să îmbuce ceva la un izvor sau pe malul unei gârle. Am impresia că în afară de astâmpărarea setei apa, cu zgomotul ei, te face să mănânci cu mai multă plăcere.

Oile veneau de obicei în urma caprelor, păscând cu capetele adânc plecate, de parcă ar fi mirosit iarba care le plăcea. Preferau locurile deschise şi pe cât posibil drepte. În schimb, dacă oile se speriau de ceva şi porneau ca din praştie, nu le mai oprea nimeni. Cozile lor grase se bălăbăneau în goană şi le pocneau peste fund, ceea ce le sporea groaza, deci şi viteza. Mânate de cozi, oile mele fugeau mâncând pământul. În cele din urmă, sleite şi năucite de goană, se băgau în tufăriş şi se

odihneau precum câinii, cu boturile căscate şi coastele zbuciumate de gâfâială.

Caprele alegeau pentru odihnă stâncile cele mai golaşe, mai înalte, şi se culcau pe un locşor curat. Ţapul cel mai bătrân se instala de obicei în vârf. Avea nişte coarne cumplite, iar coastele îi erau ciucurate cu smocuri de lână îmbâcsită şi gălbejită de bătrâneţe. Se vedea că este conştient de rolul lui: se mişca domol, legănându-şi grav barba lui lungă de cititor în stele. Dacă un ţap mai tânăr îi ocupa din greşeală locul, el se apropia tacticos şi, fără să-l privească măcar, îi dădea brânci de acolo, izbindu-l dintr-o parte cu coarnele.

O dată a dispărut o capră. Mi-am rupt picioarele căutând-o, mi-am rupt pieptul strigând-o, mi-am rupt hainele scotocind prin mărăciniş. Degeaba! La înapoiere, ridic întâmplător capul şi văd capra cu pricina într-un pom. Era un curmal sălbatec. Se urcase pe trunchiul înclinat şi stătea pe o cracă groasă. Privirile noastre s-au încrucişat. Ea mă fixa cu neruşinare, cu ochii ei galbeni, făcându-se că nu mă recunoaşte. Şi, bineînţeles, nici gând să coboare. Am pocnit-o cu o piatră şi imediat a sărit sprintenă pe pământ şi s-a întors în galop la turmă.

După părerea mea, capra este cel mai al dracului animal. O clipă doar să le scapi din ochi, şi gata, s-au topit undeva între stâncile albe, ori în aluniş, ori între ferigi.

Toropit de căldură şi plin de nelinişte te cocoţai în căutarea lor pe potecuţe înguste, crăpate, săgetate ici, colo de şopârlele ca nişte minuscule fulgere verzi. Se întâmpla să-ţi taie drumul şi câte un şarpe. Săreai în sus ca pe arcuri simţind pe talpa goală, cu care era să-l calci, mlădierea rece a reptilei şi ţin-te goană o bucată bună. Agilitatea picioarelor, dată de frică, aproape că-ţi făcea plăcere.

Şi ce sentiment straniu când te opreai iscodind cu urechea freamătul tufişurilor – o fi acolo? — auzind ţârâitul greierilor, cântecul pierdut în tăriile

albastre al ciocârliei, glasul unui om ce trecea pe un nevăzut drum de ţară, bătăile negrăbite şi pline ale propriei tale inimi, trăgând în nări pământeştile mirosuri ale vegetaţiei încinse de soare. Treptat, te lăsai cuprins de dulcea şi moleşitoarea linişte a nămiezii de vară.

Pe timp frumos stăteam întins pe iarbă, la umbra unui arin înalt, ascultând păcănitul cunoscut al micilor avioane „U-2", până ce treceau de muchea muntelui. Dincolo erau lupte.

Într-o zi, peste creastă ţâşni huruind, în panică aş zice, un „U-2", se lăsă să cadă piatră în valea adâncă a râului Kodor, se redresă când ajunse jos de tot şi zbură la această înălţime până la mare. Am trăit împreună cu pilotul micului aparat sentimentul acela atât de omenesc al fricii, când s-a aruncat peste creastă pentru a scăpa probabil de un avion de vânătoare duşman. Umbra lui străbătu nepământesc de iute pajiştea, foarte aproape de mine, atinse, cum ai scăpara un chibrit, o plantaţie de tutun şi peste o clipă luneca tocmai hăt, la poale, lângă delta Kodorului. Arar mai trecea sus de tot câte un avion nemţesc. Noi recunoşteam că-i nemţesc după vuietul lui care creştea şi scădea, semănând oarecum cu bâzâitul ţânţarului anofel. De obicei, când se apropia de oraş, începea să tragă antiaeriana şi în jurul avionului înfloreau brusc păpădiile exploziilor. El zbura însă înainte printre ele, de parcă ar fi fost vrăjit. În tot timpul războiului n-am văzut să fi fost nimerit vreunul.

Într-o zi, o rudă de-a noastră, întorcându-se de la oraş unde fusese să vândă ceva porci, ne-a spus că fratele meu a fost rănit şi acum zace la spitalul din Baku şi abia aşteaptă să vină mama să-l vadă. Vestea asta a pus toată casa pe jăratec: mama trebuia înştiinţată numaidecât. Şi cine, cine s-o facă? Eu, că altcineva n-avea cine. Fără zăbavă, m-am şi gătit de drum.

După ce mi-am umplut burta cu mămăligă şi brânză, bunicul mi-a dat unul din toiegele lui şi am

pornit, cu toate că ziua era pe ducă şi soarele se afla cam la o suliţă de pământ. Nu prea ţineam minte drumul, şi nici nu ştiam cum să găsesc casa unde stătea mama, dar n-am pus întrebări de teamă că se răzgândesc şi n-o să mă mai lase sa plec.

Trebuia să merg prin pădure, pe coama unui deal, apoi să cobor pe drumul pe care se cărau buşteni şi care mă va scoate chiar la satul acela.

De cum am păşit în pădure, ziua de vară a rămas undeva în urmă şi m-a învăluit o răcoare, de parcă aş fi intrat în apă.

Respirând aerul proaspăt, jilav, al pădurii, ascultând foşnetul tulburător al vârfurilor verzi, mergeam cu pas spornic pe potecă. Cu cât mă afundam în pădure, cu atât toiagul meu bocănea mai ferm şi mai îndrăzneţ pe pământul ferecat în împletitura de rădăcini.

Mă uitam cu coada ochiului la frumuseţea trunchiurilor falnice de culoarea argintului vechi, la farmecul unor poieniţe cu iarbă pufoasă, strălucitoare, la culcuşurile îmbietoare în poalele voinicilor castani. Ce mi-ar mai fi plăcut să mă întind pe frunziş, având drept căpătâi o rădăcină groasă năpădită de muşchi! Arar, câte o tăietură în hăţiş dezvăluia privirilor o vale de un verde-fumuriu şi marea ce se întindea între pământ şi cer, ca o iluzie.

Amurgea. Deodată, de după o cotitură, îmi ieşiră înainte două fetiţe. Erau şi speriate, şi bucuroase de întâlnire. Le cunoşteam din sat, dar acum îmi păreau ciudate, altfel ca de obicei. Vorbeau încet, cu ochii în pământ, aproape vinovat. În purtarea lor apăruse un fel de încordare sperioasă, un fel de sfială, ceva de pădure. Una din fetiţe, care ţinea pantofii în coşuleţ, îşi scărpina cu un picior lung şi gol celălalt picior. Am înţeles că încearcă să ascundă măcar unul din picioarele ei desculţe.

Treptat, sfiala lor mi s-a transmis şi mie şi nu mai găseam ce să le spun. De aceea m-am grăbit să

mă despart de ele. Iar fetele au plecat cu paşi neauziţi, aproape pe furiş aş zice.

Nu trecu mult şi între copacii, mai întunecaţi acum, apăru fâşia galben-roşietică a drumului vicinal părând de departe un pârâu de munte. Bucuros că o să merg pe loc neted, mi-am dat drumul la vale, oprindu-mă din când în când în toiag, ca să nu vin de-a berbeleacul în desişul negru de smirdari.

În sfârşit am ajuns, sau mai bine zis am căzut pe drum. Picioarele îmi tremurau, eram leoarcă de năduşeală, dar mirosul de benzină, de praf încins şi sleit de căldură, miros orăşenesc, cunoscut încă din copilărie, a iscat în mine un avânt înfrigurat. Mi-era probabil tare dor de oraş, de casă, altminteri cum s-ar fi putut explica că, deşi de acolo aveam de mers mai mult până acasă decât din sătucul de munte unde eram găzduit, credeam că drumul acesta mă duceam drept în oraş.

Fără să mă opresc, încercam să desluşesc prin umbrele înserării urme de cauciucuri şi mă bucuram când descopeream un desen zimţat întipărit mai clar. Şi pe măsură ce mergeam drumul devenea mai luminos – o lună enormă, roşcovană se suia pe zidul zimţat al pădurii.

Acolo, în munţi, priveam adesea luna. Cică pe ea s-ar vedea un cioban păscând o turmă de căpriţe bălaie, dar eu unul n-am reuşit niciodată să-mi dau seama de asta. Trebuia să fii obişnuit, poate, de mic copil, să-l vezi pe acel cioban cu caprele lui. Când priveam tipsia rece a lunii, vedeam numai marginile de munţi stâncoşi şi mă întristam pentru că semănau atât de mult cu munţii noştri, dar erau îngrozitor de departe.

Acum, luna îmi amintea de o roată de brânză afumată, muntenească. Ce mi-aş mai înfige dinţii într-o felie de caşcaval cu miros de fum şi dacă aş mai avea la el şi o mămăliguţă fierbinte…

Am iuţit pasul. Drumul trecea printr-o pădurice de arini ruptă din loc în loc de fâşiile de porumb

sau de tutun. Şi numai bocănitul toiagului se mai auzea în această linişte atât de adâncă. Începuseră să apară ici, colo căsuţe ţărăneşti cu ogrăzi mici şi curate ca nişte jucării, cu lumina caldă, pâlpâitoare a focului din vatră răzbită prin uşile întredeschise ale bucătăriei şi toate astea te făceau să te gândeşti la o plăcută intimitate a căminelor.

Ciuleam urechea la vocile amestecate, uneori surprinzător de clare, auzite de acolo.

— Dă câinele afară, spunea un glas de bărbat.

Uşa unei bucătării se deschisese larg şi imediat un câine pornise să mă latre. Am luat-o la picior şi când am întors capul am văzut în dreptunghiul roşu al uşii desenându-se umbra unei fete. Stătea nemişcată, cercetând întunecimea de-afară.

Mai încolo, de frica câinilor, am avut grijă să mă strecor cât mai încet prin faţa caselor.

În sfârşit, iată-mă ajuns într-o poiană mare cu un nuc bătrân în mijloc înconjurat de bănci.

Ziua poiana vuia de vorbe – lângă consiliul de conducere, la magazin şi în faţa hambarelor era întotdeauna lume. Acum, locul pustiu părea părăsit şi înfricoşător în văpaia lunii.

Ştiam ca ceva mai încolo de sovietul sătesc trebuie s-o iau la stânga, pe o potecă. Dar poteci erau mai multe şi nici în ruptul capului nu-mi aminteam de cea bună.

M-am oprit şovăitor în capul unei poteci ce se pierdea în aluniş. Asta să fie? Dar de unde alunişul, că altădată nici nu era? Ori poate era. Ba mi se părea că recunosc poteca după o mulţime de amănunte – felul cum coteşte, şănţuleţul care o desparte de partea de mijloc a uliţei, tufişurile de alun – ba puteam să şi jur că nici şanţul, nici alunişul nu sunt ceea ce caut şi atunci poteca îmi părea necunoscută şi neprimitoare.

Stăteam acolo, legănându-mă de pe un picior pe altul, ascultând greierii, iscodind din ochi tufărişul parcă împietrit de vrajă, privind luna palidă şi strălucitoare ca o oglindă, agăţată sus de tot.

Pe neaşteptate în faţa mea se ivi ceva negru, licăritor, rostogolindu-se spre mine. Şi până să mă mişc, mă pomeni cu o namilă de dulău adulmecându-mă fără nicio ruşine; îi simţeam botul umed lunecând pe picioarele mele goale. Peste o clipă se apropie pe potecă un om cu o topo- rişcă pe umăr şi alungă câinele. Atunci am înţeles de ce dulăul m-a adulmecat cu atâta grabă: îi era frică să n-apuce. Pe urmă sări la o parte, se învârti pe ioc, scheunând încetişor din dorinţa de a-i fi pe plac stăpânului, apoi încremeni lângă un tufiş, mirosind o urmă.

Omul, încins cu un căpăstru – pesemne că-şi căuta calul – mă privi cu luare-aminte, mirat că nu mă cunoaşte.

—Al cui eşti tu, mă ţâcă, şi ce cauţi aici? mâ întrebă el, supărat că nu mă recunoaşte.

— Caut casa lui nenea Meksut, bărbatul surorii mamei mele.

— Şi ce treabă ai tu cu el? se interesă omul, cuprins de mirare. Cunoscând curiozitatea ţăranului, am înţeles că până nu-i spun toată povestea nu aflu ce vreau.

În timp ce vorbeam pândind cu coada ochiului mişcările dulăului, omul clătina din cap, plescăia şi mă privea într-un fel care voia să spună: ce păcat că un copil a ajuns să se ocupe cu treburi de astea.

Când am terminat, îmi arătă cu toporişca poteca pe care avusesem de gând să apuc.

— Casa lui Meksut e la o zvârlitură de băţ.

Şi începu să-mi explice drumul, întrerupându-se la câteva cuvinte cu exclamaţii de mirare şi bucurie că uite ce aproape s-a nimerit să şadă Meksut şi ce uşor e să-i nimereşti casa. Din toate câte a spus am reţinut doar atâta: trebuia s-o iau pe potecă. Fericit că l-am întâlnit şi că Meksut şade atât de aproape, nu l-am mai întrebat nimic. Omul şi-a strigat câinele. În liniştea care se aşternuse am auzit apropnrdu-se o răsuflare zgomotoasă şi trupul viguros al animalului tâşni din tufăriş.

Dulăul veni fuga la stăpânul său, se întinse pe pământ cu ochii la el şi, lovind iarba cu coada, îşi aminti de mine în treacăt şi mă mai mirosi o dată la repezeală, ca atunci când te legitimează cineva de formă ştiind dinainte că actele îţi sunt în regulă.

— E aproape de tot, dacă strigi de aici te aude, mai spuse din mers omul, fericindu-mă pentru aşa noroc, ca şi când ar fi gândit cu voce tare.

Câinele se smuci din loc, zgomotul paşilor se stinse şi iată-mă din nou singur.

Am pornit pe poteca croită prin tufărişuri dese de aluni şi muri. Pe alocuri copacii îşi împleteau ramurile peste potecă şi atunci le ridicam cu toiagul şi mă băgăm repede pe dedesubt. Uneori, ramurile umede mă şfichiuiau din spate şi tresăream înfiorat de răcoarea stropilor de rouă. Am înaintat aşa o vreme, apoi tufărişul s-a retras şi a început să se vadă mult mai bine. Poteca m-a scos într-un loc deschis şi am îngheţat de frică: mă aflam în faţa unui cimitir alb, scăldat de lumina lăptoasă a lunii.

Mi-am adus aminte că am mai trecut şi altădată pe lângă acest cimitir, dar asta s-a întâmplat ziua şi cimitirul nu m-a impresionat de loc. Ba m-am mai oprit să rup şi câteva mere. Am căutat mărul din ochi, l-am găsit, cu toate că acum îmi părea cu desăvârşire schimbat, am încercat să reconstitui în mine starea sufletească de seninătate şi nepăsare din ziua când am luat mere din el. Degeaba! Pomul care stătea nemişcat în bătaia lunii avea frunzele sinilii şi fructele palide. Am trecut încetişor pe sub mărul acela.

Cimitirul cu grilajele sale de fier, cu movilitele verzi ale mormintelor, cu băncile mici, cu castelele în miniatură, cu acoperişurile de lemn sau de tablă, era ca un oraş liliputan.

Ai zice ca ajungând după moarte mult mai mici, şi de aceea mai răi şi mai primejdioşi, oamenii continuă să trăiască aici o viaţă neauzită, de spaimă.

Lângă câteva morminte erau nişte scăunele cu vin şi gustări, ba pe unul ardea şi o lumânare a cărei flacără era ferită de un borcan cu fundul spart. Ştiam obiceiul acesta de a aduce la mormânt mâncare şi băutură, totuşi m-am îngrozit şi mai tare.

Cântau greierii, luna înălbea şi mai mult pietrele funerare şi de aceea umbrele negre păreau şi mai negre, zăcând pe pământ ca nişte blocuri grele de piatră.

Căutam să trec cât mai tiptil prin faţa mormintelor, dar toiagul meu bocănea înăbuşit şi macabru. L-am pus la subţioară, însă tăcerea era şi mai înspăimântătoare. Deodată, am văzut un capac de coşciug rezemat lângă un mormânt proaspăt, încă neîngrădit.

Am simţit cum o dârişoară subţire de gheaţă îmi urcă de-a lungul şirii spinării, prinzându-mi ca într-un cleşte pielea de la ceafă şi ridicându-mi părul măciucă. Mergeam înainte cu ochii pironiţi asupra capacului care lucea roşietic în lumina lunii. Pe atunci nu ştiam că după datina musulmană morţii sunt îngropaţi fără capac, probabil ca să le fie mai uşor la înviere. În loc de capac, deasupra coşciugului se pune un fel de acoperiş de scânduri.

Eram sigur că mortul a ieşit din groapă, a rezemat capacul de grilaj şi acum hoinăreşte undeva prin apropiere, ori poate sta la pândă, aşteptând să-mi întorc capul sau s-o iau la fugă.

De aceea călcam ţeapăn, fără a grăbi pasul, simţind că principalul e să nu-mi desprind privirile de la capac. Auzind iarba foşnindu-mi sub picioare am înţeles că m-am abătut de pe potecă, dar mereu cu ochii ţintă la capacul sicriului mergeam înainte. Deodată am simţit că mă prăbuşesc.

Am apucat să văd numai luna săgetând cerul şi am bufnit pe ceva alb, lânos, care se smucise de sub mine şi am căzut cât eram de lung pe pământ gol Aşteptam cu ochii închişi să mi se împlinească

soarta. Simţeam că acel ceva este undeva în preajmă şi că sunt întru totul în puterea lui. În minte mi se perindau fulgerător istoriile auzite de la vânători şi ciobani despre făpturile misterioase întâlnite în pădure, despre diferitele întâmplări petrecute în cimitire.

Dar acel ceva nu se grăbea de loc. Nemaiputând îndura cumplita încordare, mi-am luat inima în dinţi şi am deschis ochii.

Era ca atunci când se face brusc lumină. La început n-am văzut nimic, apoi am desluşit în întuneric o arătare alburie ce se legăna mereu Mai ales legănatul ăsta era sinistru.

N-aş putea spune cât timp s-a scurs aşa. Am început să disting mirosul de pământ proaspăt săpat, încălzit peste zi, şi încă un miros foarte cunoscut, aproape familiar, care m-a făcut să mai prind inimă. Acel ceva ce albea într-un colţ continua să se bălăbănească, dar spaima prelungită nu mai e chiar spaimă. A început să mă doară un picior. Se răsucise sub mine în cădere şi acum simţeam nevoia să-l întind.

Tot uitându-mă la acel ceva, încet, încet pata difuză, alburie, a început să capete contururi cunoscute şi brusc am înţeles că arătarea se prefăcuse într-un ţap: îi distingeam prin întuneric ţăcălia şi coarnele. Auzisem de mult că diavolul se preface uneori în ţap şi m-am mai liniştit puţin pentru că, în sfârşit, tot era ceva limpede. Nu ştiusem însă că poate să şi miroasă ca ţapul.

Am întins cu băgare de seamă piciorul şi am observat că acel ceva îmi pândeşte fiecare mişcare, în orice caz se oprise din rumegat, dar nu şi din bălăbăneală.

Cum am rămas nemişcat, cum a reînceput să rumege. Am ridicat capul şi am văzut marginile gropii albite de lună şi o fâşie de cer cu o steluţă luminoasă la mijloc. Sus, foşni un pom. Ce senzaţie ciudată să zaci într-o groapă şi să vezi că afară a început abia să sufle vântul! Steaua părea

că tremură-n bătaia lui. O bufnitură înăbuşită: picase un măr din pom. M-a trecut un fior şi am simţit că mă ia cu frig.

Instinctul băieţesc îmi spunea că pasivitatea nu poate fi semn de putere şi din moment ce acel ceva îşi vedea de rumegat în colţul lui privind undeva prin mine, hai, zic, să încerc să ies.

Mişcându-mă cu băgare de seamă, m-am sculat şi, ridicând un braţ, m-am convins că de aş sări şi tot n-aş putea ajunge cu mâna până la marginea gropii. Toiagul rămăsese afară şi apoi mă îndoiesc că mi-ar fi folosit.

Groapa era destul de îngustă şi am încercat să mă caţăr afară, proptindu-mă cu braţele şi picioarele de pereţi. Gâfâind de sforţare am reuşit să mă urc un pic, dar piciorul care mă durea mi-a alunecat de pe perete şi am căzut din nou pe fundul gropii.

Când am căzut, acel ceva a ţâşnit speriat în lături. Mare greşeală din parte-i! Am prins mai mult curaj şi m-am apropiat de el cu un pas. S-a vârât într-un colţ. Am întins încetişor mâna. Arătarea şi-a băgat botul în palma mea, a mirosit-o şi a scuturat îndărătnic din cap, forăind căpreşte.

Atunci m-am încredinţat de-a binelea că acel ceva nu era dracul, ci o capră care, ca şi mine, se afla la ananghie. Şi caprele pe care le păşteam se băgau uneori în nişte locuri, de nu mal puteau ieşi de acolo.

M-am lăsat pe pământ lângă ţap, l-am cuprins de după gât şi m-am ghemuit în el ca să mă încălzesc. Am încercat să-l culc, dar dobitocul se încăpăţâna să stea în picioare. În schimb, s-a apucat să-mi lingă mâna, mai întâi cu sfială, apoi tot mai îndrăzneţ. Limba lui puternică şi mlădioasă lingea sarea de pe încheietura mâinii mele. Atingerea asta aspră şi gâdilitoare îmi era plăcută şi-l lăsam să-şi facă hatârul. Întrucât pofta vine mâncând, ţapul a dat să guste şi din manşetă cu

dinţii lui ascuţiţi, dar eu mi-am suflecat mâneca poftindu-l să pască pe un loc proaspăt.

Mi-a lins îndelung mâna şi, cum stăteam aşa împreună, simţeam că dacă la gura gropii ar apărea un mort albăstrit de lumina lunii n-aş face decât să mă lipesc şi mai strâns de ţapul meu şi mai că nu m-aş fi speriat Atunci mi-am dat seama pentru întâia oară ce înseamnă să ai o fiinţă vie lângă tine.

În sfârşit s-a plictisit să-mi lingă mâna şi pe neaşteptate s-a culcat de bună voie alături de mine, apucându-se iar de rumegat.

Stăruia o linişte la fel de adâncă, numai lumina lunii era acum mai diafană, steluţa se mutase la marginea fâşiei de cer şi se făcuse şi mai răcoare.

Deodată îmi ajunse ia ureche un tropot de cal. Inima-mi bătu cu putere.

Tropotul răsuna tot mai limpede. Uneori se auzea şi ţăcănitul metalic al potcoavelor pe pietre. Mi-era teamă ca nu cumva călăreţul să apuce pe un alt drum, dar nu, tropotul regulat, puternic se apropia. Desluşeam acum răsuflarea calului, scârţâitul uşor al şeii. Am înţepenit de emoţie şi abia când tropotul trecuse aproape deasupra capului meu am sărit în picioare şi am ţipat:

— Ehei! Aici sunt.

Calul a stat – recunoşteam în tăcerea ce se lăsase zgomotul ca de arşice făcut de dinţii calului mestecând zăbala. Apoi un glas şovăielnic întrebă:

— Care eşti acolo?

M-am smucit cu toată fiinţa înspre glasul acela şi am ţipat:

— Eu! Un băiat!

Tăcere. Apoi urmă o altă întrebare:

— Care băiat?

Glasul era acum ferm, dar neîncrezător: îi era omului să nu fie o capcană.

— Un băiat de la oraş. Ca să nu-şi închipuie că-i vorbeşte un mort din groapă, m-am străduit să răspund cu un glas cât mai viu, din care pricină el căpătase un sunet bizar şi neplăcut.

— Şi de ce te-ai băgat acolo? reluă omul cu asprime, tot temându-se să nu fie o cursă.

— Mă duceam la nenea Meksut şi am căzut în groapă, i-am strigat pe nerăsuflate, ca nu cumva călăreţul să plece înainte de a apuca să-i explic ce s-a întâmplat.

— La Meksut? Zi aşa, băieţică.

L-am auzit cum descalecă, prinde frâul de grilaj, se apropie. Dar n-a venit până la groapă, ci s-a oprit la câţiva paşi de ea.

— Na, ţine!

Un capăt de funie şuieră prin aer şi lunecă în groapă. M-am prins de el, dar mi-am adus aminte de ţapul care stătea mut şi stingher în colţul lui. Fără să stau pe gânduri, i-am trecut funia în jurul gâtului, am făcut la iuţeală două noduri şi am strigat:

— Trageţi!

Funia s-a încordat. Scuturând din cap, ţapul a început să bată aerul cu picioarele dinainte: laţul îl strângea de gât. Ca să-l ajut, l-am apucat de picioarele dindărăt, căznindu-mă din răsputeri să-l ridic. Dar de cum scăfârlia lui încornorată răsări din groapă în lumina fantomatică a lunii, necunoscutul scoase un răcnet, ce semăna după părerea mea exact ca un behăit, dădu drumul funiei şi o luă la sănătoasa. Ţapul s-a prăbuşit lângă mine şi acum a fost rândul meu să ţip, căci în căzătură m-a călcat pe picior, mai-mai să-mi strivească degetele cu copita. De durere, de ciudă şi de oboseală m-a podidit plânsul. Se vede că lacrimile se strânseseră dinainte sub pleoape pentru că erau atât de multe, încât în cele din urmă m-am speriat şi m-am oprit. Îmi venea să-mi dau cu pumnii în cap că nu l-am înştiinţat de ţap, dar apoi mi-am amintit că şi-a lăsat calul, aşa că nu se putea să nu se întoarcă.

Într-adevăr, peste vreo zece minute am auzit nişte paşi furişaţi. Ştiam că omul vrea să dezlege

calul, să încalece şi s-o şteargă cât mai repede. Atunci i-am spus tare şi calm:

— Acela a fost un ţap.

Nimic! Am reluat, pe cât posibil cu exact acelaşi ton:

— Nene, acela a fost un ţap.

L-am simţit că se opreşte şi ascultă.

— Ţapul cui? întrebă el bănuitor.

— Nu ştiu, a picat aici înaintea mea, am răspuns, înţelegând că nu pot fi prea lesne crezut.

— Hm, prea nu ştii de nici unele, mormăi el. Şi cum zici că eşti neam cu alde Meksut?

Bâlbâindu-mă, am început să-i explic gradul nostru de rudenie (în Abhazia toţi sunt rude). Simţeam că omul începe să mă creadă şi eram atent să nu pierd această încălzire a relaţiilor. I-am spus şi pentru ce mă duc la nenea Meksut.

Mi-am dat seama atunci cât de greu e să-ţi aperi cauza dintr-un mormânt.

În cele din urmă, omul s-a apropiat şi s-a aplecat deasupra gropii cu precauţie. Faţa lui nebărbierită şi bizară în lumina lunii arăta numai scârbă. Se vede că nu-i făcea nicio plăcere să stea la marginea gropii şi să se uite înăuntru. Mi s-a părut chiar că-şi ţine răsuflarea.

I-am aruncat capătul funiei de care era legat ţapul. Omul trăgea de sus, eu mă opinteam de jos, dar tontul de ţap nu se lăsa. Atunci omul îl săltă un pic, îl prinse cu necaz de coarne şi-l scoase afară. Cum-necum, rămăsese cu impresia că tot e ceva necurat.

— Dihanie blestemată, mormăi omul şi auzii cum îi dă ţapului un picior. Acesta icni şi, bănuiesc, voi să fugă, pentru că omul smuci tare de frânghie. Apoi, mereu burzuluit, se aplecă mult deasupra gropii. Proptindu-se de pământ, mă apucă de încheietura mâinii întinse spre el şi mă trase afară. Căutam să mă fac cât mai uşor, ca să nu mă atingă şi pe mine. M-a pus în picioare, alături. Era

un bărbat înalt şi voinic. Încheietura mâinii căreia încă nu-i dăduse drumul mă durea.

M-a primit fără vorbă şi pe neaşteptate un zâmbet îi lumină faţa. Mă mângâie pe cap, răvăşindu-mi părul

— Mă, ce m-ai speriat, fi-ţi-ar ţapul să-ţi fie! Credeam că trag un om din groapă şi, când colo, apare ăla, încornorat.

Mi se luase o piatră de pe inimă. Lângă grilaj se desena limpede silueta nemişcată a calului. Am pornit-o într-acolo. Ţapul ne urma, tras de funie.

Calul mirosea plăcut a sudoare, a pielărie şi a porumb. Probabil că dusese porumb la moară, m-am gândit, amintindu-mi că şi funia mirosea a porumb. Omul m-a ajutat să încalec, mai precis aproape că m-a luat pe sus şi m-a aruncat în şa. Am vrut să-i spun că vreau să mă duc după toiag, dar am lăsat-o baltă, mai ales că atunci când m-am aşezat calul şi-a smucit capul să mă muşte de picior şi abia m-am ferit.

Omul sili calul să întoarcă capul în partea cealaltă, ridică frâul şi, fără să lase din mână capătul funiei de care era legat ţapul, se lăsă greoi în şa, strivindu-mă de oblânc. Am simţit cum calul se îndoaie sub greutatea lui. Am pornit.

Calul mergea cu pas vioi, încercând să treacă la trap, opintindu-se şi fremătând de putere şi de ciudă pe ţapul târât în urma noastră.

Legănându-se uşor în şa, în bătăile înăbuşite ale copitelor, m-a furat somnul.

M-am trezit brusc: calul se oprise lângă un gard de nuiele ce înrăma o curte întinsă, curată, în care se vedea o casă mare cocoţată pe piloni de lemn, cu ferestrele luminate. Era casa unchiului Meksut.

— Ehei, jupâne! strigă omul care m-adusese, scoţându-şi punguliţa cu tutun. Capătul funiei îl înfăşură de un par al gardului, fără să-l înoade.

Fu deschisă o uşă.

— Cine-i acolo?

Întrebarea era pusă de o voce aspră, plină de bărbăţie: aşa răspunzi la noi când te strigă cineva în puterea nopţii, ca să-i arăţi că eşti gata să înfrunţi pe oricine.

Unchiul Meksut – l-am recunoscut imediat după statura lui scundă, cu umeri laţi – a coborât scara şi tot răstindu-se la câini venea spre noi, căznindu-se să ne vadă.

Ţin bine minte ce s-a mai mirat, ba chiar speriat, văzându-mă.

— Şi ce-o să te mai minunezi! îi făgădui salvatorul meu, încercând să mă salte din şa peste gard, drept în braţele lui. Dar eu m-am împotrivit şi, prinzându-mă de un par, m-am dat jos fără ajutor. Omul se apucă să desfăşoare funia.

— Dar ţapu de unde-i? se miră şi mai tare unchiul Meksut.

— Păi, nu ţi-am spus? Minuni! exclamă poznaş călăreţul, aruncându-mi o privire tainică.

Unchiul luă calul de căpăstru:

— Descalecă şi pofteşte în casă!

— Îţi mulţumesc, Meksut, dar mi-e peste poate, se arătă deodată grăbit călăreţul, deşi înainte nu părea să fie. După obiceiul abhazian, unchiul a stăruit mult, ba rugându-l să intre să îmbuce ceva, ba supărându-se, ba luând în râs treburile sale importante chipurile. Dar tot timpul îşi sucea ochii de la mine la ţap, bănuind că între venirea mea şi dobitocul ăla trebuie să fi fost vreo legătură, încă de nedibuit.

În sfârşit, călăreţul plecă târând ţapul după el, iar unchiul Meksut mă duse spre casă, ţocăind mirat din limbă şi alungându-şi câinii.

Odaia era luminată mai mult de focul straşnic din vatră, decât de lampă. În jurul mesei încărcate cu de-ale mâncării şi cu fructe şedeau oaspeţii. Am văzut-o pe mama încă din uşă şi, cu toate învăpăierile roşii ale flăcărilor, am observat că-i fugise tot sângele din obraz. Oaspeţii au sărit de la locurile lor şi casa s-a umplut de vaiet şi bocete.

O mătuşă de-a mea, orăşeancă, aflând vestea, a început să se lase uşor pe spate, de parcă ar fi vrut să leşine. Dar pentru că la ţară aşa ceva nu se obişnuieşte şi nimeni n-a sărit s-o prindă, ea s-a oprit pe la jumătate, înjunghiată prefăcut în şale. Unchiul Meksut căuta să îmbărbăteze femeile, le propunea să închine pentru victorie, pentru feciorii lor, să bea ca toţi bărbaţii să se întoarcă acasă. Era un om foarte primitor şi nu trecea zi să n-aibă oaspeţi. Şi apoi aici, în vale, oamenii abia mântuiseră cu culesul viilor şi timpul închinărilor kilometrice abia începea.

Mama stătea tăcută şi nu punea nimic în gură. Mi-era milă de ea şi aş fi vrut să încerc s-o liniştesc, dar rolul încredinţat nu-mi îngăduia o asemenea slăbiciune.

Mi-au pus dinainte mămăliguţă caldă, carne de găină, ba mi-au turnat şi un pahar de vin. Mama clătină din cap, dar unchiul Meksut susţinu că tulburelul încă nu e vin, iar pe de altă parte că nici eu nu mai sunt copil.

Mi-am povestit păţaniile, şi în timp ce rodeam ultimele oscioare a început să mă cuprindă un somn dulce şi tulbure ca vinul acela. Am adormit chiar la masă.

Peste vreo zece zile mama s-a întors de la Baku. Şi ce să crezi? Fratele meu nici nu fusese rănit, ci pur şi simplu i se făcuse dor de ai lui si-i chemase să-l vadă înainte de a pleca pe front. Bineînţeles, dorinţa i s-a împlinit. De la el te puteai aştepta întotdeauna la chestii de astea.

Pe la zece dimineaţa am coborât din autobuz la Izvorul Nucului.

Maşina plecă mai departe, stârnind praful drumului, iar eu am luat-o spre birourile colhozului. După atâtea ore de nemişcare, prilejul ăsta de a-mi dezmorţi picioarele era cel mai nimerit. Soarele şi începuse să dogorească.

Eram în formă şi simţeam în mine resurse nesecate de isteţime gazetărească. Lângă birouri, sub umbrarul uriaş al unui nuc, adăstau în poziţia clasică a patriarhilor doi moşnegi abhazi. Unul avea un toiag, celălalt o cârje. M-a surprins şi m-a amuzat îndoitura mânerului belciugat al cârjei pentru că arăta exact ca nasul coroiat al moşneagului, în timp ce celălalt, cu toiagul, avea nasul drept. Trecând prin faţa lor le-am dat bineţe sau mai precis i-am salutat respectuos dând din cap, la care ei mi-au răspuns cu un gest la fel de politicos, arătându-şi intenţia de a se ridica în întâmpinarea mea.

— Pare-mi-se că-i doctorul ăl nou, zise unul din moşnegi, în spatele meu.

— Aş, ăsta-i armean, îl contrazise celălalt.

Conducerea colhozului era într-o casă de lemn, cu etaj. Jos mai erau o prăvălie şi nişte magazii cu lacăte grele la uşi. Sus – birourile. Prin uşa deschisă a prăvăliei se auzea un râs de femeie.

Chiar în fala intrării stătea un „GAZ” cam jigărit şi aşa am înţeles că preşedintele nu era departe.

Un afiş cu litere lăbărţate de ploaie, prins cu pioneze de faţadă, anunţa:

„Kozloturul – fala noastră.

Conferenţiar—Vahtang Bociua, candidat în ştiinţe arheologice, membru activ al Societăţii pentru răspândirea cunoştinţelor ştiinţifice şi politice, preşedintele Societăţii de ocrotire a monumentelor trecutului. După conferinţă va rula filmul *Masca de fier*."

Care va să zică, Vahtang era aici sau trebuia să sosească! Zâmbeam gândindu-mă dinainte că o să-l întâlnesc pe acest formidabil ceangalist şi ghiduşar. Nu ne văzusem de peste un an. Ştiam că-i mergea bine, dar nu mi-aş fi închipuit că ajunsese candidat în ştiinţe arheologice, ba pe deasupra că mai şi ţine conferinţe despre kozloturi!

Am spus că-i *ceangalist*. Cuvântul acesta care, dacă nu mă înşel, circulă doar la noi, în Abhazia, îl

arată pe unul căruia îi place să bea pe banii altora. De la el vine a ceangăii, adică a fraeri pe cineva, a-l lucra în foi de viţă, şi nu numai la băutură.

De altfel, cine nu-l cinstea cu plăcere pe Vahtang? În orice societate l-ai fi invitat, aducea cu el o veselie zgomotoasă exuberantă. Chiar şi ca fizic era amuzant. Caucazian – şi blond ca cel mai blond dintre norvegieni; o figură masivă şi fioroasă ca a lui Neron şi o fire blajină, iertătoare; descurcăreţ şi răzbătător ca un agent de aprovizionare, de profesie istoric, conservator de monumente.

După absolvirea Institutului istorico-arhivistic, Vahtang a fost câţiva ani ghid şi la capătul acestei perioade a publicat broşura *Ruine înfloritoare*, foarte apreciată de turişti. „Inclusiv de cei de peste hotare”, ţinea el să precizeze, ori de câte ori venea vorba despre această carte. Şi vorba venea aproape întotdeauna, pentru că tot el o şi-ncepea.

Când învăţam la institut, noi, abhazienii, ne adunam adesea împreună şi de la tămbălăurile noastre studenţeşti era nelipsit şi Vahtang. În această privinţă, ca de altfel şi în multe altele, avea un fler nemaipomenit, iar dacă cineva primea un pachet de acasă nu era nevoie să-l cauţi: se înfăţişa la cămin încă înainte ca destinatarul să fi apucat să taie, ori să rupă sfoara.

— Şedinţa se suspendă! striga el izbind cu uşa de perete şi revărsând pe capul aceluia o cascadă scânteietoare de flecăreală.

Încă de pe atunci îl ghiceai cam pezevenghi, dar un pezevenghi amuzant, plin de aplomb, adevărat artist. Şi mai ales neprimejdios pentru prieteni, doar atât că de câte ori venea chelnerul cu socoteala îl apuca melancolia.

Cu gândul la Vahtang am urcat la etaj pe o scară îngustă de lemn şi am intrat. Consiliul de conducere al colhozului ocupa o încăpere mare, răcoroasă, îngrădită cu o balustradă de lemn. În

stânga, moţăia la birou un bărbat gras, nebărbierit. Simţind că a intrat cineva, a întredeschis un ochi, m-a contemplat un timp pentru a lua act de prezenţa mea şi, înregistrând-o probabil, a coborât pleoapa la loc. Exact ca un motan somnoros care, auzind zgomot de veselă, crapă un ochi, dar constatând că până să înceapă masa mai e moţăie înainte.

În dreapta, câţiva contabili ţăcăneau de zor cu bilele abacelor şi când o bilă pocnea prea tare somnorosul deschidea pe jumătate acelaşi ochi şi, fără o vorbă sau un gest de nemulţumire, îl închidea iar. Unul din funcţionari s-a ridicat de la birou, s-a apropiat de un dulap de fier şi a scos de acolo un dosar. Brusc, mi-am dat seama că e o fată îmbrăcată băieţeşte. M-a frapat faţa ei tristă, ca o fântână fără apă.

În fundul încăperii trona la un birou mare prezidenţiala figură a preşedintelui însuşi. Vorbea la telefon. M-a măsurat cu o curiozitate cam rece şi a întors ochii, atent la vocea din receptor.

— Bună ziua, am spus eu pe ruseşte, fără a mă adresa cuiva anume.

— Bună ziua, răspunse încet fata, întorcând niţeluş spre mine faţa ei tristă.

Nu ştiam cu ce să încep, pentru că nu se cădea să-l întrerup pe preşedinte, dar nici să stau aşa nu mergea.

— Conferenţiarul n-a venit încă? am întrebat-o într-aiurea pe fată, de parcă aş fi venit pentru conferinţă.

— Tovarăşul Bociua a şi sosit, răspunse ea la fel de domol, privindu-mă cu ochii ei mari. S-a dus să vadă cetatea.

— Pentru porumb, fii fără grijă, dragule, luptăm ca nişte lei! buciumă preşedintele în abhază. Ca nişte lei am spus, dar vreau să-ţi amintesc de îngrăşăminte… Ba ne-au dat, dar nu ajunge… Dacă-i o comisie sau ceva, ad-o matale direct la noi, avem ce arăta… Vai, Andrei Şalvovici, dacă

nu îndeplinim planul, uite, să dezgrop osemintele lui răposatu taică-meu. Numai să ştii, dragule, că mai mult pământ n-avem! Ce pârloagă, care pârloagă?! Nici cât să aşterni o manta! Agronomul e aici, o să confirme şi el dacă o să se trezească, adăugă preşedintele cu o privire poznaşă spre omul care moţăia.

Nu termină bine fraza că acela începu să mârâie furios – după câte am observat eu, încă înainte de a-şi deschide ochii – că n-are de gând să se ia după toţi nebunii şi să distrugă plantaţiile de ceai. A amuţit la fel de brusc şi şi-a coborât pleoapele încă înainte de a fi isprăvit,

Când agronomul prinse glas, preşedintele acoperi bine receptorul cu palma. Observând că mă uit la el, se încruntă şi aruncă în abhază spre masa fetei:

— Ia vezi de unde mai e şi terchea-berchea asta şi ce vrea.

Apoi se lipi iar de receptor şi deodată începu să gângurească ca o gazdă ospitalieră:

— N-aţi mai dat de loc pe la noi, Andrei Şalvovici. Se poate, Andrei Şalvovici? Nu, nu eu, poporul te pofteşte, Andrei Şalvovici.

Eu, când am auzit de terchea-berchea, mi-am cam pierdut cumpătul. Se vede treaba că preşedintele era sigur că nu ştiu abhaza şi nu-mi rămânea decât să accept situaţia.

Preşedintele era la runda a doua:

— O lecuţă de superfosfăţel. Vreo sută de tone, acolo. Ca pe un frate te rog, Andrei Şalvovici.

Mă uitam cum lucrează fata. Socotea ceva mişcând în răstimpuri bilele abacului, într-un fel de parcă ar fi prefirat visătoare nişte mătănii.

În sfârşit, preşedintele puse receptorul în furcă.

— Noroc, tovarăşe, matale eşti de la întreprinderea forestieră, mă luă el la sigur întinzându-mi mâna.

— Sunt de la ziar.

— Poftiţi, ne pare bine, se însufleţi el deodată şi-mi strânse mâna, pare-se mai tare decât voise la început.

Băgai mâna în buzunar.

— Iată delegaţia.

— Nici nu vreau să mă uit! protestă preşedintele, măturând aerul cu mâna, şi adăugă cu neruşinare, privindu-mă drept în ochi: Omul se cunoaşte…

— Am venit în legătură cu kozloturul, i-am spus intuind în acelaşi moment că aici cuvintele mele vor părea caraghioase. Într-adevăr, pe unul din funcţionari îl pufni râsul.

— Îngropate-aș cu râsul tău cu tot, mormăi preşedintele în abhază, apoi, către mine, pe ruseşte: În legătură cu kozloturul noi am desfăşurat o vastă activitate.

— Anume? am vrut să ştiu eu

— O largă muncă de lămurire în rândurile populaţiei, asta-i una la mână. Preşedintele îndoi degetul mic de la mâna stângă şi-l pocni cu palma mâinii drepte, să fie mai convingător. Chiar azi va ţine o conferinţă pe această temă stimatul tovarăş Vahtang Bociua. Apoi, am trimis pe zootehnician în delegaţie la selecţionatorul acela, îndoi inelarul şi-l pocni şi pe ăsta cu palma… Da ce, aţi primit reclamaţii? schimbă el vorba pe neaşteptate, sfredelindu-mă cu ochii lui negri.

— Nu, am răspuns eu, înfruntându-i privirea.

— Că avem aici unul, fostul preşedinte al colhozului unit cu al nostru.

— Nu, nu-i vorba de nicio reclamaţie.

— El nu iscăleşte cu numele lui adevărat, urmă preşedintele ca pentru a-mi dezvălui toată perfidia celuilalt, iscăleşte altfel, dar noi am aflat cum…

Ca să-i arăt că reclamantul nu mă interesează de loc, l-am întrerupt:

— Pot să văd kozloturul?

— Cum să nu? Să mergem.

Preşedintele ieşi dinapoia biroului. Îi ghiceai trupul voinic mişcându-se uşor, în voie, sub hainele largi.

Agronomul adormit s-a sculat fără o vorbă şi ne-a urmat în cerdac.

— De câte ori i-am spus dobitocului ăla să cureţe ţarcul, bombăni preşedintele în abhază în timp ce coboram scara. Apoi strigă înspre uşa magazinului: Valiko! Vino o clipă dacă nu eşti pus pe însurat.

Se auzi un râs de fată, şi un glas obraznic de flăcău întrebă:

— Da ce s-a întâmplat?

— Încă nimic, dar o să se întâmple sigur dacă încui uşa şi trimit după soacră-ta.

Râsul zglobiu izbucni iar şi în pragul magazinului apăru un flăcău de statură potrivită, cu ochi copilăroşi, mari şi albaştri, contrastând cu faţa lui oacheşă.

— Repede-te până la lelea Nuţa şi ia nişte castraveţi pentru kozlotur. Tovarăşu a venit de la oraş, să nu ne facem de ocară.

— Nu mă duc, ce, să râdă toată lumea de mine? se încăpăţână flăcăul.

— Ce-ţi pasă de lume, aiasta e problemă de stat, schimbă tonul preşedintele. Vii cu maşina direct la fermă, ne găseşti acolo.

Abia atunci am înţeles că tânărul e şoferul preşedintelui. Valiko s-a urcat în maşină şi, manevrând în duşmănie, coborî spre mijlocul uliţei.

Era tare cald. Cei doi moşnegi tot mai stăteau la umbra nucului. Coroiatul povestea ceva tovarăşului său şi-şi sublinia spusele lovind cu vârful cârjei în pământ. Ajunsese să sape astfel o gropiţă destul de adâncă. Sau poate avea de gând să-şi împrejmuiască locşorul de sub nuc cu un gărduleţ, care să-l ferească de soarele verii şi de viaţa agitată a colhozului.

Preşedintele le dădu bineţe moşnegilor şi ei schiţară gestul de a se ridica în întâmpinarea lui.

— Fiule, îl opri cel cu cârja, ăsta de lângă tine îi doftorul ăl nou?

— Ăsta-i doctor pentru kozlolur, îl lămuri preşedintele.

—Şi eu care ziceam că-i armean, spuse cel cu toiagul.

— Mare comedie! se minună coroiatul. Eu pe kozloturii ăştia i-am împuşcat cu sutele, iar amu, pentru unul singur au chemat şi doftoru.

Pornirăm de-a lungul uliţei.

— Năzdrăvan, moşneagul, spuse preşedintele.

— De ce?

— A venit odată un tovarăş secretar de la raionul de partid. A trecut şi pe aici. Moşul, la umbră, ca de obicei. Tocmai discutam despre cum era înainte faţă de cum e în zilele noastre. Şi se bagă şi moşul în vorbă, tam-nesam, spunând aşa: „Înainte se lucra pământul cu plugul de lemn, iar acum cu ăl de fier”. „Şi?” întrebă secretarul. La care moşul: „Plugul de lemn răstoarnă pământul deopotrivă într-o parte şi în cealaltă, pe când ăl de fier, numai într-o parte”. „Şi care-i tâlcul?” stărui secretarul. „Când plugul de lemn răsturna pământul deopotrivă o jumătate de recoltă şi-o oprea ţăranul, iar pe cealaltă o dădea stăpânului. Iar plugul de fier răstoarnă pământul într-o singură parte, deci toată recolta ţi-o iei ţie”. „Just”, a spus tovarăşul de la raion şi a plecat.

Mi-am scos carnetul ca să-mi notez pe scurt această pildă spre amintire, dar preşedintele m-a oprit.

— Nu trebuie, spuse el pe un ton categoric.

— De ce? mă mirai eu.

— Nu merită. Nu e ceva serios. Las’ că-ţi spun eu ce să scrii dumneata.

„Nu-i nimic, o reţin şi aşa”, mă împăcai eu, ascunzând carnetul în buzunar.

Praful uliţei era atât de încins, că-ţi ardea tălpile şi prin pantofi. Din când în când, pe dreapta sau pe stânga drumului se vedea o gospodărie ţărănească cu câte o fâşie de porumb pe lângă casă, cu covoraşul verde al ogrăzii şi cu pomi înfăşuraţi cu viţă de Isabella. Prin frunzişul cârli- onţat al viţei se străvedeau ciorchini îndesaţi de struguri necopţi.

— Anul ăsta o să fie vin mult.

— Da, făcu gânditor preşedintele, viţa se prezintă bine. Da de porumb ce zici?

M-am uitat la porumb, dar n-am văzut nimic deosebit

— Ce să zic?

— Uită-te bine, insistă preşedintele cu un zâmbet enigmatic.

M-am uitat bine şi am observat că în partea dinspre casă porumbul era mai înalt, cu pănuşii mai mari şi moţurile frumos colorate. În partea cealaltă era mai scund şi de un verde mai şters.

— Ce, nu l-au semănat o dată? l-am întrebat pe preşedinte pe ale cărei buze plutea acelaşi zâmbet.

— În aceeaşi zi, la aceeaşi oră, mi-a răspuns el, zâmbind şi mai misterios.

— Atunci?

— Loturile individuale au fost micşorate anul acesta. E, desigur, o măsură necesară, dar nu pentru colhozul nostru. Eu cultiv ceai şi n-am cum să fac plantaţii pe petecele acestea de pământ de lângă casă…

M-am mai uitat o dată cu atenţie la porumb. Într-adevăr, deosebirea în ce priveşte vigoarea şi grosimea cocenilor era ca între două plante înfăţişate în afişe pentru a demonstra cu cât va creşte în viitor recolta la hectar.

— Află că în treburile astea ţărăneşti nu merge fără şmecherie, spuse preşedintele cu acelaşi zâmbet misterios, care de data asta părea a subînţelege că niciun orăşean n-a descoperit şi nici nu va descoperi probabil asta.

— Şi care-i şmecheria?

— Care-i şmecheria? Se întoarse scurt spre agronom: Spune-i tu.

— Şmecheria e că dacă ţăranul o să găsească pe această uliţă o balegă de vacă, o s-o ridice şi o s-o zvârle pe lotul lui, hârâi agronomul. Şi aşa în toate.

— Chestie de psihologie, rosti cu aer important preşedintele.

Am vrut să notez exemplul cu balega, dar şi de astă dată preşedintele mă prinse de mână şi mă sili să las carnetul.

— De ce?

— Ştii, asta-i o discuţie aşa şi pe dincolo, e ceva despre care nu e voie să scrii, preciză el cu siguranţa unuia care ştie mai bine ca mine despre ce se poate scrie şi despre ce nu.

— Dar nu-i adevărat? mă mirai eu.

— Şi ce, toate adevărurile pot fi scrise? se miră el.

Ne-am mirat amândoi de mirarea noastră şi am bufnit în râs. Agronomul ne ţinea isonul cu un „hââm" ursuz.

— Dacă i-aş spune – preşedintele arătă din cap spre lotul individual pe lângă care tocmai treceam – că din cât scoate ia jumătate, ar lucra cu totul altfel pământul şi ar strânge o recoltă bună.

Apucasem să aflu că, de altfel, cam aşa se face pe ascuns în mai multe colhozuri.

— Şi ce te opreşte să-i spui?

— Asta se califică drept încălcare a statutului, declamă cu severitate, apoi adăugă vag: doar câteodată mai îngăduim şi noi, peste plan.

Parfumul frunzelor de ceai încinse la soare ne izbi în nări încă înainte de a vedea plantaţia, în dreapta, perpendicular pe drum, rânduri de arbuşti de un verde-închis şiroiau tocmai până la marginea pădurii. Ocolind lin liziera, pătrundeau doar uneori în ea, cum se cuibăreşte în mal sânul unui râu. În mijlocul plantaţiei se înălţa o mândreţe de stejar

sub care, de bună seamă, se întindeau culegătoarele pe zăduf.

Era atâta linişte, încât puteai să şi juri că nu-i nimeni pe plantaţie. Dar am întrezărit deodată o pălărie cu boruri mari chiar lângă drum, mai încolo – o băsmăluţă albă şi una roşie.

— Cum merge, Cogola? strigă agronomul.

Borurile pălăriei se rotiră spre noi, descoperind pentru o clipa o feţişoară uscăţivă, drăgălaşă.

— Douăzeci de chile de dimineaţă.

— Bravo, Gogola! se bucură preşedintele.

Agronomul hârâi şi el a mulţumire.

Fata se aplecă mlădios deasupra arbustului. Degetele ei îl învăluiau uşor, mmgâietor.

Ţoc! Ţoc! Ţoc! Sunetul acesta mustos puncta neîntrerupt tăcerea. Aveai impresia că gingaşele lăstare sar singure în palmele tinerei culegătoare.

Înainta încet de-a lungul şirului. Un coş îi atârna la cingătoare, aplecând-o uşor într-o parte. Mâinile i se mişcau de la arbust la coş. Uneori se apleca mai mult şi smulgea câte o buruiană. Avea mănuşi fără degete, ca acelea pe care le poartă iarna taxatoarele la Moscova.

Arşiţă, pâcla diafană a zăpuşelii, truda neauzită şi aproape invizibilă a culegătoarelor. La vederea plantaţiilor, preşedintele se înveseli.

— Bravo. Gogola, grozavă-i Gogola, cântă voios preşedintele.

Lângă el păşea pufnind agronomul.

— Uite, despre Gogola poţi să scrii, îţi dau toate informaţiile, spuse preşedintele. A strâns în cursul verii o mie opt sute de chile, aproape două tone.

Acum însă n-aveam eu chef să iau note. Şi apoi venisem pentru cu totul altceva.

— Altă dată. Dar ia spune, am schimbat eu vorba, cum a fost cu comasarea?

— Nu mă întreba, se strâmbă preşedintele, ne-au unit cu nişte pârliţi. Adăugă: Nu zic, e o măsură bună, dar nu pentru colhozul nostru. La noi – ceai,

la ei – tutun. Aş fi preferat să cresc zece kozloturi decât să am de-a face cu ăia.

Se apucă iar să îngâne: „Bravo, Cogola, straşnică-i Gogola”, vrând să-şi recapete astfel buna dispoziţie, fără să reuşească. Scuipă cu scârbă, mai mormăi o dată „nişte sărăntoci” şi amuţi.

Am ajuns la fermă. Lângă un grajd mare de vaci, gol de tot, era un ocol împrejmuit cu un gard de nuiele şi, lipit de el, un ţarc mai mic. Aici se afla kozloturul.

Ne-am apropiat de ţarc. Priveam curios faimosul dobitoc. Şedea pe pământ sub un mic umbrar din foaie de cort. S-a oprit din rumegat şi ne-a fixat fără a clipi, cu ochii lui roz. Apoi s-a ridicat şi, bombându-şi pieptul voinic, s-a întins ca să se dezmorţească. Avea într-adevăr dimensiuni destul de mari şi nişte coarne surprinzător de masive, ce aminteau de vajnicele mustăţi zăceşti.

— O duce bine, numai că nu-i plac caprele noastre, spuse preşedintele.

— Adică?

— Nu le face curte. E deprins la munte, iar aici e climă umedă, de-aia.

— Păi, dacă îl hrăniţi cu castraveţi!

Uitasem că preşedintele orbise despre castraveţi în abhază, dar, slavă Domnului, nu s-a prins.

— Ei asta-i! se apără el. Îi dăm raţia întreagă. Castraveţii se încadrează în iniţiativa locală.

Bagă mâna pnn nuiele şi-şi mişcă degetele momindu-l, dar kozloturul împietrise cu ochii ţaglă la mâna preşedintelui.

Iată şi maşina. Şoferul venea cu buzunarele umflate cu castraveţi. Agronomul se lăsă jos la umbra puţină a ţarcului şi aţipi imediat. Preşedintele luă de la şofer un castravete şi repetă figura cu mâna. Văzând castravetele, kozloturul avu o tresărire, apoi începu să se apropie încet, de parcă ar fi fost hipnotizat. Când veni la gard,

preşedintele îşi retrase mâna şi o ridică la nivelul împletiturii, dar în afara ei, să nu fie ajunsă. Kozloturul se ridicase puţin pe picioarele dindărăt şi, rezemat de gard cu cele din faţă, întinse gâtul. Preşedintele ridică şi mai mult mâna cu castravetele. Atunci kozloturul, sprinten ca o adevărată sălbătăciune, se avântă dintr-un salt peste împrejmuire, cât pe ce să-i pice în cap agronomului. Acesta întredeschise pentru o clipă ochii şi-şi văzu mai departe de moţăit.

— E de o „saltibilitate” extraordinară, rosti mândru preşedintele, dând kozloturului castravetele. Rânjindu-şi incisivii mari, galbeni, acesta se repezi la castravete. Era stăpânit de nerăbdarea lacomă a unei mâţe în faţa unui flacon cu valeriană.

— Acum, treci dincolo, spuse preşedintele şoferului.

Valiko ridică oftând piciorul ca să sară gardul şi din toate buzunarele începură să-i cadă castraveţi. Kozloturul dădu să se năpustească, dar preşedintele îl alungă. Ajuns de partea cealaltă, şoferul momi kozloturul cu un castravete. Preşedintele îmi întinse şi mie un castravete şi muşcă şi el din unul, şters de mânecă.

— Toate vitele noastre sunt duse pe păşuni alpine, mă lămurea preşedintele clefăind. Am lăsat aici, special pentru el, zece capre, dintre cele mai bune, dar degeaba.

Kozloturul se proptise iar cu picioarele din faţă pe gard şi, neputând ajunge castravetele, execută o săritură şi mai frumoasă. Şoferul ridică castravetele deasupra capului. Kozloturul încremeni, pironind castravetele cu ochii lui trandafirii, sălbateci. Apoi ţâşni în sus şi-i smulse castravetele din mână.

— Puţin lipsea să-mi ia şi degetele, spuse şoferul, apoi mai scoase un castravete şi muşcă din el.

Aşadar, fiecare mânca acum câte un castravete, cu excepţia agronomului, care tot mai moţăia rezemat de gard.

— Hei, strigă preşedintele, ţine şi tu, poate te trezeşte.

Agronomul deschise ochii, luă castravetele, îl şterse alene de haina lui de doc, dar când fu să-l ducă la gură, se răzgândi, îl vârî în buzunar şi adormi iar.

Lângă ţarc se opriseră doi copii – un băiat şi o fetiţă – de vreo opt ani. Fetiţa ţinea în braţe, cum se ţine un prunc, un ştiulete mare, proaspăt rupt, cu pănuşi verzi şi un moţ ce nu apucase încă să se usuce.

— Acuşi sare kozloturul la bătaie, spuse băieţelul.

— Hai acasă, îl rugă fetiţa.

— Mai întâi ne uităm cum se bate, pe urmă mergem şi acasă, răspunse băiatul înţelept.

— Să facem o încercare, dă drumul la capre, spuse preşedintele.

Şoferul străbătu ţarcul, deschise o portiţă de nuiele şi intră în ocolul cel mare. Abia atunci am observat caprele, bulucite într-un colţ al ocolului moţăind.

— Heit! Heit! strigă la ele Valiko, ca să le facă să se urnească.

De voie, de nevoie caprele s-au sculat. Kozloturul şi-a smucit capul şi adulmeca nervos cele ce se petreceau în ocol.

— Pricepe! exclamă încântat preşedintele.

— Heit! Heit! comanda Valiko, dar caprele fugeau de el împrăştiindu-se. Şoferul se căznea degeaba să le mâne spre portiţa deschisă.

— Li-e frică! jubila preşedintele.

Încremenit locului, cu gâtul întins şi nările fremătânde, kozloturul nu-şi lua ochii de la capre. Din când în când, îi tresărea buza de sus şi atunci părea că râneşte.

— Nu le poate suferi, aproape că se extazie preşedintele.

— Haidem, se ruga fetiţa, mi-e frică.

— N-ai teamă, răspunse băiatul, acuşi începe bătaia.

— Mi-e frică pentru că e sălbatec, explica logic fetiţa, strângând ştiuletele la piept.

— El singur dovedeşte pe toţi, spuse băiatul.

Fui foarte surprins auzind în acel moment râsul potolit al agronomului. Îşi scoase din buzunar castravetele, îl rupse în două şi-l întinse copiilor. Fetiţa nu se clinti şi strânse mai tare ştiuletele la piept. Băieţelul se apropie cu teamă, gata s-o ia la sănătoasa, şi luă amândouă jumătăţile.

— Haidem, stărui fetiţa, şi păpuşii îi e frică.

Se vede că-i reamintea un joc al lor, ca să-i abată atentia de la distracţia asta.

— Nu-i păpuşă, e un ştiulete, explică scurt băieţaşul, anulând vechiul joc de dragul celui nou. Acum mânca si el clefăind un castravete; fetiţa refuzase să-şi ia partea.

În sfârşit, drăcuind de zor, şoferul a băgat caprele în ţarc şi a împins portiţa. Spumegând de furie, kozloturul se năpusti ca turbat. Caprele se risipiră prin ţarc. Kozloturul ajunse una şi o răsturnă cu o lovitură de coarne. Căpriţa veni peste ţarc, icni, dar cât ai zice pâs fu iar în picioare şi tuleo! Caprele alergau de-a lungul gardului, când împrăştiindu-se, când grămădindu-se iar. Kozloturul dădea iama în ele, spulberându-le. Caprele alergau tropotind, într-un nor de praf. Kozloturul frâna în plină goană, le urmărea un timp cu ochii lui trandafirii pentru a alege un unghi prielnic de atac şi se repezea.

— Nu le poate suferi! exclamă din nou preşedintele, ţocăind admirativ din limbă.

— Dumnealui n-o vrea decât pe crăiasa Tamara! se auzi din norul de praf glasul şoferului, care stătea în mijlocul ţarcului ca un matador în arenă.

— Nu zic, e o iniţiativă valoroasă, dar nu pentru clima noastră, răcni preşedintele, încercând să acopere tropotul şi behăitul caprelor.

Kozloturul se întărâta tot mai rău, caprele se aruncau înnebunite încolo şi încoace, ba strângându-se la un loc, ba răsfirându-se. În sfârşit, una sări gardul şi bufni în ocolul mare. Imediat celelalte se luară după ea, dar zăpăcite de frică nu-şi calculau bine săritura, cădeau înapoi şi-şi reluau cursa ca la circ.

— Ajunge! strigă preşedintele. Parşivul ăsta o să ne omoare caprele.

— Mânca-l-aş la parastasul cui a fost cu idea! replică şoferul de asemenea în abhază şi deschise portiţa cu o lovitură de picior. Caprele dădură năvală şi astupară ieşirea. Se îmbulzeau acolo behăind de groază şi suindu-se unele peste altele. Kozloturul se depărta câţiva paşi ca să-şi ia avânt, apoi se repezea şi le îndesa cu izbituri de coarne prin deschizătura îngustă.

Şoferul abia reuşi să-l alunge. Dar încă multă vreme kozloturul se zbuciumă prin ţarc, furios ca un leu.

— Ei, acum să mergem, spuse băieţelul fetiţei. El singur i-a învins pe toţi. Porniră pe drum depănând mărunt din picioarele lor înnegrite de soare şi praf.

— Nu le poate suferi, zise iar preşedintele pe care nedezminţita îndărătnicie a kozloturului îl încânta.

Ne-am întors cu maşina la consiliu. Şoferul a oprit la umbra nucului. În afară de agronom ne-am dat jos cu toţii. Pe cei doi moşnegi i-am găsit tot aici.

Lângă un „GAZ” nou-nouţ stătea Vahtang Bociua. Costumul lui alb şi faţa lui rotundă, trandafirie erau de o radioasă prospeţime.

Când m-a văzut, mi-a venit înainte cu mâinile depărtate caraghios, de parcă s-ar fi pregătit să mă strângă în braţe.

— S-a întors fiul rătăcitor, vesti el. La umbra secularului nuc îl întâmpină Vahtang Bociua şi căpeteniile satului Izvorul Nucului căre i însoţesc. Sărută, nemernicule, poala caftanului! încheie el, strălucind de veselie. Tânărul care stătea alături de el îl privea cu o admiraţie nespusă.

Noroc că mi-am dat seama că s-ar putea să mi se adreseze şi în abhază. L-am apucat de mâna şi l-am tras la o parte.

— Ceva intrigi? se bucură el.

— Ascultă, să nu laşi să se vadă că aş cunoaşte abhaza. Aşa s-a întâmplat…

— E clar. Ai venit să descoperi tainicele uneltiri ce se urzesc împotriva kozlolurului Află însă că, după ce voi fi rostit această conferinţă, la Izvorul Nucului kozloturizarea masivă va fi asigurată, se porni el ca de obicei. Apropo, kozloturizare nu sună de loc rău. Să nu foloseşti expresia înaintea mea.

— Nicio grijă, numai să-ţi ţii gura.

— Vahtang, ştie să tacă, cu toate că asta îl costă destul de scump, m-a asigurat el şi ne-am apropiat de preşedinte.

— Conferinţa mea va trezi, nădăjduiesc, forţele creatoare ale colhozului dumneavoastră, chiar dacă nu va reuşi să-l trezească şi pe tovarăşul agronom, spuse Vahtang clipind şi chicotind către mine.

— Nu zic, tovarăşe Vahtang, e o iniţiativa interesantă, răspunse respectuos preşedintele.

— Ceea ce şi vreau să demonstrez, conchise Vahtang.

— Bine, dar tu ce legătură ai cu chestia asta? Eşti doar istoric, mă mirai eu.

— Tocmai de aia! exclamă Vahtang. Eu tratez problema sub aspect istoric.

— Nu înţeleg.

— Ascultă aici. Făcu un gest larg şi începu: Ce a fost turul, acest locuitor al munţilor, de-a lungul atâtor şi atâtor veacuri? O victimă a vânătorilor feudali, a feciorilor de bani gata. Dar semeţul

animal, ameninţat de pieire, nu s-a resemnat şi s-a refugiat tot mai sus, tot mai sus, spre crestele de neatins ale Caucazului, deşi din totdeauna inima lui tânjea spre văile noastre mănoase.

— Termină, am încercat eu să-l opresc.

— Mai departe. Vahtang se bătu uşurel peste burtă, ca şi cum s-ar fi gratulat singur pentru atâta vervă, continuând: Dar ce a fost modesta, insignifianta noastră capră abhaziană? Ea a fost vaca ţărănimii sărace.

Cei doi moşnegi ascultau cu respect, cu toate că se vedea limpede că nu pricep boabă. Ala cu cârja o lăsase încolo de gropiţă şi asculta cu mâna pâlnie la ureche, luând aminte cu un aer grav la Vahtang.

— Le zice, de-ţi stă mintea în loc, se minună cei cu toiagul.

— O fi dintr-ăia de vorbesc la radio, fu de părere moşul cu cârja.

— … Dar ea, modesta noastră capră, turuia înainte Vahtang, visa o soartă mai bună, sau, ca să vorbim fără ocol, visa să se întâlnească cu turul. Şi iată că prin iscusita strădanie a unor elemente din popor – şi ştiţi ce bogat e poporul nostru în talente! – montanul tur se întâlneşte cu modesta, cazanieră şi fermecătoare prin însăşi modestia ei, capră abhază.

Mi-am astupat urechile.

— I-o fi zis ceva de rău, că uite cum îşi astupă urechile, presupuse bătrânul cu toiagul.

— Trebuie că-l ceartă, că nu-l doftoriceşte bine pe kozlotur, fu de părere cel cu cârja. Eu pe kozloturii ăştia i-am împuşcat în munţi cu sutele, iar pe ăsta îl bruftuluieşte pentru unul singur…

— Fiecare cu socotelile lui, spuse în chip de concluzie moşul cu toiagul.

— … Amănuntele intime ale acestei întâlniri constituie tema conferinţei mele, încheie Vahtang şi-şi tamponă faţa năduşită cu batista.

În momentul acela se apropiară nişte orăşeni tineri, pletoşi. Între ei şi preşedinte a început o

discuţie interminabilă. Am înţeles din aceste pertractări că băieţii sunt electricieni, că nu ştiu care operaţii n-au fost prevăzute în deviz şi că ei refuză să lucreze mai departe pâna ce nu se va modifica devizul. Preşedintele încerca să-i convingă să nu lase baltă treaba.

Iscusinţa avocăţească a preşedintelui era demnă de admiraţie. Se vorbea în trei limbi. Cu tânărul cel mai înfipt şi mai colţos preşedintele vorbea ruseşte – limba legilor. Pe potolitul şi tăcutul kahetian reuşi din capul locului să-l izoleze de ceilalţi şi aproape că vorbea şi în numele lui. Uneori se întorcea cu faţa la noi, luându-ne martori. Atunci Vahtang dădea din cap cu un aer important şi mormăia: „Nu se poate cu nervi, prieteni, o să văd eu la minister”, sau ceva în genul ăsta.

— Ai ţinut multe conferinţe? l-am întrebat pe Vahtang.

— Plouă cu cereri. În ultimele două luni – optzeci. Zece la unităţi patronate, restul pe bani.

— Şi ce spun oamenii?

— Oamenii ascultă, se lămuresc, sună vag răspunsul.

— Da tu ce gândesti despre toată treaba asta?

— Pe mine personal mă încântă lânozitatea kozloturului.

— Glumeşti?

— Kozloturul trebuie tuns, răspunse Vahtang cu o mină serioasă pe care însă un zâmbet o topi imediat. Ceea ce şi fac…

— Trebuie să plec, îl întrerupsei eu.

— Nu fi prost, îmi şopti încetişor Vahtang. După conferinţă se prevede un ospăţ. De dragul meu ăştia-s în stare să taie şi ultimul kozlotur.

— Ce, le-ai căzut aşa cu tronc?

Vahtang se încruntă serios.

— Vezi tu, i-am promis preşedintelui că-i fac rost de îngrăşăminte şi o să mă ţin de cuvânt.

— Bine, dar ce legătură ai tu?…

— Află, fiule, zâmbi Vahtang cu un aer protector, că în natură conexiunea e un fenomen general. Anul acesta nepotul lui Andrei Şalvovici dă examen la institut, iar subsemnatul face parte din comisia de admitere. Şi de ce, mă rog, preşedintele comitetului executiv n-ar da o mână de ajutor unui vrednic preşedinte de colhoz? Şi de ce, mă rog, eu să nu arăt bunăvoinţă tânărului candidat? Toate astea în mod dezinteresat, pentru oameni.

Preşedintele i-a convins pe băieţi să reia munca, făgăduind să cheme telegrafic un inginer de la oraş să se facă dreptate.

Băieţii s-au depărtat cu nasurile în pământ, pesemne nu prea mulţumiţi de această izbândă înjumătăţită. Preşedintele păru deodată foarte zorit. Mi-am luat rămas bun de la toată lumea. Politicoşi, bătrânii schiţară mişcarea de a se ridica pentru a mă conduce o bucată.

— Cursa a trecut, dar te duce şoferul meu până la şosea, spuse preşedintele.

— Sau al meu, se oferi Vahtang.

Preşedintele l-a chemat pe şofer şi ne-am urcat amândoi în maşină.

— Mi-e să nu scrie ăsta vreo tâmpenie împotriva noastră, îi spuse preşedintele lui Vahtang în abhază.

— N-ai nicio grijă, îl linişti Vahtang, l-am instruit eu ce să scrie şi cum să scrie.

Preşedintele se însenină.

— Mulţumesc, dragă Vahtang. Apoi către şofer: Cum ajungi la şosea, dă-i să bea cât intră în el, că la ziarişti fără asta nu merge.

— Se face, răspunse şoferul în abhază. Vahtang izbucni în râs.

— Dezaprobaţi, tovarăşe Vahtang? se alarmă preşedintele.

— Ba aprob sută la sută, prietene! exclamă Vahtang, cuprinzându-l cu o mână pe preşedinte, apoi se întoarse şi strigă ca să acopere zgomotul

motorului: Spune-i prietenului meu Avtandil Avtandilovici că popularizarea kozloturului e în mâini bune.

Maşina porni ridicând praful drumului. Soarele cobora spre asfinţit, dar zăpuşeala nici gând să scadă.

Cuvintele preşedintelui „… vreo tâmpenie împotriva noastră” nu-mi dădeau pace. Ieşea că indiferent cum aş scrie, în favoarea sau împotriva lor, în ambele cazuri materialul meu va fi o tâmpenie. Mai târziu aveam să mă conving cu amărăciune că în general cuvintele preşedintelui nu erau prea departe de adevăr.

Am aflat de la şofer amănunte interesante despre hăituirea kozloturului. Scăpând într-o zi din ţarc el s-a apucat să hoinărească prin plantaţii, unde îndopându-se cu frunzele de ceai fusese lovit de o „nebunie temporară”, cum spunea Valiko. Şi într-adevăr a alergat prin sat fugărit de câini. Au crezut chiar că turbase şi au vrut să-l împuşte, dar încet, încet s-a potolit.

Maşina ţâşni de pe drumul de ţară pe şosea şi stopa scurt în faţa unui bufet vopsit în albastru-deschis. „Să te văd cum o să mă bagi înăuntru”, mă amuzam în sinea mea, ferm hotărât să-mi apăr reputaţia.

În privirea seducătorului era o candoare azurie.

— Luăm o gustărică?

— Mulţumesc, mănânc în oraş.

— Până acolo-i cale lungă.

— Prefer să merg mai departe, l-am refuzat eu pe un ton cât mai delicat; nu ştiu de ce, dar flăcăul acesta cu ochi azurii îmi devenise simpatic.

— Să nu vă închipuiţi că… spuse el, deschizând portiera. Plătim ruseşte, fiecare pentru el.

Oricum, sunt în avantaj, mi-am spus. Eu ştiu că el vrea să mă îmbete, dar el nu ştie că eu ştiu.

— Fie, mă învoii, îmbucăm ceva la repezeală şi o iau din loc.

— Fără discuţie! O legumă, o mâncărică de fasole, şi gala.

Valiko încuie maşina şi am intrat.

Bufetul era aproape gol. Numai într-un colţ – un grup înghesuit la două mese puse cap la cap. Păreau destul de avansaţi: am numărat pe jos vreo jumătate de duzină de sticle goale ce aminteau de nişte tuburi de obuze trase. În tot grupul – o singură femeie – o nordică blondă, îmbrăcată într-o rochiţă fără mâneci şi adânc răscroită. Îşi tot admira decolteul bronzat care părea că o ridică în propriii ei ochi.

Valiko a ales o masă în colţul opus. Asta mi-a plăcut. Lângă o fereastră tăifăsuiau în surdină două chelneriţe. Ca să se apropie de ele, Valiko făcu un ocol, strecurându-se cu băgare de seamă printre mese. Am înţeles că nu vrea să fie văzut de grupul de dincolo. Chelneriţele l-au întâm- pinat cu un zâmbet prietenos, mai ales cea mai tinerică. Valiko le-a dat bună ziua şi a început să le povestească ceva, aplecându-se spre cea tinerică. Obrăjorul ei se înroşea din ce în ce mai mult şi, tot ascultându-l, făcea din când în când un gest de respingere care putea să însemne „Fugi mă”, „Lasă, te rog” sau „Ştii că eşti bine!”

Băieţi ca şoferul au întotdeauna ceva de povestit unei chelneriţe, m-am gândit, dar înţelegând după expresia ce apăruse pe chipul fetei că acum primeşte comanda, m-am pus în gardă. Ea se uită în direcţia mea şi deodată m-am pomenit strigând:

— Nu cumva să ceri şi vin!

Valiko îşi depărtă braţele cu un aer jignit.

— Se poate?

Acest mic schimb de cuvinte atrase atenţia celorlalţi şi de dincolo cineva strigă:

— Ei, Valiko, hai la noi!

— Nu pot, dragă, răspunse Valiko cu mâna la inimă.

— Numai o clipă, ce mai…

— Scuzele mele la toată lumea şi prea frumoasei doamne separat, dar zău nu pot, rosti Valiko retrăgându-se politicos cu spatele.

Peste câteva minute pe masa noastră apăru o farfurie uriaşă cu ceapă verde, fragedă, prin care ridichile de un roşu-aprins păreau mici sălbătăciuni pitite acolo. Apoi chelneriţa mai aduse două porţii de *lobio* – mâncare de fasole special preparată – şi pâine.

— Nu uita sticla de Borjomi, Lidocika, îi aduse aminte Valiko. Auzind că ceruse apă minerală, m-am liniştit. Am simţit deodată o foame de lup şi am tăbărât pe *lobio*. Era rece şi pipărată foc.

Mâncam *lobio*, ceapă şi ridichi. Când fărâmam în dinţi ceapă, ca în semn de împotrivire, ţâşnea un jet minuscul şi aromat de sevă.

Când, deodată, mă pomenesc cu ospătară că pune pe masă o sticlă de vin şi una cu apă minerală.

— Nu există, am protestat categoric, punând vinul înapoi pe tavă.

— Ferească Dumnezeu să faci una ca asta, şuşoti Valiko, pironindu-mă cu ochii lui limpezi, acum înspăimântaţi.

— Dar ce-am făcut?

— Ei au trimis-o, făcu ospătară, sucindu-şi ochii spre mesele de dincolo.

Ne uitarăm şi noi într-acolo şi întâlnirăm privirea tânărului, care îl poftise adineauri pe Valiko. Ne privea cu un zâmbet prietenos şi mândru. Valiko mulţumi cu o mică plecăciune, apoi clătină din cap a dojană. Cu o demnă modestie, tânărul lăsă ochii în jos.

Chelneriţa se depărtă cu tava goală

— Nu beau, declarai eu.

— Nu ne obligă nimeni să bem. Lasă să stea.

Ne-am văzut mai departe de mâncare. Nu ştiu cum, dar sticla asta cu vin parcă mă sâcâia.

Valiko luă cealaltă sticlă şi întrebă cuminte:

— Dar apă minerală se poate?

— Apă minerală da, încuviinţai eu, simţindu-mă groaznic de pedant.

Băurăm câte un pahar cu apă minerală şi ne-am apucat iar de *lobio*.

— E foarte iute, remarcă Valiko, trăgând zgomotos aer pe gură.

— Da, îi dădui eu dreptate. Într-adevăr, mâncarea ardea, nu alta.

— Ar fi interesant de ştiut de ce în Rusia ardeiul nu-i atât de apreciat, reluă Valiko pe un ton de discuţie abstractă şi întinse mâna spre sticla cu vin. Poate din cauza climei?

— Poate, făcui eu, privindu-l în ochi.

— Nu-i obligator să bem, dar nici să stea acolo, spuse Valiko turnându-ne la fiecare.

Din pahare venea un parfum delicat de Isabella. Vinul era roşu ca bulionul. Valiko se şterse pe mâini cu un şerveţel şi, terminând de mestecat o ridiche, întinse mâna spre paharul lui

— Nu e musai să bei, gustă numai, spuse el, privindu-mă cu ochii lui limpezi.

— Nu vreau, am refuzat eu, simţindu-mă al naibii de caraghios.

— Să dezgrop bătrânele oase ale părintelui meu şi să le arunc la nişte javre împuţite dacă n-o să ridici paharul! izbucni el fără veste şi amuţi. Oroarea cumplitului blasfem îi îngheţă albastrul imens al ochilor. Jurământul ancestral spus cu atâta năprăsnicie mă năucise.

— Oasele tatei, la javre împuţite, repetă el pe scurt şi-şi plecă resemnat fruntea. M-am înfricoşat.

Nu-i nimic, mi-am spus, doar n-o să ne îmbătăm amândoi dintr-o sticlă. Mai ales că eu ştiam că el vrea să mă îmbete, iar el nu ştia că eu ştiu.

Goleam ultimul pahar. Simţeam că-mi controlez perfect vorbele şi gesturile, că pe mine era imposibil să mă ducă cineva de nas şi, la urma urmei, Valiko era o bomboană de băiat şi că, în general, totul era în ordine.

Chelneriţa aduse două porţii de frigărui ce sfârâiau în ţepuşe.

— Du-le din partea noastră o sticlă de vin şi o ciocolată pentru doamna, îi spuse Valiko scoţând tacticos de pe frigare, cu tabieturi de gurmand provincial, bucăţelele sfârâitoare de carne lipite de fier ca nişte ventuze.

„Datină de fârtat", îmi trecu prin gând şi mă luă gura pe dinainte:

— Două sticle şi două pacheţele de ciocolată…

— Oaspetele a grăit: două sticle, confirmă ceremonios Valiko şi fata plecă să ne îndeplinească porunca.

Peste câteva minute fu rândul tânărului de la masa cealaltă să dea din cap dojenitor, în timp ce Valiko lăsa ochii în jos cu o demnă modestie. Pe urmă tânărul ne trimise două sticle de vin şi Valiko clătină din cap, ba-l şi ameninţă cu degetul, la care tânărul îşi plecă fruntea şi mai demn, şi mai modest.

Pe urmă am închinat de câteva ori în picioare pentru noii noştri prieteni, pentru venerabilii lor părinţi, pentru încântătoarea reprezentantă a marelui popor. Din spate, lumina soarelui la scăpătat îi învăpăia părul, iar în întâmpinarea razelor solare se revărsa un şuvoi de complimente inundându-i chipul, gâtul şi mai ales umerii goi.

— Să bem pentru kozlotur, îmi propuse Valiko cu un ciudat aer de complicitate, după epuizarea schimbului de toasturi.

— Să bem, primii eu şi ciocnirăm.

— E o iniţiativă interesantă, am putea zice, rosti Valiko cu un început de zimbet ascuns, al cărui înţeles nu-l prindeam.

— Dă Doamne, să fie.

— Am auzit că se face şi în Rusia, urmă el.

— Câte puţin se face şi acolo.

— Are o importanţă de stat, remarcă Valiko. Ochii lui albaştri erau acum plini de ascunzişuri.

— Are, confirmai eu.

— Interesant, ce spun duşmanii despre kozlotur? mă întrebă hodoronc-tronc.

— Pare-se că deocamdată nimic.

— Deocamdată! tărăgăna el pe un ton semnificativ. Chestia asta cu kozloturul nu e de loc simplă.

— La început nimic nu e simplu, răspunsei eu, străduindu-mă să înţeleg unde bate.

— Nu în sensul ăsta, spuse el şi, învăluindu-mă brusc în lumina albastră a ochilor lui, adăugă pe nerăsuflate: Bem separat pentru coarne?

— Bem.

Ciocnirăm.

Din senin Valiko se posomorî şi se apucă să mestece frigăruile.

— Ştii, am un copil, o fetiţă, mă informă el într-un târziu, ridicând spre mine o privire îndurerată. Trei anişori!

— Cea mai frumoasă vârstă, trântii eu prima replică ce-mi trecu prin minte, străduindu-mă să susţin acest început de discuţie familială.

— Fetiţă, fetiţă, da-nţelege tot, exclamă el şi mai amărât.

— E ceva foarte rar. Află, băiatule, că ai avut mare noroc.

— Da, admise el, pentru ea mă zbat. Dar să nu-ţi închipui că mă văicăresc. Aş! Mă zbat cu cea mai dragă inimă.

— Pricep, îl asigurai eu, deşi nu pricepeam o iotă.

— Ba nu pricepi, îşi dădu seama Valiko.

— De ce ? protestai şi observai deodată că ochii lui limpezi devin sticloşi.

— Să ajung să-l fierb pe pruncul acesta nevinovat în ceaunul de mămăliguţă…

— Încetează! ţipai eu.

— În ceaun, urmă el neînduplecat, să-i sfâşii carnea cu mâinile mele şi s-o mănânc, dacă n-o să mi spui la ce foloseşte kozloturul, cu toate că ştiu

şi singur! izbucni el cu teribila agitaţie a unui căutător de adevăr osândit multă vreme la tăcere.

— Cum la ce? Carne, lână, bâiguii eu.

— Gogoşi! Din coarnele lui se extrag atomi, asta e! exclamă cu convingere Valiko.

— Atomi?!

— Că se extrage, e sigur, dar cum? Uite, vezi, asta încă nu ştiu. În colţul gurii i se piti din nou zâmbetul unuia care ştie mai multe decât spune.

L-am privit adânc în ochii lui buni, albaştri, în care se vedea o ignoranţă totală şi am înţeles că mi-ar fi fost imposibil să-i scot ideea asta din cap.

— Jur pe mormântul bunicului meu că nici n-am auzit de aşa ceva! exclamai eu.

— Care va să zică, nu vă spune nici vouă, se miră Valiko, dar îl mira nu că nu ni se spune, ci că misterul era şi mai adânc decât îşi închipuise.

Ieşirăm din local. Deasupra noastră bolta întunecată a cerului, semănat cu stele, se legăna într-una, când apropiindu-se, când depărtându-se. Dar şi atunci când se depărta, părea mult mai apropiată ca de obicei. Pe cer se aprindeau şi clipeau stele necunoscute. Şi în capul meu scăpărau şi licăreau gânduri nemaipomenite, necunoscute. Mi-am spus că poate, dimpotrivă, ne apropiasem noi de cer după chefuleţul ăsta, Chiar deasupra capului clipea sâcâitor nu ştiu ce constelaţie. Deodată mi s-a părut că aceste puncte luminoase alcătuiesc o imagine familiară. Capul kozloturului! mă bucurai eu, numai că un ochi e mic de tot, de parcă ar fi fost chior, în schimb celălalt, mai mare şi clipeşte tot timpul.

— Zodia Kozloturului, spusei.

— Unde? vru să vadă şi Valiko.

— Uite! îi petrecui un braţ pe după umeri și-i arătai constelaţia.

— Cum, au şi rebotezat-o? se miră Valiko.

— Exact, afirmai eu cu ochii la cer. Era leit capul kozloturului, dar nu puteam pricepe de ce o

fi clipind într-una.

— Dacă ceva n-a fost în regulă, te rog să mă ierţi, spuse la despărţire Valiko.

— Ba eu trebuie sa-ţi cer iertare.

— Dacă vrei să vezi cum doarme kozloturul, hai cu mine, propuse Valiko.

— Nu se poate, sunt in misiune urgentă.

— Atunci, dacă nu te superi, eu plec sa apuc filmul.

Ne-am îmbrăţişat ca nişte fraţi întru kozlotur.

— Aşteaptă autobuzul de Zugdidi, mă mai sfătui Valiko, suindu-se la volan.

Nu ştiu de ce, dar speram că n-o sa poată porni motorul şi-o să mai întârzie. Dar motorul s-a pus imediat în funcţiune. Valiko mai apucă să-mi strige:

—Să nu te sui într-alt autobuz, aşteaptă cursa de Zugdidi!

După câteva minute zgomotul motorului se pierdu în noapte. Stelele, singurătatea, o noapte caldă de vară…

De cealaltă parte a şoselei se desluşea, întunecat, parcul, iar mai departe era marea – prin perdeaua frunzişului se auzea ritmul înăbuşit al valurilor rostogolite pe ţărm.

Mi-a venit cheful să stau pe malul mării. M-am sculat şi am trecut şoseaua. Nu că aş fi uitat că trebuia să aştept autobuzul, dar de ce adică să nu-l fi aşteptat pe plajă?! Mergeam pe o alee mărginită de umbrele negre ale chiparoşilor şi de nălucile alburii ale eucalipţilor. Dinspre mare venea o răcoare plăcută, frunzele de eucalipt se loveau uşor, ca o părere. Din când în când mă uitam la cer. Zodia Kozloturului era pironită în acelaşi loc.

Nu eram beat atâta încât sa nu mai ştiu ce fac, dar eram destul de beat ca să-mi închipui că sunt totuşi treaz.

Pe o bancă, chiar lângă apă, şedeau doi. M-am dus întins la ei. Fără o vorbă au întors spre mine feţele lor albăstrii.

— Loc, i-am spus tânărului şi, fără să aştept să mă poftească, m-am trântit între ei. Fata râse, dar nu cu răutate.

— Nu vă fie frică, urmai eu paşnic, vreau numai să vă arăt ceva.

— De unde ai mai scos că ni-e frică, îmi întoarse vorba tânărul pe un ton, după părerea mea, şovăitor. Nu l-am luat în seamă.

— Uitaţi-vă sus, i-am spus eu fetei, cât se poate de liniştit. Ce vedeţi?

Fata se uită la cer, pe urmă la mine, întrebându-se probabil dacă sunt beţiv sau nebun, apoi răspunse pe un ton exagerat de firesc:

— Stele.

— Nu, uitaţi-vă într-acolo, insistai eu răbdător şi am luat-o uşurel de umăr ca să-i îndrept privirea spre Zodia Kozloturului.

— Să mergem, că se închide, mormăi tânărul dorind să evite dezastrul.

M-am întors cu faţa la el şi l-am întrebat politicos, felicitându-mă în gind pentru bunele mele maniere:

— Ce se închide, dacă nu vă supăraţi?

Simţeam că se teme de mine şi asta-mi plăcea.

— Bazturul.

Cuvântul acesta este forma prescurtată de la „baza turistică”. Baztur-kozlotur! Am bănuit că această consonanţă dintre baztur şi Zodia Kozloturului ascunde un înţeles diabolic.

— Aş fi curios să ştiu de ce aţi pomenit tocmai acum de baztur? i-am luat în primire puţin mai tare decât se cuvine. Tânărul tăcea. M-am uitat la fată. Se zgribulise şi se înfăşurase într-o jacheţică de lână, ca şi cum ar fi stat lângă un sloi de gheaţă.

Am ridicat ochii. Botul kozloturului, schiţat de punctele strălucitoare, se legăna pe cer apropiindu-se şi îndepărtându-se. Ochiul cel mare clipea în răstimpuri. Ştiam că clipitul ăsta trebuia să aibă şi el un tâlc, dar nu izbuteam să-l dibuiesc.

— Kozloturismul căleşte organismul, am decretat.

— Nu vă supăraţi, putem pleca? murmură fata.

— Duceţi-vă, încuviinţai eu calm, lăsându-i totuşi să înţeleagă că m-au dezamăgit.

Au dispărut, de parcă i-ar fi înghiţit pământul. Iar eu am închis ochii şi mi-am pus creierii la bătaie ca să ghicesc de ce clipeşte kozloturul. Zgomotul ritmic al valurilor însoţit de o răcoare plăcută mă adormea pentru o clipă, pe urmă tot el mă trezea din toropeală, întocmai ca un colţ de stâncă ieşit din spuma mării când valurile se retrag.

La un moment dat, am deschis brusc ochii şi am văzut în faţa mea doi miliţieni.

— Actele, vă rog, spuse unul din ei.

Mi-am scos maşinal buletinul, i l-am dat şi pleoapele îmi căzură. Când am făcut iar ochi am fost foarte mirat revăzându-i pe cei doi miliţieni: aveam impresia că trecuse ceva timp.

— Aici dormitul e interzis, spuse unul din ei, restituindu-mi buletinul.

— Aştept autobuzul de Zugdidi, răspunsei eu închizând iarăşi ochii, sau mai precis nemaputându-i ţine deschişi.

Răspunsul meu păru să-i amuze pe miliţieni.

— Dar matale ştii cât e ceasul?

Cum auzii aceste cuvinte am simţit o răceală neplăcută la încheietura mâinii stângi, şi am ştiut că ceva nu era în regulă. Am ridicat-o zvâcnit: ceasul, ia-l de unde nu-i.

— Ceasul! am strigat eu, sărind ca ars. Mi-au furat ceasul!

M-am dezmeticit de-a binelea. Era dimineaţă. Dinspre munţi batea un vânt jilav, marea mugea furioasă. Pe mal, chiar în faţa noastră, un cetăţean în vârstă venit la odihnă făcea gimnastică de înviorare. Îndoindu-şi cu o încetineală exasperantă picioarele lungi şi subţiri, se lăsă pe vine. Executase mişcarea cu atâta trudă, încât te întrebai

cu îngrijorare dacă va reuşi să se scoale. Dar după ce se odihni o vreme în poziţia ghemuit, moşul se ridică clătinându-se, la fel de încet, şi încremeni cu braţele întinse, pentru a-şi recăpăta echilibrul, ori pândind vreun semn care să-i arate efectele exerciţiului asupra organismului.

Câteşitrei urmăream cu răsuflarea tăiată evoluţiile bătrânului. În sfârşit, liniştindu-se în privinţa lui, unul din miliţieni se interesă:

— Ce ceas, „Pobeda”?

— „Doxa”, făcui eu cu amărăciune şi mândru de valoarea pagubei. Marcă elveţiană.

— Cu cine aţi fost ? întrebă celălalt miliţian.

— Cu nimeni, răspunsei eu pentru orice eventualitate.

— Hai la secţie, să întocmim procesul-verbal, reluă cel cu buletinul. Dacă se găseşte, vă anunţăm.

— Hai.

Şi ne-am dus.

Îmi părea foarte rău de ceas. Ţineam la el ca la o fiinţă vie. Mi-l dăruise un unchi de al meu la terminarea şcolii. Cât îl purtasem n-am avut niciun necaz cu el. Era un ceas *waterproof*, anti-magnetic, antişoc, cu geam incasabil şi cu cadran negru, fosforescent, ca un mic cer de noapte. Când eram student la cămin, mi se întâmplase de câteva ori să-l uit la spălător şi de fiecare dată mi l-a adus femeia de serviciu sau vreun coleg şi de aceea încolţise în mine convingerea secretă că, în afară de virtuţile ştiute, ceasul meu mai avea şi pe aceea de a nu se pierde niciodată.

— Aveţi factură la el?

— Da de unde? L-a adus un unchi de-al meu din război.

— Dar numărul îl ţineţi minte?

— Nu, dar dacă-l văd îl recunosc şi aşa.

Am străbătut de-a curmezişul parcul şi am ieşit pe o stradă liniştită. De-a lungul ei, ca în tot orăşelul, se înşirau nişte case şubrede şi joase,

cocoţate pe piloni înalţi şi subţiri. Construirea unor asemenea case era ocupaţia de căpetenie a localnicilor. Dar cum construiau o casă, o şi vindeau sau o schimbau pentru nişte avantaje pe care nici dracul nu le-ar fi putut pricepe, căci ce mi-e un coteţ, ce mi-e altul! Şi interesant era că aproape nici nu apucau să stea în casele alea, pentru că şase luni din an erau închiriate viligiaturiştilor ca să strângă bani şi să trântească o casă şi mai rahitică, pe picioroange şi mai lungi. În orăşelul acela cuvintele. „Îşi face o casă" hotărau cât face un om.

„Îşi face o casă" însemna că acela era cinstit, vrednic, onorabil. „Îşi face o casă" însemna că omul avea o ocupaţie serioasă – asta indiferent, în afara serviciului – că a prins rădăcini şi deci, la o adică, n-o să spele putina. Iar de vreme ce-i om de încredere, îl poţi chema la nuntă, la parastas, poţi să-ţi dai fata după el, sau, dimpotrivă, te poţi însura cu fata lui şi că în general era un om cu care poţi să ai de-a face.

O spun nu pentru că mi s-a furat acolo ceasul. Auzisem de-asta încă dinainte. Dar să ştiţi, toate acestea ei nu le făceau din lăcomie. Casa, sau mai precis construirea ei, era un fel de simbol, Şi dacă s-ar conveni că, uite, de acum înainte oamenii vor fi preţuiţi, să zicem, după câţi păuni au crescut, ei toţi s-ar apuca să crească păuni, să facă schimb de păuni, căutându-i la coadă şi lăudându-se cu dimensiunile ouălor de păuniţă. Ambiţia afirmării acceptă cele mai surprinzătoare simboluri daca sunt dovezi îndeajuns de grăitoare şi au la spate stocul de aur al energiei consumate.

Portiţa se deschise cu un scârţâit şi iată-ne în curtea mică şi înverzită a secţiei de miliţie. Iarba deasă, înaltă şi cârlionţată arăta o îngrijire drăgăstoasă. În mijloc, la umbra îmbietoare a unui dud rămuros – bănci şi o masă cu picioarele bătute în pământ pentru table sau domino. De-a lungul gărduleţului de lemn – un şir de meri tineri,

încărcaţi de fructe. De când sunt n-am mai pomenit o secţie de miliţie cu o curticică atât de primitoare. Parcă vedeam cum toamna, aici, comandantul secţiei, înconjurat de infractori pocăiţi, face dulceaţă.

O potecă bine bătătorită ducea spre birouri.

În încăperea unde am intrat, îndărătul unui grilaj de lemn, şedea un miliţian, iar lângă uşă, pe o bancă lungă, un băiat şi o fată. Fata semăna cu cea de aseară, numai că nu avea jachetă. Am privit-o iscoditor, drept în ochi.

Unul din miliţienii mei a ieşit nu ştiu unde, iar celălalt s-a aşezat pe bancă şi mi-a spus:

— Scrieţi declaraţia.

Pe urmă se uită cercetător la tânăra pereche şi aruncă o privire întrebătoare miliţianului de după grilaj.

— Umblă fără acte, explică plictisit acela.

Fata întoarse capul spre uşă. Să ştii că-i aia de aseară!

— Ce-aţi făcut cu jacheta? am întrebat-o eu pe neaşteptate făcând pe detectivul din romane.

— Ce mai e şi asta?! mă sfidă fata şi, după ce mă măsură semeaţă, îşi întoarse iar capul spre uşă. Tânărul însă păru cam speriat.

— Vă rog să mă scuzaţi, bâiguii, v-am confundat.

După glas nu era ea. Nu prea am memoria fizionomiilor, în schimb glasurile le reţin perfect. M-am apropiat de grilaj şi mi-am scos carnetul, gândindu-mă cum să scriu declaraţia aia.

— Pe asta nu se poate, îmi spuse miliţianul dinapoia grilajului şi-mi întinse o coală albă.

Am înţeles că pierdusem şi ultimul prilej de a mai folosi carnetul şi m-am resemnat

— Daţi-ne drumul, tovarăşe miliţian. Ce mare lucru, zău aşa? se milogi tânărul.

— Când vine tovarăşul căpitan se rezolvă, răspunse cu glas senin, împăciuitor, miliţianul dinapoia grilajului. Tânărul tăcu. Prin ferestrele

deschise se auzeau hârşâitul unui târn de măturător şi ciripit de păsări.

— Cât o să mai stăm! izbucni fata. Aşteptăm de o oră jumate.

— Vă rog să vorbiţi frumos, spuse miliţianul fără să ridice tonul sau să-şi schimbe poziţia; aşa cum şedea la măsuţa lui, cu obrazul rezemat în pumn, ziceai că-i cuprins de o mare tristeţe, deşi îi era pur şi simplu somn. Tovarăşul căpitan face rondul. Se gândi o clipă şi reluă: Sunt cazuri de viol, iar dumneavoastră umblaţi fără acte, aşa că…

— Nu vorbiţi prostii, îl întrerupse sever fata.

— Învăţată, învăţată, dar bună-cuviinţă ioc, constată cu melancolie miliţianul.

Terminasem de scris declaraţia. Mi-a făcut semn din ochi s-o pun pe masă.

În momentul acela în spatele grilajului se deschise o uşă şi intră un bărbat înalt, voinic. Se zgribulea ca de frig şi-şi tot freca obrajii.

— Iată-l şi pe tovarăşul căpitan, se bucură miliţianul de după grilaj şi sări sprinten în picioare să-i facă loc.

— Mă mir că n-am auzit maşina, spuse cu îndrăzneală fata şi întoarse din nou ochii spre uşă.

— Ce-i cu ei? întrebă căpitanul, aşezându-se şi uitându-se încruntat la fată.

— N-aveau acte, raportă clar şi răspicat miliţianul de după grilaj. Pe la orele patru, pe ţărm. Dumneaiei zicea că nu vrea s-o scoale pe gazdă, iar cavalerul domiciliază în celălalt capăt al oraşului.

— Tovarăşe căpitan… începu tânărul, dar căpitanul nu-l lăsă să continue.

— Tu du-te după buletin, iar pe domnişoara ne-o laşi garanţie.

— Bine, dar încă nu merg maşinile…

— Nu-i nimic, eşti tânăr, dai o fugă. Apoi se uită întrebător la mine.

— Aveţi aici declaraţia, tovarăşe căpitan. Miliţianul care venise cu mine aştepta în picioare

cu un aer brav, gata să aducă completările necesare.

— Nu fi îngrijorată, mă întorc într-un suflet, şopti tânărul fetei şi ieşi repede. Fata nu răspunse nimic.

Prin ferestrele deschise hârşâitul ritmic al târnului se auzea tot mai aproape, iar ciripitul se înteţise. Căpitanul citea declaraţia. Buzele i se mişcau abia perceptibil. În sfârşit ridică capul.

— Aveţi acte?

— Mi l-a adus un unchi de-al meu de pe front.

— Ce legătură are unchiul? se strâmbă cu ciudă căpitanul. Întreb de actele dumneavoastră.

— Aha! mă dumirii şi-i întinsei buletinul.

— A fost găsit dormind pe malul mării, interveni miliţianul care m-a adus. Când l-am trezit, ne-a declarat că i s-a furat ceasul.

— Ciudat, făcu căpitanul măsurându-mă curios. Aţi scris aici că aşteptaţi autobuzul de Zugdidi, iar tovarăşii v-au găsit dormind pe mal. Sau poate credeaţi că autobuzul o să iasă din mare?

Cei doi miliţieni râseră reţinut.

— Cursa de Zugdidi trece pe la orele douăzeci şi trei, iar când l-am trezit era şase dimineaţa, observă acela care m-a adus, observaţie care păru să deschidă perspicacităţii căpitanului noi portiţe.

— Poate că aţi aşteptat cursa de retur?

Simţeam că omul se căzneşte să-şi explice într-un fel purtarea mea.

— Da, cursa de retur, am răspuns eu ca să-i fac pe plac.

— Atunci se schimbă situaţia, exclamă el, înapoindu-mi buletinul. Unde lucraţi?

— La ziarul *Subtropicul Roşu*, răspunsei eu întinzând mâna după buletin.

— Atunci de ce nu v-aţi oprit la hotel? se miră el şi se apucă din nou să cerceteze actul meu de identitate. Iar nu-i bine, se posomorî căpitanul ţocăind mustrător din limbă. Ce-o să-i spun lui Avtandil Avtandilovici?

„Uf, gândii eu, aici toţi se cunosc între ei.”

— Pentru ce să-i spuneţi? Atâta mi-ar mai lipsi să afle şeful istoria cu ceasul. O să înceapă întrebările, insinuările şi, în general, ghinioniştii nu sunt bine văzuţi.

— Iar nu-i bine, repetă căpitanul pe gânduri. Aţi venit în oraşul nostru şi v-a dispărut ceasul… Ce-o să creadă despre asta Avtandil Avtandilovici?…

— Ştiţi, mi se pare că l-am lăsat la Izvorul Nucului.

Căpitanul avu o tresărire.

— La Izvorul Nucului?

— Da, am fost acolo ca să mă documentez în problema kozloturilor.

— Ştiu, e o iniţiativă interesantă, observă căpitanul numai urechi.

— Am impresia că mi-am lăsat ceasul acolo.

— Să le dăm chiar acum un telefon, se însufleţi căpitanul punând mâna pe receptor.

— Nu trebuie! strigai eu, făcând un pas spre el. Căpitanul bătu amuzat din palme şi un zâmbet poznaş de complicitate îi însenină chipul.

— Acu pricep totul! V-au oferit un ospăţ.

— Chiar aşa… îi ţinui eu isonul.

— Fiindcă veni vorba, tot într-acolo a trecut cu maşina Vahtang Bociua, găsi de cuviinţă să-şi informeze superiorul miliţianul care m-a adus.

— Care va să zică, vi s-a oferit un ospăţ, îşi dezvoltă ipoteza căpitanul, iar la ospăţ dumneavoastră aţi făcut cuiva cadou ceasul şi în schimb aţi primit în dar o tabacheră, încheie el privindu-mă triumfător.

— Ce tabacheră? mă mirai eu, nesesizând încă rostul acestui raţionament.

— De argint, răspunse căpitanul cu seninătate.

— Nu, l-am dat aşa.

— Aşa nu există, mă contrazise căpitanul cu blândeţe. Atunci, vi s-a promis un dar. Dar de ce

staţi în picioare, luaţi loc, adăugă el, scoţând din buzunar un pachet de „Kazbek”. O ţigară?

— Mulţumesc. Căpitanul îmi dădu un foc.

De cum îl văzu pe şef că-şi aprinde o ţigară, miliţianul ieşi pe uşa din spatele grilajului. Celălalt continua să stea în picioare, dar se rezemase de pervaz, aşa, ca să nu se observe.

— Anul trecut am fost în Svanetia, începu să povestească căpitanul trimiţând în tavan o dâră de fum. Comandantul secţiei de acolo mi-a făcut o primire pe cinste. S-a mâncat, s-a băut, apoi mă pomenesc că-mi dă cadou un cerb. Ce-mi trebuia mie cerb? Dacă nu-l luam, îl jigneam de moarte. Am primit darul şi, la rândul meu, i-am promis două lăzi cu cartuşe pentru secţia lor de miliţie. Cum m-am întors, le-am şi expediat.

— Şi aţi luat cerbul?

— Cum să nu? L-am ţinut o săptămână acasă, apoi băiatul meu l-a dus la ei la şcoală, zicea că-l face acolo kozlotur. N-aveţi decât, zic, că la oraş n-ai cum să ţii un cerb.

Căpitanul sorbi cu sete din ţigară. Faţa lui rotundă exprima linişte şi pace. Eram bucuros că uitase de ceas. Mi-ar fi fost neplăcut ca păţania mea să ajungă la urechile redactorului-şef.

— La Svanetia se mănâncă bine, reluă căpitanul firul amintirilor, numai *araki* ăsta al lor îţi strică toată plăcerea. Se uită la mine şi se strâmbă. Scârboasă băutură, deşi, adăugă împăciuitor, e chestie de obişnuinţă.

— Aşa-i, încuviinţai eu.

— În schimb, la Izvorul Nucului au un vinişor de Isabella, parcă-i sânge de vultur.

Las’că nici al vostru nu-i de lepădat, gândii eu.

Căpitanul râse uşurel şi mă întrebă:

— Dar pe agronomul adormit l-aţi văzut?

— Cum să nu. Chiar, ce are de doarme mereu?

— E o figură, făcu haz căpitanul. Moţăiala asta e o boală, dar aşa adormit cum îl vezi e ăl mai bun specialist în ceai din raion.

— E adevărat, au nişte plantaţii de ţi-e mai mare dragul, spusei, revăzând-o în minte, aplecată deasupra tufelor verzi, pe Gogola.

— Anul trecut s-a întâmplat la ei în colhoz un caz: s-a furat safeul.

— Safeul?

— Exact. M-am deplasat personal la faţa locului. De furat, l-au furat, dar n-au reuşit să-l deschidă. Şi ştiţi cine ne-a ajutat să-l găsim ? Agronomul adormit. Are un cap… Şi fiindcă vorbeam de Isabella, urmă căpitanul nevrând să se depărteze de ce-l interesa mai mult, să ştiţi că vinişo- rul ăsta e foarte amăgitor. Se lasă băut ca limonada şi abia pe urmă se simte.

Se uită la mine, pe urmă la fată şi-i spuse:

— Puteţi pleca, dar să nu vă mai plimbaţi la ore atât de târzii.

— Vreau să-l aştept, răspunse fata şi-şi întoarse demnă capul spre uşă.

— Aşteptaţi în curte, o pofti căpitanul, acolo cântă păsărelele. Adăugă sever: Feriţi-vă de cunoştinţe întâmplătoare. Şi acum puteţi pleca.

Fata ieşi fără o vorbă. Căpitanul spuse, arătând din cap spre uşa pe care dispăruse fata:

— Se supără că luăm măsuri preventive, dar să le vezi cum vin cu sufletul la gură şi se vaită: „M-a violat! M-a jefuit!” Cum îl cheamă? Habar n-are. Unde domiciliază? Nu ştie. Ce-ai căutat cu el? Tace. Căpitanul mă privi cu un aer jignit.

— Tinereţe necoaptă.

— Păi, asta zic şi eu.

În curtea miliţiei păsările cântau pe întrecute. Acum hârşâitul târnului se auzea chiar la poartă.

— Kostea, se întoarse căpitanul spre miliţian, stropeşte curtea şi trotuarul până nu dă căldura

— Am înţeles, tovarăşe căpitan, răspunse miliţianul şi dădu să iasă. Căpitanul îl opri în uşă.

— Mâine te duci la circ.

— Am înţeles, tovarăşe căpitan, exclamă vesel miliţianul şi ieşi.

— Ce fel de circ? Mi-am dat seama că întrebarea era cel puţin deplasată, fiind vorba, probabil, de un termen convenţional, dar mă luase gura pe dinainte. Însă căpitanul îmi răspunse cât se poate de firesc:

— A venit un circ la noi, şi care se evidenţiază e trimis să facă acolo de gardă.

— Aha, mă lămurii.

— Tovarăşul care a ieşit adineauri e conştiincios şi cu scaun la cap: n-are decât douăzeci şi trei de ani, dar a şi început să-şi facă o casă.

— Ei, o s-o iau şi eu din loc.

— Unde vă grăbiţi? mă opri căpitanul şi se uită la ceas. Mai aveţi exact o oră şi patruzeci şi trei de minute până la autobuz.

M-am aşezat.

— Dar ştiţi care e gustarea ideală la vinul de Isabella? mă iscodi căpitanul cu o viclenie bonomă.

— Frigăruile.

— S-avem iertare, tovarăşe dragă, se aprinse căpitanul ieşind dinapoia grilajului, fericit că are de-a face cu un profan şi că trebuia să ducă o serioasă muncă de lămurire. La Isabella merge carne fiartă cu *adjika*[1] Mai ales partea de la spate, căreia i se zice file, îmi explică el ducând mâna la ceafă. Dar nici cu pulpă nu-i rău, adăugă el după un moment de gândire, ca unul care doreşte să fie drept şi vrea să arate că are vederi destul de largi în această problemă. Carnea cu *adjika* provoacă sete, continuă să mă iniţieze căpitanul şi se opri drept în faţa mea. Tu n-ai mai vrea să bei, dar organismul cere băutură! încheie, cu un gest de plăcută resemnare, adică, dacă organismul cere, n-are rost să te opui. Îşi reluă plimbarea prin încăpere, apoi se opri brusc şi mă avertiză ca de o mare primejdie: Dar vinului alb nu-i place carnea.

— Dar ce-i place vinului alb? m-am speriat eu.

— Vinului alb să-i dai peşte. Stavrid, începu el să enumere îndoind câte un deget, barbun, chefal

sau

[1] Adjika – verdeaţă cu care se prepară o garnitură picantă.

păstrăv – peşte de munte. Fiuu! fluieră de plăcere căpitanul. Iar la peşte pui sos de corcoduşe şi ceva verdeaţă! Îşi roti privirea scârbită peste celelalte gustări imaginare şi le respinse cu o mişcare energică.

Am mai tăifăsuit un timp cu căpitanul şi, încredinţându-mă că gândurile îi sunt destul de departe de ceasul meu, mi-am luat ziua bună dând să plec. M-a întors însă din drum.

— Luaţi-va declaraţia.

Observând pesemne că revenirea la această temă nu mă încântă, adăugă:

— Fiţi fără grijă, când e vorba de daruri, se consideră că e un obicei local.

După această scurtă consultaţie juridică am plecat de-a binelea.

Curticica udată strălucea în razele încă blânde ale soarelui de dimineaţă. Cu un aer preocupat miliţianul stropea un măr tânăr cu furtunul. Când jetul nimerea pe ele, frunzele foşneau recunoscătoare şi tremurau vioaie proiectând o pulbere lichidă, irizată. Sub dud, cu ochii spre poartă, fata îşi aştepta drăguţul.

O dată pe stradă, am făcut bucăţele declamaţia şi am aruncat-o într-un coş de gunoi. Pe drum m-am gândit tot timpul la articolul pe care îl voi scrie despre kozloturul de la Izvorul Nucului. Eram convins că pierderea ceasului va conferi materialului o discretă notă de lirism şi asta mă mai consola.

Am hotărât să spun alor mei că ceasul mi-a fost furat la hotel. Unchiul care, sperasem eu, ar fi trebuit să uite de mult acest dar a fost foarte mâhnit. Trebuie să ştiţi că unchiul este unul dintre

cei mai buni şoferi de taxi din oraşul nostru. La vreo două zile după întoarcerea mea de pe teren, iată-l că stopează lângă casa noastră, îşi lasă clienţii în maşină şi se apucă să mă descoasă cu privire la ceas.

— Mi-au dat o cameră cu încă unul. Dimineaţa, când mă scol, nici individul şi nici ceasul, îi spusei eu cu o mutră plouată.

— Cum arăta individul? întrebă unchiul mistuit de setea răzbunării.

— Când am intrat în cameră, dormea.

— Nu dormea, mă papă-lapte, se prefăcea că doarme. Ei, mai departe?

— Dimineaţa, când mă trezesc, nici individul, nici ceasul…

— Asta am mai auzit-o, mă repezi unchiul. Şi chiar nu-ţi aminteşti de loc cum arăta?

— Se învelise până peste cap, afirmai eu cu hotărâre. Mă feream să-i dau amănunte. Om de acţiune, mi-era să nu înceapă să-mi aducă spre identificare pe toţi clienţii suspecţi, chiar şi la redacţie.

— Să te înveleşti până peste cap pe o asemenea căldură! exclamă unchiul. Unui om deştept asta i-ar da imediat de bănuit Dar ceasul unde l-ai pus?

— Sub pernă, răspunsei eu fără ezitare.

— De ce? se strâmbă unchiul. Nu trebuia să-l scoţi. Doar era incasabil.

„Nici nu l-am scos”, era să-i spun, dar m-am oprit la timp.

— Ce ţi-au spus ăia de la hotel? nu se potolea unchiul.

— Că trebuia să-l fi dat în păstrarea lor, răspunsei, aducându-mi aminte de un punct din regulamentul băilor publice.

Până la urmă m-ar fi încolţit probabil cu întrebările, dar noroc că pasagerii lui au început să facă tărăboi. Mai întâi au claxonat, apoi ne-au bătut în geam.

— Cum am drum pe acolo, le fac o muzică să mă ţină minte! îmi strigă unchiul din fugă.

Era atâta de supărat de pierderea ceasului, încât m-am întrebat de nu mi l-a dat cumva cu gândul să mi-l ia după un termen oarecare. Mai târziu însă aveam să aflu că aşa ceva e normal; dacă pierzi un lucru pe care l-ai primit cadou, cel care ţi l-a dăruit te va considera nerecunoscător. Pentru că atunci când un om îţi dăruieşte ceva, investeşte, cum ar depune o sumă la casa de economii, pentru a primi o micuţă (tot ca la casa de economii), dar veşnică dobândă în recunoştinţă. Şi deodată se pomeneşte de două ori păgubit: a pierdut depunerea şi s-a terminat şi cu recunoştinţa.

Din fericire, unchiul n-a avut drum pe acolo şi, încetul cu încetul, s-a potolit. Dar am ajuns prea departe şi acum trebuie să mă întorc la ziua când am sosit de pe teren. Nu că mi-ar face plăcere – nici n-aş avea de ce – dar altfel nu s-ar mai înţelege nimic.

Nouă fix arăta orologiul din turn în timp ce intram pe uşa redacţiei. Platon Samsonovici se şi instalase la birou. Când m-a văzut, a tresărit puternic şi cămaşa proaspăt scrobită pârâi scurt, ca electrizată, la atingerea trupului său uscat de entuziast.

Am înţeles imediat că avea o idee, pentru că-şi schimbase cămaşa ca de sărbătoare. Noroc că tot timpul se afla în efervescenţă creatoare, pentru că altfel preceptele igienii nu l-ar fi putut determina să-şi schimbe atât de des cămăşile.

— Poţi să mă feliciţi, mă luă el de la uşă, am o idee originală.

— Adică?

— Fii atent şi vei înţelege numaidecât, îmi zise, căutând să-şi înfrâneze toată bucuria. Luă o foaie de hârtie şi aşternu pe ea o formulă explicându-mi-o. Propun să încrucişăm kozloturul cu capra tadjică crescută pentru lână. Vom obţine:

Capră X Tur = Kozlotur

Kozlotur X capră (tadj.) = Kozlotur$_2$

Kozloturul la pătrat va pierde întrucâtva din „saltibilitate”, în schimb îşi va dubla lânozitatea. Grozav, nu? Aruncă creionul şi mă privi cu ochi strălucitori.

— Dar de unde luaţi capra tadjică? l-am întrebat eu, căutând să-mi înăbuş presimţirea neagră a unei primejdii.

— Mă duc la direcţia generală a agriculturii, mă anunţă el ridicându-se. Ei sunt datori să ne sprijine. Ei, cum a mers pe teren?

— A mers, i-am răspuns, dându-mi seama că se gândeşte aiurea şi întreabă numai din politeţe.

S-a repezit spre uşă, s-a întors, a băgat foaia cu formula într-un sertar, a tras de câteva ori de el să-l încerce şi şi-a pus cheia în buzunar.

— Deocamdată, nu sufla o vorbă. Scrie reportajul, azi il dăm la cules.

Chiar şi vorbind îşi arăta superioritatea de creator asupra unui simplu executant. M-am aşezat la birou, am tras spre mine un teanc de foi albe şi mi-am scos stiloul. Habar n-aveam însă cu ce să încep. M-am apucat să răsfoiesc carnetul, deşi ştiam că rămăsese nescris.

Conform ziarului nostru toţi colhoznicii, cu excepţia celor care stăteau foarte prost cu nivelul, n-aveau decât o singură preocupare: kozloturii. Dar la Izvorul Nucului realitatea părea mult mai modestă. Dându-mi seama că ar fi fost o copilărie să mă împotrivesc kozloturului, am hotă- rât să adopt metoda lui Illarion Maximovici, adică să sprijin ideea în general, şi pe ici pe colo să aduc câteva obiecţii, de condiţii locale. Dar în timp ce chibzuiam, uşa s-a deschis şi a intrat o domnişoară de la secţia scrisori.

— Aveţi o scrisoare, spuse fata privindu-mâ într-un fel ciudat.

Am deschis plicul. Fata tot mai era în birou. M-am uitat la ea. Mi-a întors spatele şi a ieşit, fără să

se grăbească. Când în sfârşit a închis uşa, m-am apucat să citesc.

Era o scrisoare de la amicul meu, fostul meu coleg de redacţie. Îmi scria că au aflat şi ei despre interesanta noastră iniţiativă şi că şeful mă ruga să le trimit un reportaj literar pentru că, deşi am plecat, ei continuă să mă considere un confrate în ale condeiului, mai ales că ei m-au format. Amicul reproducea cuvintele şefului cu ironie. De altfel, numai în scrisori îşi îngăduia să fie ironic.

Aşadar, ei m-au format, iar eu am luat şi am plecat.

Nu pot spune că restul scrisorii mi-a plăcut mai mult. Amicul o vedea uneori pe ea cu maiorul. Cică s-ar fi măritat cu el, dar încă nu e sigur, adăuga tocmai la sfârşit.

Ba e sigur, mi-am zis, aruncând scrisoarea. Am remarcat că unii obişnuiesc să treacă repede peste ştirile neplăcute nu din bunăvoinţă, ci ca să se scape de obligaţia de a-ţi debita cuvintele de mângâiere cele mai potrivite, de a te îndemna să fii tare şi, mai ales, de a da fuga după apă.

Nu vreau să exagerez. Nu m-a podidit nici sângele, nu mi s-a deschis nici vreo rană veche. Am simţit mai degrabă un fel de durere surdă ca aceea care îl vesteşte pe reumatic că se strică vremea. Mi-am spus că, la fel ca şi pierderea ceasului, poate că şi asta să-mi folosească într-un fel la scrierea reportajului.

Am eu o teorie: orice ghinion te ajută să reuşeşti, numai să ştii cum să-l iei. Şi cum în ghinioane n-am lipsă, slavă Domnului, am ajuns să le folosesc ca un adevărat maestru.

Acum să nu credeţi însă că-i chiar aşa de simplu. De pildă, dacă vi s-a furat ceasul, nu înseamnă că aţi învăţat deodată să vă orientaţi după cadranul solar. Sau că o să vă pălească o bucurie, de nici n-o să mai vreţi să ştiţi cum trece timpul.

Nu asta contează. Contează furia cea sfântă şi neputincioasă care te apucă la ghinion. Furia aceasta e în formă pură şi, cât timp îţi clocoteşte în sânge, grăbeşte-te s-o foloseşti la ce-ţi trebuie.

Cu o singură condiţie: să n-o risipeşti pe fleacuri ca atâţia.

Iată-l, de pildă, pe unul care, stăpânit de furia cea mai nobilă, s-a hotărât să facă – fie chiar şi prin telefonul public – cel mai îndrăzneţ, cel mai important pas din viaţa lui. Dar aparatul înghite liniştit moneda fără să dea tonul. Cetăţeanul nostru face pe loc o criză de nervi, se bâţâie, se zvârcoleşte şi smuceşte cu disperare de furcă, ca de inelul unei paraşute înţepenite. Pe urmă, ceea ce e şi mai şi, încearcă să-şi bage capul în gaura pentru monede, mică cât o cutie de chibrituri şi deci cu totul neindicată pentru aşa ceva. Şi să presupunem c-a izbutit să-şi strecoare capul în nenorocita aia de cutie. Ce-o să facă acolo? Şi chiar dacă o să-şi recunoască moneda, cu ce o s-o scoată, cu limba? Până la urmă, risipindu-şi îndârjirea în această prostească scobire a orificiilor telefonului, cetăţeanul iese din cabină şi, fără să-i fi trecut prin minte aşa ceva mai înainte, se aşază pe scaunul unui lustragiu. De parcă n-ar fi fost stăpânit adineauri de o furie nobilă, ci ieşind pur şi simplu la plimbare şi-ar fi spus că nu strică să-şi facă pantofii lună, iar fiindcă tot e aici, să-şi ia şi o pereche de şireturi de rezervă. Iată-l deci instalat pe scaunul lustragiului, sucind şi răsucind în toate părţile – ceea ce e de-a dreptul revoltător! — perechea aia de şireturi, controlându-le vârfurile sau dacă au aceeaşi lungime. Buzele îi sunt uşor ţuguiate, ca şi cum ar fluiera neauzit, iar pe faţă i s-a întipărit seninătatea preocupată a pescarului care prefiră năvoadele sau a ţăranului care se pregăteşte să se ducă la moară şi încearcă bucăţică cu bucăţică un ţuhal vechi.

Unde eşti tu, nobilă furie?

Sau un altul, aflându-se în aceeaşi stare atât de înălţătoare, se repede tam-nisam după un puşti, care-l nimerise întâmplător cu un bulgăre de zăpadă. Mă rog, nu chiar întâmplător, dar se poate ca un om în toată firea să renunţe la un ţel nobil ca să alerge după un copil? Mai ales că n-are nicio şansă să-l prindă, pentru că puştiul cunoaşte toate gangurile şi curţile de trecere ca pe propriul său penar, dacă nu chiar mai bine; şi nici nu fuge prea repede, ca distracţia să dureze mai mult. Iar bărbatul, care şi-a risipit toată îndârjirea în această alergătură neprevăzută, se opreşte brusc în faţa unei „Alimentare" şi cască gura la hamalii care descarcă dintr-un camion nişte butoaie uriaşe, de parcă pentru asta ar fi venit până aici tot într-o goană. Şi după ce reuşeşte să-şi mai tragă sufletul, se apucă să dea sfaturi hamalilor, cu toate că nu-l iau în seamă, dar nici nu-l poftesc să-şi vadă de treabă, aşa că de la distanţă ai impresia că ei muncesc sub îndrumarea lui şi că cine ştie ce boroboaţă s-ar fi întâmplat cu poloboacele dacă cetăţeanul nostru nu sosea la timp. În cele din urmă, toate butoaiele sunt coborâte în pivniţă şi el se îndepărtează împăcat, ca şi cum ceea ce a făcut fusese programat încă de dimineaţă. Unde eşti tu, nobilă furie?

În timp ce eram pierdut în aceste reflecţii, uşa se deschise şi mă pomenii iarăşi cu domnişoara de la scrisori.

— V-am adus hârtie, spuse ea punând un top pe biroul lui Platon Samsonovici.

— Mulţumesc.

De data asta îmi părea bine c-a venit: mă trezise la treabă.

— Ceva noutăţi în scrisoare? întrebă ea, aşa, ca printre altele.

— Îmi cere un articol despre kozloturi, i-am răspuns eu tot aşa.

Mă privi iscoditor şi ieşi.

M-am apucat iar de reportaj. Ca erou principal, kozloturul arăta superb. Tot satul Izvorul Nucului sărea în sus şi se bucura în jurul lui, deşi, datorită specificului microclimei, kozloturul nu agreează, din păcate, elementul caprin local. Când să închei – telefonul. Era Platon Samsonovici.

— Ascultă, ce-ar fi să arăţi în reportajul tău că cei de-acolo ţi-au pomenit ceva şi de capra tadjică? Aşa, ca o aluzie…

— În ce sens?

— Că, mă rog, kozloturul e bun, totuşi colhoznicii nu vor să se oprească la cele realizate, dar sunt unii care din exces de prudenţă…

— Bine, dar e ideea dumneavoastră?!

— Lasă, oftă Platon Samsonovici, vom împărţi laurii… Situaţia e de aşa natură, încât e mai bine ca iniţiativa să vină de jos. Să-i bage pe dumnealor în viteză.

— Să văd ce pot să fac, i-am răspuns, lăsând receptorul în furcă.

Ştiam că anumite părţi din reportaj n-or să-i placă. Ca să le salvez, n-aveam decât să-l sprijin, însă a fost mai greu decât mi-am închipuit. După ce i-am trecut în revistă pe cei cu care am stat de vorbă în colhoz, mi-am dat seama că niciunul n-ar fi fost în stare să spună una ca asta, afară doar de Vahtang Bociua, dar nici el nu era indicat. În cele din urmă am hotărât să pun ideea la sfârşit, ca o concluzie necesară sugerată de însuşi mersul înainte al creşterii animalelor. Am formulat-o aşa: „Şi nu e departe timpul când kozloturul nostru se va întâlni cu capra tadjică atât de bogată în lână, întâlnire care va marca o nouă izbândă a agrobiologiei noastre miciuriniste”.

Am recitit materialul, am băgat la virgule cât au intrat şi l-am dat la bătut. Obosisem după cele trei ore de muncă la el, ba chiar eram sfârşit, aş spune. Mă simţeam ca un diplomat dibaci care a reuşit să ocolească toate problemele: am dat kozloturului

ceea ce era al kozloturului şi l-am scos şi pe preşedinte basma curată.

Am ieşit şi m-am dus la o grădină de pe litoral să iau ceva. Am ales o masă umbrită de un palmier şi am comandat o peieche de *cebureki* — pateuri cu carne de oaie – o sticlă de Borjomi şi o turcească dublă. Am mâncat pateurile, m-am şters pe mâini de trunchiul pluşat al palmierului (ca de obicei, nu erau şerveţele) şi sorbind tacticos din cafeaua tare, gingirlie, m-am simţit iar diplomat bătrân şi experimentat.

Foşnetul hipnotic al frunzelor de palmier, cafeluţa fierbinte, umbra răcoroasă, ţăcănitul molcom al mătăniiior prefirate de bătrâni şi, treptat, kozloturii s-au topit în depărtare, lăsându-mă cuprins de o dulce toropeală.

La o măsuţă din apropiere, într-un grup de bătrâni, cuvânta Solomon Markovici, un dentist decăzut. Mai demult, încă înainte de război, îl părăsise nevasta. De atunci bea. Oamenii ţineau la el şi-i făceau cinste. Cred că toţi erau convinşi că ţin sincer Ia el, dar nu-i mai puţin adevărat că oamenilor le face plăcere când văd pe câte unul căruia i-a mers şi mai prost decât le-a mers lor. Acum el povestea bătrânilor musulmani nişte pilde din Biblie, presărându-le cu exemple din propria lui viaţă.

— … Şi atunci zic ei către mine: „Solomon Markovici, o să te aşezăm cu fundul pe sticlă”. Iar eu de colo: „De ce pe sticlă, mai bine mă aşez direct pe duşumea”…

De câte ori mă vede îmi spune invariabil:

— Ascultă, tinere, o să-ţi dau aşa un subiect, aşa un subiect! Toată biografia mea de la naştere până la moarte. După care îl cinstesc, ca de obicei, cu un coniac sau cu o turcească, dar uneori asta mă

sâcâia, mai ales când eram grăbit sau când n-aveam chef să aud de necazurile altora.

M-am întors la redacţie şi m-am dus să-mi iau materialul de la maşină. Însă dactilografa mi-a spus că l-a luat redactorul-şef.

Simţii o nelinişte vagă.

— Cum, a venit personal? o întrebai eu, interesându-mă, cum făceam întotdeauna, de amănunte total lipsite de importanţă.

— A trimis secretara, răspunse dactilografa fără să se oprească din bătut.

Am intrat în biroul nostru, m-am aşezat Ia masă şi am început să aştept. Graba asta a şefului nu mirosea a bine. Mi-am adus aminte că în reportaj au rămas două, trei locuri pe care aş fi vrut să le mai cizelez. Şi apoi aş fi preferat să-l vadă mai întâi Platon Samsonovici.

Aşteptam să fiu chemat. În sfârşit, secretara a dat buzna pe uşă să mă anunţe alarmată că mă cheamă şeful. Tonul ăsta alarmat îl avea întotdeauna când anunţa că ne cheamă şeful, de data asta însă, drept să spun, nu-mi plăcea de loc.

Am deschis uşa cabinetului redactorului-şef. În afară de Avtandil Avtandilovici se afla acolo şi Platon Samsonovici.

Şeful şedea în postura lui obişnuită de pilot care a oprit motorul fără să coboare din carlingă. Paletele groase ale ventilatorului păreau nişte petale gigantice ale unei flori tropicale, mai de grabă otrăvitoare.

Aveam impresia că Avtandil Avtandilovici inspectase adineauri din avion locul unde mă deplasasem şi acum îşi confrunta impresiile cu cele relatate de mine.

Alături de bărbatul acesta masiv, impozant, Platon Samsonovici arăta cel mult ca un mecanic de serviciu; un mecanic care a mâncat papară pentru cine ştie ce neglijenţă. Apropiindu-mă de birou, am simţit că mă ia cu frig dinspre Avtandil

Avtandilovici, de parcă ar fi fost înconjurat încă de răceala marilor înălţimi ale zborului.

Atmosfera aceasta glacială mă îngheţa. Am încercat să mă smulg din această încremenire umilitoare, dar n-am reuşit, poate şi pentru că şeful nu crâcnise văzându-mă.

M-a fulgerat gândul că tot materialul e greşit şi am văzut clar toate aiurelile înşirate, mirându-mă cum de mi-au scăpat. Ba aş fi putut să jur că în loc de Illarion Maximovici am pus peste tot Maxim Illarionovici. Mai mare ruşinea…

În sfârşit, intuind probabil că am atins un anume punct de congelare, şeful rosti pe un ton menit să mă menţină în această stare:

— Ai scris un material dăunător pentru noi.

M-am uitat la Platon Samsonovici. Platon Samsonovici se uita pe pereţi.

— Mai mult, ai încercat să camuflezi caracterul lui dăunător, urmă Avtandil Avtandilovici, încântat că mă preface într-un sloi. La prima vedere, mi s-a părut chiar drăguţ, adăugă el. Are câteva metafore reuşite. Totuşi, este o revizuire a liniei noastre principale.

— De ce revizuire? bâiguii eu cu o voce ce se ridica dintr-un locşor încă neîngheţat din adâncuri.

— Şi pe urmă, de unde ai scos prostia asta cu microclima? Kozlotur şi microclimă! Ce-i, portocală, grapefruit?

— Bine, dar el refuză să trăiască cu caprele locale! izbucnii eu, sperând că realitatea asta incontestabilă îl va dezarma. Şi in clipa aceea mi-am amintit cu siguranţă că n-am greşit nicăieri şi că am scris Illarion Maximovici, şi nu altfel.

— O dovadă că n-au ştiut să-i creeze dispoziţia necesară, să-i mobilizeze toate resursele, iar dumneata te-ai lăsat dus la remorca…

— Preşedintele l-a zăpăcit, interveni Platon Samsonovici. Te-am prevenit doar. Materialul trebuia axat pe următoarea idee: „Ceai – e bine, dar carne şi lână e şi mai bine”.

— Nu-ţi dai seama, îl întrerupse şeful, că dacă noi le deschidem portiţa asta cu microclima, mâine ei or să ţipe că au o microclimă neadecvată? Şi asta acum, când iniţiativa noastră este urmărită cu interes de toată ţara?

— Dar oare noi şi ei nu-i tot aia? mă luă gura pe dinainte, fără să vreau. Ei, mi-am zis, până aici ţi-a fost.

— Vezi ce se întâmplă când eşti tributar unor stări de spirit înapoiate? răspunse Avtandil Avtandilovici cu un calm surprinzător. Apropo, ce-s aberaţiile alea cu capra tadjică bogată în lână, ce-s cu fanteziile astea, de unde le-ai scos?

Am băgat de seamă că se calmase ca prin farmec: descoperise o formulă clară, care îmi explica purtarea.

Platon Samsonovici îşi încleşta fălcile, umerii obrajilor i se împurpurară. Eu tăceam. Avtandil Avtandilovici se uită cu coada ochiului la Platon Samsonovici, dar nu spuse nimic. Lăsă să stăruie tăcerea asta câteva clipe, ca să ne facă să sesizăm mai bine toată gravitatea decăderii mele. Mi-am spus din nou că totul s-a sfârşit, dar imediat m-am gândit că dacă voia să mă dea afară, normal era să se agaţe de ce-am spus. Ori el n-o făcuse.

— Se va revedea în spiritul totalei kozloturizări, decise el cu un aer important şi aruncă materialul pe birou, mai aproape de Platon Samsonovici.

Mirându-mă de unde cunoaşte expresia, aşteptam să văd ce o să urmeze.

— Iar dumneata eşti mutat la secţia culturală, rosti el cu glasul omului ce-şi face datoria până la capăt. Cu toate că n-o să-ţi fie prea uşor, condei ai, dar nu cunoşti viaţa. Noi am hotărât să organizăm un concurs literar având ca temă kozloturul. Organizează-l la un nivel ridicat, ca-n capitală… Şi cu asta am terminat.

Avtandil Avtandilovici porni ventilatorul şi chipul i se împietri treptat. În timp ce mă îndepărtam cu Platon Samsonovici de biroul

şefului, mă temeam să nu ne trimită din avion o rafală de mitralieră şi nu m-am simţit în siguranţă decât atunci când uşa masivă a cabinetului s-a închis în urma noastră.

— A căzut, mormăi îngândurat Platon Samsonovici pe coridor.

— Ce-a căzut?

— Chestia cu capra tadjică. Trebuia s-o prezinţi puţin altfel, ca din partea unui colhoznic…

— Mai dă-o-ncolo de capră.

Mi s-a făcut deodată lehamite. Când am intrat în secţie mai spuse, făcând semn din cap spre cabinetul şefului:

— Auzi, kozloturizare… Se joacă cu vorbele.

Am început să-mi golesc sertarul.

— Nu te necăji, te aduc eu înapoi, îmi făgădui Platon Samsonovici. Apropo, e adevărat că ziarul la care ai lucrat înainte ţi-a comandat un articol?

— Da.

— Dacă n-ai chef, pot să-l scriu eu, se însufleţi el.

— Chiar vă rog.

— Mâine îl ai. Se dispuse de-a binelea şi, cu un semn spre cabinetul redactorului şef: Auzi, kozloturizare! Unii se joacă cu vorbele, alţii fac treabă.

Treceam pe strada principală, când mi s-a întâmplat ceva de-a dreptul groaznic. Peste drum, la vitrina magazinului universal, stătea un bărbat îmbrăcat cu un costum nou-nouţ şi cu pălărie. Se uita la vitrina în care se aflau patru manechine îmbrăcate exact ca el. Mi-am spus chiar atunci că, uite, ce seamănă tipul cu manechinele! Dar nu-mi terminasem bine gârtdul şi unul din manechinele din vitrină se mişcă. Am simţit că mă ia cu frig, totuşi îmi rămăsese destulă înţelepciune ca să înţeleg că am halucinaţii, pentru că un manechin nu se poate mişca, aşa ceva încă nu se inventase.

Tocmai când ajunsesem aici cu raţionamentul, manechinul care se mişcase adineauri, ca şi cum şi-ar fi bătut joc de mine, se întoarse liniştit cu spatele şi dădu să iasă din vitrină. Până să mă dezmeticesc, s-au mişcat şi celelalte, precizez, întâi s-au mişcat şi numai după aceea au pornit pe urmele primului. Şi abia când au ieşit pe stradă am înţeles că acest complot al manechinelor nu era decât o iluzie optică din oboseală, emoţie şi încă ceva. Ceea ce am crezut eu că este vitrina unui magazin universal era un perete de sticlă şi oamenii pe care îi luasem drept manechine se aflau pur şi simplu de partea cealaltă a acestui perete.

„Dacă nu iau puţin aer curat, îmi pierd minţile!” Am pornit cu paşi repezi spre mare.

Eu de mic nu pot să sufăr manechinele. Şi nici acum nu înţeleg cum de se îngăduie o asemenea oroare. Un manechin e mult mai hidos decât o momâie. Momâia are în ea ceva omenesc. E o jucărie care un timp sperie copiii şi un timp mai lung, păsările, mai copii decât copiii. Dar un manechin îmi provoacă ură şi scârbă. E o imitaţie cinică, josnică şi neruşinată a omului.

Vă închipuiţi că el, manechinul, vă arată un costum de ultima modă? Pe dracu! El vrea să vă arate că poţi fi om şi fără să ai suflet. Şi vă îndeamnă să-l luaţi ca exemplu. Iar faptul că e îmbrăcat întotdeauna după ultima modă ascunde drăceasca insinuare că el ar fi omul zilei de mâine.

Dar noi nu acceptăm acest mâine al lui, pentru că dorim un mâine al nostru, omenesc.

Când mă uit în ochii unui câine văd că privirea lui seamănă cu cea a omului şi preţuiesc această asemănare. Văd în el milioanele de ani ce ne despart, dar văd, de asemenea, că în ciuda acestor milioane de ani sufletul lui s-a alăturat de omul pe care îl simte, îl adulmecă întocmai ca pe o urmă, îl întovărăşeşte.

Câinele e foarte înzestrat. Năzuinţa lui spre ceea ce e omenesc mă mişcă şi mâna mi se întinde

singură să-l mângâie: el mă face să fiu bun şi prietenos. Prin urmare, el nu numai că năzuieşte spre ceea ce e omenesc, dar şi intensifică omenescul din mine. Probabil că aceasta şi este în esenţă omenescul: bunătatea, la care oamenii se simt îndemnaţi să răspundă tot cu bunătate.

Papagalul mă uimeşte, totuşi papagalul nici nu se poate compara cu câinele. Papagalul este o curiozitate, câinele e ceva minunat.

Noi ne mulţumim să numim ceva esenţial cu un cuvânt adesea aproximativ. Chiar dacă găsim termenul exact, esenţa ca atare se schimbă, iar cuvântul, simbolul ei convenţional, mai dăinuie vreme îndelungată, păstrând forma acelei esenţe, aşa cum o păstaie goală păstrează rotunjimea boabelor căzute de mult. Oricare din aceste erori, adesea conjugate, duce până la urmă la confuzie. Iar confuzia de noţiuni dovedeşte în ultimă analiză că ne este indiferentă, că nu ne interesează sau că nu îndrăgim îndeajuns esenţa noţiunii, pentru că dragostea este forma supremă a interesului.

Mai devreme sau mai târziu toate astea se plătesc. Şi abia atunci, pipăindu-ne vânătăile, începem să căutăm pentru esenţă un termen care s-o definească întocmai. Dar până atunci confundăm papagalul cu profetul pentru că ne-am întrebat prea rar sau prea puţin în ce anume constă măreţia omului. Am reflectat la aceasta în grabă, pentru că am avut prea puţină preţuire pentru noi înşine, pentru tovarăşii noştri, pentru viaţa noastră.

După trei zile ora pauzei de prânz m-a găsit în aceeaşi grădiniţă. La un moment dat şi-a făcut apariţia Vahtang Bociua. În costumul lui imaculat închipuia o radioasă apoteoză de roşu şi alb. Însoţea un bărbat în etate şi o femeie îmbrăcată cu o eleganţă şleampătă de intelectuală. Când m-a văzut, s-a oprit

— Ei, cum a mers conferinţa?

— Colhoznicii au plâns în hohote, răspunse mucalit Vahtang, iar tu ai de dat o sticlă de şampanie.

— Pentru ce?

— Cum, nu ştii? Te-am scos de sub roata istoriei. Avtandil Avtandilovici a vrut să divorţeze de tine, dar eu i-am spus: „Numai dacă treci peste cadavrul meu!”

— Şi el?

— Şi-a dat seama că o buturugă ca asta – Vahtang se mângâie pe burtă – răstoarnă şi carul istoriei. Verdictul a fost anulat.

Stătea în faţa mea rumen, zâmbitor, bine hrănit, invulnerabil, mirat şi el de cât poate şi scotocind mereu în minte după ceva şi mai uluitor.

— Dar ăştia ştii cine sunt? mă întrebă el, arătându-mi cu un gest discret perechea instalată între timp la masă.

— Nu.

— Bunul meu prieten, profesorul (îi rosti numele), o autoritate mondială în domeniul mineralogiei şi eleva lui preferată. Mi-a dăruit, ţi-o spun aşa, ca chestie, o colecţie de minerale caucaziene.

— Ce i-a venit?

— Să mor dacă ştiu, făcu Vahtang cu o mirare veselă. A prins drag de mine. Îl plimb prin diferite locuri istorice.

— Vaht-a-ang, ne plictisim, se sclifosi eleva preferată.

Profesorul ne privea cu un zâmbet blând. Picioarele sale lungi, îmbrăcate în pantaloni de doc şi vârâte cu o leneşă neglijenţă în sandale, ieşeau de sub masă. Cotonoage de adolescent deşirat şi cu capul în nori.

— Şi asta încă nu e tot, urmă Vahtang zâmbind într-una şi dând din umeri, ca şi când ar fi zis „mare e grădina Domnului”, îmi lasă moştenire şi biblioteca.

— Nu cumva să-l otrăveşti!

— Vai de mine! protestă încântat Vahtang. Ţiu la el ca la tata, zău aşa…

— Salut minunatul nostru tineret, răsări ca din pământ Solomon Markovici. Stătea în faţa noastră mărunţel, zbârcit, îmbibat de alcool şi de o durere mută şi încăpăţânată. Onorabile Vahtang, i se adresă Solomon Markovici, sunt om bătrân şi n-am ce face cu o sută. Cinzeci de grame îmi ajung.

— Le veţi avea, grăi Vahtang şi foarte boieros îl luă de braţ, îndreptându-se spre masă.

— Aveţi în faţa dumneavoastră o altă relicvă arheologică. Vi-l recomand călduros pe înţeleptul Solomon Markovici.

Sclomon Markovici se aşeză. Avea o ţinută calmă şi demnă.

— Am citit ieri o carte care se cheamă Biblie, începu el cu introducerea lui obişnuită, M-am gândit că acest om îmi confirmă teoria: din groaznicul eşec al vieţii sale reuşea să-şi scoată băuturica lui cea de toate zilele.

Trecuse aproape o lună de când lucram netulburat la secţia culturală. Campania continua cu aceeaşi intensitate, dar tămbălăui nu mă deranja: mă obişnuisem cu el cum te obişnuieşti cu vuietul valurilor. Consfătuirea regională a colhozurilor din republică, consacrată kozloturizării, s-a desfăşurat la un înalt nivel. Puţinele glasuri critice au fost acoperite de corul osanalelor.

Concursul literar cu tematică kozloturiană a fost câştigat de contabilul unui colhoz din raionul Lîhnî. El compusese o odă satirică intitulată *Despotul şi kozloturul*. Se încheia aşa.

Turbă despotul amarnic!
Eu voi slăvi-n eternitate.
Pe kozlotur, că-n carne-i darnic
Şi că-i sunt coarnele bogate.

Însă ca să vă daţi seama de veninul acestei strofe trebuie să cunoaşteţi antecedentele poeziei, inspirată dintr-un fapt real.

Într-un colhoz, kozloturul era cât p-aci să-l străpungă cu coarnele pe micuţul fiu al preşedintelui, care, după cum s-a aflat mai târziu, îl zădărea deseori (fiul, nu preşedintele) şi, după cum susţinea Platon Samsonovici, „îşi bătea joc de bietul animal lipsit de apărare, la adăpostul funcţiei de conducere deţinute de părintele său”.

Băieţaşul a tras o spaimă zdravănă, dar după cum au arătat investigaţiile, kozloturul nu i-a cauzat nicio leziune. Totuşi, influenţat de irascibila lui soţie – ne comunica secretarul sovietului sătesc – preşedintele a poruncit fierarului gospodăriei să-i reteze kozloturului coarnele. Platon Samsonovici s-a făcut foc şi pară. S-a deplasat în colhozul cu pricina ca să vadă cu ochii lui cum stau lucrurile. Totul s-a confirmat. Platon Samsonovici a adus de acolo unul din coarnele kozloturului. Celălalt corn, după cum îi mărturisise ruşinat preşedintele, l-a furat un câine. Toată redacţia s-a perindat prin biroul lui Platon Samsonovici ca să vadă cornul acela, chiar şi impasibilul nostru paginator a venit anume de la tipografie. Platon Somsonovici etala cu plăcere cornul, arătându-ne urmele fierăstrăului cu care a fost săvârşită barbaria. Era un corn greu, de culoare brună, ca de rinocer preistoric. Şeful secţiei informaţii, care era şi preşedintele comitetului sindical, a propus să-l dăm unui meşter ca să facă din el o cupă pe care s-o folosim în timpul ieşirilor colective la iarbă verde.

— Încap trei litri ca nimic, aprecie el, examinând cornul pe toate părţile. Platon Somsonovici respinse cu indignare propunerea.

Pe marginea celor petrecute în colhoz, Platon Samsonovici a scris un foileton intitulat *Despotul şi kozloturul* în care l-a scărmănat pe preşedinte, de i-au mers fulgii. A vrut să publice şi fotografia animalului batjocorit, dar, după ce s-a gândit cât s-

a gândit, Avtandil Avtandilovici a hotărât că ajunge foiletonul.

— Ca să nu se interpreteze greşit, îşi motivă el refuzul. Cine şi ce ar putea să interpreteze greşit nu ne-a mai explicat.

Din aceste pricini, când în cadrul concursului s-a primit poezia contabilului cu acelaşi titlu, Platon Samsonovici, cel mai autoritar membru al juriului şi unicul său expert tehnic, a luat-o numaidecât in braţe. Singura obiecţie pe care a făcut-o redactorul-şef era că ultima strofă ar trebui modificată ca să fie elogiate nu numai carnea şi coarnele, dar şi lâna kozloturului.

— Încă nu se ştie ce e mai important la el, spuse şeful şi, spre surprinderea tuturor, puse mâna pe condei şi făcu singur modificarea. Acum poezia se termina aşa:

Ţipă despotul amarnic!
A kozloturului foloase.
În veci cânta-voi: lâna, carnea
Precum şi coarnele fastuoase.

— Parcă fastuoase nu prea merge, îndrăznii eu.

— Fastuoase înseamnă frumoase. Merge foarte bine, răspunse şeful fără drept de apel.

Se trezise în el deodată veşnica îndărătnicie a poetului care îşi apără opera. Autorul nu s-a plâns. Nu trecu mult şi pe acest text s-a compus o melodie, şi încă una destul de reuşită. În tot cazul se cânta mereu la radio şi pe scenă. Pe scenă o cânta corul de amatori al fabricii de tutun format din artiştii machiaţi ai filarmonicii locale, sub bagheta reabilitatului interpret de dansuri caucaziene Pat Patarai, celebru în anii 30.

Cornul a rămas în biroul lui Platon Samsonovici, culcat pe un teanc de colecţii de ziare vechi, ca un semn de vigilenţă.

La secţia culturală citeam tot timpul scrisorile cititorilor – care de obicei se plângeau de

activitatea defectuoasă a cluburilor săteşti — şi poeziile, rodul creaţiei oamenilor muncii.

Cu toate că concursul se încheiase, avalanşa de poezii cu tematică kozloturiană s-a înteţit. Multe din ele purtau menţiunea „Pentru concursul următor", deşi redacţia nu pomenise nicăieri că ar intenţiona să mai organizeze vreunul.

Interesant era că mulţi autori în majoritate pensionari, arătau în cele câteva rânduri anexate că prin grija statului nu duc lipsă de nimic şi deci n-au nevoie de nicio remuneraţie, aşa că dacă un redactor tânăr va găsi de cuviinţă să schimbe versurile pe ici, pe colo, în vederea tipăririi lor, modesta sa contribuţie nu va fi nerăsplătită, pentru că orice muncă etc…etc. La început mă indigna precizarea „tânăr"; cu timpul însă m-am obişnuit şi am tratat-o cu indiferenţă.

La început, dădeam de înţeles cu tact autorilor că nu se poate face literatură dacă n-ai oarecare aptitudini înnăscute şi nu cunoşti ortografia. Dar într-o zi m-a chemat şeful şi, subliniind cu creionul roşu cele mai sincere fraze dintr-unul din răspunsurile mele, mi-a recomandat să fiu mai îngăduitor.

— Nu se poate să spui omului că n-are taient. Noi avem datoria să cultivăm talentele, mai ales pe cele ale oamenilor muncii, sublinie elț

Între timp, descoperisem şi punctul slab al lui Avtandil Avtandilovici. Bărbatul acesta puternic înţepenea în faţa formulei ca un iepuraş hipnotizat. Dacă apuca să debiteze o formulă, n-avea rost să-l mai contrazici. Singura soluţie era să-i serveşti altă formulă mai nouă. Când mi-a spus cele de mai sus despre creaţia maselor şi creşterea talentelor, mi-a venit în cap formula cu cochetarea cu masele, dar am ezitat s-o spun pentru că nici nu prea se potrivea.

De atunci, răspundeam scrâşnind din dinţi sti-huitorilor, sfătuindu-i ironic să înveţe de la clasici şi în primul rând de la Maiakovski.

Am mal fost de câteva ori şi pe teren, dar acum, când predam materialul, ştiam dinainte ce pasaje anume n-or să-i placă şefului şi vor fi tăiate.

În ceea ce priveşte aceste pasaje destinate masacrării, tot ce puteam face era să le scriu cât mai bine.

Pe scurt, totul mergea normal, dar tocmai atunci s-a întâmplat ceva care, deşi n-are nicio legătură cu tema povestirii mele, adică cu kozloturii, mi-a influenţat într-o anumită măsură biografia.

În seara aceea şedeam cu băieţii pe parapetul de pe faleză, urmărind cu privirile cele două puhoaie ce se scurgeau în contraserisuri de-a lungul străzii: două mulţimi omeneşti ce treceau una prin alta, ca printr-o strecurătoare.

Uniforma de campanie a dandiului meridional în sezonul de vară se compune dintr-o cămaşă albă ca zăpada, pantaloni negri, pantofi cu şpiţ şi un pachet de ţigări „Kazbek", vârât sub curea ca un pistol de cowboy

O seară ca atâtea altele. De fapt nu mă aşteptam la nimic altceva. Ne odihneam pur şi simplu pe parapet privind alene acest du-te-vino şi vorbind despre chestii obişnuite între bărbaţi în asemenea împrejurări. Adică despre tot felul de prostii.

Atunci a apărut ea. Era cu două doamne bătrâne. Au trecut prin faţa noastră. Am avut timp să-i remarc profilul delicat şi părul bogat, auriu. Avea o înfăţişare foarte plăcută, numai talia mi s-a părut prea îngustă Ceva cam vechi, de pe vremea corsetului.

Asculta cuminte şi bine crescută la ce-i spunea una din cele două bătrâne. Această supunere mi s-a părut cam îndoielnică. Mi-am zis că o fată cu o guriţă plinuţă ca a ei s-ar putea să nu fie întotdeauna chiar atât de supusă.

M-am tot uitat după ea până ce n-am mai văzut-o Noroc că băieţii n-au observat nimic. Ei urmăreau strada, iar fata a trecut parcă pe deasupra

lor. Am mai stat puţin cu ei, dar mi-am dat seama că nu mai înţeleg ce discută. De parcă aş fi plonjat adânc şi i-aş fi auzit printr-un strat gros de apă.

Nu-mi era capul decât la fata aia. Voiam s-o mai văd măcar o dată. Că ar fi putut să mi-o sufle vreunul din filfizonii ăia cu cămăşi albe şi mers languros, habar n-aveam. Ei am convins că ridicolele cartuşiere cu gloanţele pe jumătate goale ale ţigărilor de carton sunt, cel puţin pentru ea, inofensive: merg la un vânat mai mic. Şi apoi înţelegeam că e o treabă a naibii de grea s-o desfaci dintr-un ambalaj atât de tare şi de ermetic ca cele două bătrâne.

Grea – uşoară, le-am spus bună seara la băieţi şi am plecat. S-o fi găsit în înghesuiala aia era aproape o utopie. Totuşi, mi se năzărea mereu că o văd. Vag, dar o vedeam. Şi când cineva începe să ţi se năzare, fii liniştit că până la urmă tot apare. Care va să zică, m-am lecuit de boala cea veche. Bun doctor maiorul. Aveam dovada cea mai sigură a vindecării: dorinţa de a mă îmbolnăvi din nou. Am continuat s-o caut.

Ştiam că o voi revedea, dar ce-o să mai fie pe urmă habar n-aveam. Voiam numai să mă conving dacă într-adevăr chipul ei a început să mi se năzară.

Iat-o! Stătea pe micul debarcader pentru curse locale. Aplecată peste balustradă, se uita în apă. Avea o bluziţă de fetiţe mici şi o fustă foarte largă, strânsă pe talia ei prea mică. Despre fete ca dânsa la noi se spune: subţire s-o tai cu foarfecă.

Alături, pe bancă, şedeau cele două femei cu care se plimbase atât de cuminte pe chei.

Trebuie să ştiţi că despre ţinutul nostru se povestesc fel de fel de năzbâtii: fete răpite şi duse cu forţa în munţi, câte şi mai câte. În general, toate astea-s născociri, mulţi însă le iau de bune.

În orice caz, însoţitoarele fetei şedeau atât de aproape, încât la orice tentativă de răpire ar fi putut s-o prindă cel puţin de fustă, fără să se scoale. Care

fustă, deocamdată, îi flutura în voie descriind cercuri mari în jurul picioarelor, ca steagul unei ţări independente, deşi întru totul paşnice.

Gândindu-mă ce să fac mai departe, am mers până la capătul debarcaderului, hotărât ca la întoarcere să mă opresc lângă ea. Voi specula singura greşeală a serviciului de pază: flancul dinspre mare rămăsese descoperit.

Marea era de partea mea. Mă apropiam. Briza ce-mi sufla în spate era ca o mână prietenă ce te împinge la crimă. O pală bruscă de vânt îi umflă atât de tare fusta că am crezut că o să-şi ia zborul înainte de a o ajunge. Instinctiv, am grăbit pasul. Dar fata, fără să se uite, o turti cu palma, aşa cum împingi canaturile unei ferestre când simţi că trage. Sau poate cum se strânge o paraşută – nu sunt sigur, pentru că n-am sărit niciodată şi, bineînţeles, nici n-am de gând, dar paraşuta, mai ales una care nu vrea să se deschidă, mă obsedează…

Dar cum să intru în vorbă? Brusc, mi-a venit o idee grozavă. Voi face pe viligiaturâstul. Nu ştiu de ce, dar ăştia au mai multă încredere unul în altul. Iar că fata nu era de la noi, asta se cunoştea numaidecât.

M-am apropiat şi m-am oprit alături de ea. Un tânăr serios şi modest care s-a plimbat pe chei şi s-a oprit să se uite ce tot pleoscăie aici Marea asta Neagră, fără niciun folos pentru oamenii muncii veniţi la odihnă. Ca să previn orice bănuială, m-am ferit să privesc în direcţia fetei.

Chiar la picioarele noastre, lângă o scară îngustă de fier, se bălăbănea o bărcuţă de pe barcazul ancorat în radă. Ea se uita la bărcuţă. Acum pot spune că-şi privea destinul în faţă, dar pe atunci n-aveam de unde s-o ştiu. Observasem numai că are ochi visători. Poate că voia să fugă cu bărcuţă asta de însoţitoarele ei? Aş fi ajutat-o cu dragă inimă, măcar ca vâslaş.

Stăteam lângă ea, simţind cum mă prefac într-o stană de piatră. Ştiam că îmi va fi cu atât mai greu cu cât tăcerea se va prelungi.

— Ce-o fi cu barca asta? mormăii eu în sfârşit, adresându-mă ei, dar nu direct, ci sub un unghi de patruzeci şi cinci de grade. Dinadins să fi căutat şi n-aş fi găsit o întrebare mai idioată. Fata se mulţumi să ridice din umeri.

— Ciudat, perseverai eu în tâmpenia mea, de parcă aş fi văzut la bărcuţă asta cine ştie ce drăcovenie. Cică graniţa-i aproape, adăugai nervos şi în gând mă şi dădeam cu capul de balustradă.

— Contrabandişti? se însufleţi fata.

— La noi la sanatoriu povestea cineva, mă hazardai eu cu aplomb, fără să ştiu însă ce voi spune mai departe.

În momentul acela doi inşi coborâră bocănind cu cizmele pe treptele de fier. Primul căra un coş mare acoperit cu un ştergar, celălalt căra un sac în spate.

Am amuţit cu degetul la buze.

— Vai ce interesant! şuşoti fata. Ce-or să facă ?

Am clătinat din cap, dând a înţelege că de la ăştia doi nu te poţi aştepta la nimic bun. Fata îşi strângi buza între dinţi şi se aplecă şi mai mult peste balustradă. Omul care venea primul intră în barca ce juca pe valuri şi, sărind din banchetă în banchetă, se aşeză la pupa, cu coşul între picioare. Înainte ca să mai pot face ceva, el îşi ridică faţa rumenă şi zâmbind mă salută din cap. Era unul din pescarii cu care fusesem odată în larg. Îl chema Spiro.

— Salut presa! strigă el, scăpărându-şi albul dinţilor.

Simţind că mă aprind la faţă, i-am răspuns cu un salut foarte discret. Dar Spiro ăsta are o gură…

— Frumos: păpaţi peşte şi scrieţi despre kozloturi, strigă el. Apoi se uită scrutător la mine şi la fată şi adăugă: O iniţiativă, interesantă, am putea zice…

— Cum merge? îl întrebai apatic, înţelegând că dacă aş încerca şi acum să mă dau drept altul ar fi şi mai prost.

— Uite, duc prima la băieţi! Smulse ştergarul: în coş avea sticle de vin. Depăşim planul, dar peştişorul de aur încă nu ne-a picat în plasă, adăugă el privind fata cu ochii lui limpezi, neruşinaţi. Kalon kariţa (mândră fată)! strigă el deodată, răsturnându-se pe banchetă, cu gura până la urechi. Se vede că încercase temeinic vinul înainte de a-l cumpăra. Domnişoară, roagă-l să-ţi zică cântecul kozloturului, îşi aminti el deodată. Îl cântă grozav. Toată lumea cântă la ei despre kozlotur. Deh, fiecare cu păsărică lui.

În sfârşit, camaradul se propti de scară şi se aşeză la rame. Spiro mai făcu multă vreme pe măscăriciul, simulând că vrea să se înece sub ochii prostănacilor care nu-şi dau seama ce comoară au lângă ei.

— Nu uitaţi de nervii abonaţilor! mai răcni el de la distanţă şi barca se mistui în întuneric.

În tot acest timp, fata s-a ţinut bine. Acum zâmbea prietenos şi treptat mi-am regăsit cumpătul.

— Ce-s kozloturii? mă întrebă ea.

— Eh, nişte animale noi, aruncai eu cu nepăsare.

— Cum de n-am auzit de ele?

— Veţi auzi curând.

— Cântaţi şi dumneavoastră cântecul despre animalul acela nou?

— Eu, ca să zic aşa, ţin isonul.

— Se cântă şi la Moscova?

— Cred că nu încă.

— Trebuie să mergem, se auzi un glas în spatele ei.

Amândoi ne-am întors capetele. Cele două femei stăteau în picioare şi mă priveau cu duşmănie. Fata se apropie de ele cu paşi moi.

— … Şi stăm toată ziua la plajă, spuse ea, cum ar fi încheiat o frază, şi-şi luă însoţitoarele la braţ.

Le-am spus ceremonios bună seara şi m-am depărtat. Pe urmă am trecut strada şi am luat-o spre casă pe ulicioarele aproape pustii. Mi-era să nu mă văd cu prietenii, să nu dispară acel ceva luminos lăsat în suflet de cele câteva minute petrecute lângă fată. Întorceam pe toate feţele ultimele ei cuvinte. Nu vedeam de ce nu ar fi fost o invitaţie la întâlnire, pe plajă.

A doua zi, tot timpul am tremurat de bucurie gândindu-mă la asta. Ca să mă mai potolesc, mai ales că nici nu prea era frumos din partea mea să mă umflu atâta în pene, m-am dedicat scrisorilor.

La cinci fix am încuiat biroul şi m-am urcat în autobuzul ticsit şi năduşit, care mergea spre plajă.

Şi iată-mă pe plajă. Din difuzoare se revărsa o melodie suavă, învăluitoare. Ascultând-o, te dezbrăcai mai uşor. Era ca un fel de trecere lină de pe pământ în mare.

Niţel emoţionat, am pornit pe plajă furişând priviri în corturi şi pe sub umbrele. Costume de baie de toate culorile, trupuri bronzate în toate felurile, tolănite leneş şi tihnit, amintind de antichitatea greacă. Un iarmaroc de vară al sănătăţii.

M-am surprins că nu sunt chiar atât de nerăbdător s-o găsesc. Căutarea mă îndreptăţea să cercetez cu atenţie pe toată lumea.

Probabil, mi-am zis, impresia pe care mi-a făcut-o n-a fost chiar atât de grozavă. În orice caz, carnavalul de pe plajă o micşorase. Îmi părea bine, doar ştiam că un sentiment prea puternic îşi face rău lui însuşi.

Aveam obiceiul destul de tâmpit să revărs la prima ocazie asupra fetei care-mi plăcea o avalanşă de sentimente extatice. De obicei, fetele se speriau, unele chiar se credeau jignite. Li se părea că, de vreme ce omul era atât de tulburat, însemna că-şi subestimaseră farmecele, nu

observaseră, ca să zic aşa, filonul de aur de pe lotul lor şi ca atare lotul acesta trebuie înainte de toate reevaluat, bine îngrădit şi în orice caz nu trebuia admis acolo primul venit.

O fi sau n-o fi aşa, adevărul e că îndată ce prăvăleam asupra unei fete afurisita asta de avalanşă, mă şi pomeneam trecut imediat pe banca de rezervă. Şi până la urmă mă săturam. Iar când îmi cădea cu drag alta, deşi eram pățit, avalanşa începea ca şi înainte, iar fata scăpa, în cazul cel mai fericit pentru mine, cu cocul puţin deranjat.

Gândindu-mă la asta şi fericit că sunt atât de liniştit, am încheiat ocolul plajei fără s-o găsesc. M-am indispus. Am luat-o de-a lungul apei, să văd dacă nu cumva se scaldă. Degeaba.

În jur totul deveni cenuşiu. M-am dezbrăcat fără chef: dacă vii pe plajă, trebuie să faci şi baie. Lângă mine s-a proţăpit un fotograf cu un şort alb, din care îi ieşeau picioarele bronzate şi muşchiuloase de pelerin. Fotografia o femeie care îşi întindea cât putea gâtul din spuma valurilor.

— Încă o poză, madam.

Valul s-a retras, dezvelind trupul făpturii născute din spumă, proptită în degetele răşchirate, bine înfipte în nisip.

— Fotografiez.

Îşi dădea atâta silinţă să graseieze cu eleganţa unui bătrân petersburghez, încât nişte tineri turişti din apropiere râseră în cor.

Pelerinul îşi duse iar aparatul la ochi şi grupul se pregăti din nou să râdă. Femeia încerca s-o facă pe îngerul, dar nu-şi putea uita în niciun chip grijile cele atât de pământeşti. Lângă ea, până şi creasta înspumată a valului părea o prozaică spumă de săpun.

— Pozez, anunţă fotograful şi trase cu coada ochiului spre grupul de tineri. Dar ei şi aşa râdeau. Fotograful zâmbi şi el. Un zâmbet prelung, ars de soare. Un zâmbet care voia să spună că tinerii ăştia au încă mintea crudă, că în viaţa întâlneşti destule

lucruri şi mai caraghioase, numai că trebuie să ai ceva ani la răboj ca să ţi se dezvăluie un anumit adevăr.

M-am băgat în apă, dar marea nu m-a răcorit. Atât că mi s-a făcut foame şi ciudă. Mi-am dat seama că uitasem să iau masa, fapt ce nu mi se întâmplase până acum.

Spectacolul plajei era din ce în ce mai supărător. Aceiaşi jucători de preferans fleşcăiţi, cu picioare lungi, gutoase, aceiaşi sportivi îndesaţi cu muşchi nefolositori, donjuani locali care afişau o semeţie stupidă şi nejustificată, femei care îşi etalau ostentativ la soare formele, chipurile fără cusur.

M-am îmbrăcat la iuţeală şi am şters-o acasă. Eram obosit, furios şi lihnit de foame. Când, deschide uşa dacă ai cu ce! Mi-am întors toate buzunarele pe dos, dar cheia nicăieri. O pierdusem. Am înţeles atunci că trec printr-o zi proastă. Aşa mi se întâmpla întotdeauna. Sau mergeau toate, sau niciuna. Cheia mi-o fi căzut din buzunar pe plajă, când m-am dezbrăcat. Pentru că acolo era singurul loc unde cel puţin puteam s-o caut.

M-am întors blestemând. Maşina nu mai era aglomerată, la ora asta rar se mai ducea cineva la plajă.

La o staţie şoferul s-a dat jos şi peste cinci minute s-a întors cu o pungă plină de pateuri calde, învelite cu hârtie cerată. Ospătându-se cu pateuri a mai mers iavaş-iavaş o staţie, iar la a doua a coborât din nou: aici se afla un chioşc cu bere. Pateurile se cereau udate. Călătorii bombăneau resemnaţi. Lângă chioşc se înălţa o casă de scânduri: filiala tribunalului popular. Parcă îl vedeam intrând să asculte un proces acolo. Cred că ar fi avut nas să intre în sala de judecată cu halba în mână. Dai deocamdată şi-o sorbea liniştit.

Şedeam lângă uşa din spate, răsucind maşinal biletul între degete. În sfârşit, când ajunsesem la capătul răbdări, l-am proiectat cu un bobârnac în stradă. În acelaşi moment intră prin faţă un

controlor. Ar fi trebuit să cobor şi să-mi caut biletul, dar mă jenam: ceilalţi călători şi-ar fi putut închipui că vreau să fug.

Când controlorul ajunse la mine am început să-i explic ce am făcut cu biletul, înţelegând însă că nu ţine. Citeam pe faţa controlorului o singură preocupare: nu cumva să-mi închipui că el credea măcar un cuvânt din toată povestea.

Văzând aşa, m-am dat jos şi m-am apucat să-mi caut biletul, însoţit de chicotelile încurajatoare ale celorlalţi Am încercat să mă concentrez pentru a reconstitui traiectoria biletului. Dar în locul unde ar fi trebuit să cadă nu era nimic. L-o fi luat vântul. Controlorul stătea în uşă şi privirea lui plină de o înţelepciune amară (exact privirea pe care o detest) voia să arate că n-ai de găsit ceva ce n-ai pierdut

După un timp, zicându-şi poate c-am ispăşit destul, călătorii mi-au luat în bloc apărarea, jurându-se care mai de care că m-au văzut cum am aruncat biletul. Sub presiunea opiniei publice controlorul a bătut în retragere şi, după ce mi-a făcut o mică morală, a coborât.

În sfârşit a dat Dumnezeu de şi-a terminat şoferul berea. Când pocni portiera şi motorul prinse a zumzăi, toată lumea simţi pentru el o vie recunoştinţă, ceea ce nu s-ar fi întâmplat dacă ar fi mers reglementar.

Eu mă mai mângâiam la gândul că, de vreme ce am o zi proastă, asta e şi n-ai ce-i face! Principalul era să trec hopul cu cât mai puţine pierderi.

Am coborât din autobuz, şi abia în faţa ghişeului mi-am dat seama că în buzunar am numai şapte copeici. Or, intrarea costa zece. Dimineaţa plecasem fără să iau bani de acasă.

Socotisem şi înainte de asta că nu-i drept să se ia taxă pentru plajă, ca şi cum marea ar fi fost opera municipalităţii locale.

— Treceţi, doar v-am văzut ieşind, spuse casieriţa observând aerul meu încurcat. Am ridicat

ochii. Faţa blajină, surâzătoare a unei femei în vârstă. Cum de-mi reţinuse figura?

Am intrat, încurajat de acest mic succes (poate s-a pus în funcţiune motorul norocului). Şi cu toate că până atunci n-avusesem aproape nicio speranţă să găsesc cheia, căci, admiţând chiar că am pierdut-o pe plajă, pe aici se perindă sute de oameni, acum simţeam că o voi găsi în mod sigur.

Şi nu numai că am găsit-o, dar am văzut-o de departe. Cheiţa aceea mică, cam cât una de valiză, lucea pe nisip chiar acolo unde mă dezbrăcasem. Nimeni n-a văzut-o, nimeni n-a luat-o, mai mult – nimeni n-a călcat pe ea în- gropând-o în nisip. Am ridicat cheia şi când mi-am îndreptat trupul am privit marea, năpădit de o senzaţie de nedescris. Am văzut albastrul cald al mării luminate de soarele ce apunea, faţa râzătoare a unei fete care intra în apă furişând într-una priviri peste umăr, pe tânărul din barca de salvare ale cărui braţe vânjoase, pârjolite, se odihneau pe vâsle, plaja împestriţată cu oameni. Toate acestea se vedeau atât de bine şi arătau atâta pace şi seninătate în lumina aceea blândă, încât am înmărmurit de fericire.

Nu fericirea aceea izvorâtă dintr-un motiv binecunoscut sau legată de vreo aducere-aminte, ci alta, superioară, rarisimă, pe care o simţi pulsându-ţi în vine odată cu sângele, căreia îi simţi până şi gustul. E ceva aproape imposibil de descris şi explicat.

Ai zice că oamenii aceştia au ajuns în sfârşit la marea spre care au năzuit toată viaţa, străbătând un drum trudnic şi lung, început încă de demult; şi că marea se bucură de oamenii ei, iar oamenii se bucură de marea lor.

Starea aceasta stranie şi minunată a ţinut câteva momente, pe urmă, treptat, a început să se risipească. Mai precis, şi-a pierdut din intensitate, rămânând însă parfumul ei, aşa cum primul fum de

ţigară sorbit la deşteptare lasă în urmă o uşoară ameţeală.

Nu ştiu ce generează această stare, dar am încercat-o de multe ori. Cel mai adesea ea survine când eşti singur – undeva în munţi, în pădure sau pe mare. Să fie presimţirea unei vieţi care ar fi putut fi sau care va să fie? Îngândurat, m-am urcat din nou în autobuz, uitând să iau bilet, şi am ajuns acasă…

Seara am hoinărit prin oraş sperând s-o întâlnesc. Doream foarte mult s-o văd, deşi începusem să mă tem de întâlnire. De câteva ori am avut senzaţia neplăcută că se rupe ceva în mine, ca atunci când avionul nimereşte într-un gol de aer, dar mă înşelasem, nu era ea.

… Am ajuns la debarcaderul pentru curse locale şi am văzut-o. Nu ştiu de ce, dar nu-mi dăduse pun minte că ar putea fi tocmai aici. Stătea aproape în acelaşi loc. Primul meu impuls a fost s-o rup la fugă, dar am reuşit să mi-l înfrâng.

Debarcaderul era bine luminat, totuşi ea nu mă vedea. Era probabil cu gândul în altă parte. Sau te pomeneşti că nu voia să mă recunoască. Am ajuns la un pas de ea şi eram să fac stânga împrejur când privirile noastre s-au întâlnit şi fata mi-a zâmbit, sau mai precis o sclipire de bucurie i-a luminat faţa.

Zâmbetul acela îmi risipi ca o rafală de vânt oboseala şi nervozitatea.

Nu ni se întâmplă prea des – oricum nu cât am vrea – ca cineva să se bucure când ne vede. Şi chiar dacă se bucură, de cele mai multe ori caută să n-o arate, ca să nu treacă drept sentimental sau ca să nu-i jignească pe cei a căror vedere nu-i face nicio bucurie. Aşa că uneori nu poţi şti dacă omului îi pare bine că te vede sau dimpotrivă…

… Sosi un vaporaş de agrement. Ne urcarăm pe bord, de parcă ne-am fi înţeles dinainte. Nu mai ştiu despre ce am vorbit. Stăteam rezemaţi de balustradă şi priveam marea. Ca aseară la

debarcader. Acum părea că debarcaderul se desprinsese de mal, depărtându-se repede spre larg. Prveam fata ei a cărei gingăşie contrasta ciudat cu negreala obişnuită cu care o vopsise soarele.

Pe urmă i s-a făcut sete şi ne-am dus la bufetul de ia pupa. Pentru aceasta am străbătut un coridor îngust şi întunecos.

Limonada era rece şi spumoasă, ca şampania. Mi-a amintit că nu băusem de mult limonada şi că nicio şampanie nu mi se păruse atât de bună ca limonada asta.

Mai târziu, ori de câte ori am băut şampanie searbădă ca o limonadă răsuflată, mi-am adus aminte de seara aceea şi m-am gândit la calicenia naturii în marea ei înţelepciune de veşnic echilibru: orice lucru îşi plăteşte preţul. Dacă azi bei o limonada şi ţi se pare gustoasă ca şampania, mai devreme sau mai târziu ai să bei şampanie cu gust de limonadă.

Aceasta este logica vieţii, tristă, dar poate atât de folositoare. Iar faptul că-i folositoare este, aş zice, şi mai trist.

Există o vorbă: picătura găureşte piatra. Ce să mai vorbim de Platon Samsonovici: a şi convins direcţia agricolă să aloce fonduri pentru cumpărarea de capre tadjice şi comunicase asta, anticipând filiera oficială, tovarăşilor tadjici; aceştia i-au şi răspuns că au auzit de iniţiativa noastră interesantă şi au de gând, la rândul lor, să cumpere kozloturi. Astfel părţile se şi înţeleseseră, ele între ele, pentru schimbul de animale şi organizarea unor experienţe simultane. De aceea Platon Samsonovici a plecat la selecţionatorul acela pentru a-l convinge să primească un lot de capre tadjice, bogate în lână. Dar a căzut trăznetul. Această lovitură de trăznet s-a produs exact în ziua în care trebuia să se întoarcă el din deplasare.

În ziua aceea, într-unul din ziarele centrale, a apărut un articol care lua în derâdere inovaţiile nejustificate din agricultură. Cel mai tare s-a dat autorul la noi pentru – citez textual – „nesăbuita predicare a kozloturului”. Mai departe autorul dădea să se înţeleagă prin vagi aluzii că experienţele ilustrului savant din Moscova nu pot fi calificate ca fiind întru totul reuşite. În orice caz, genialitatea lor era pusă la îndoială.

La redacţie s-a aflat încă de dimineaţă despre apariţia articolului, deşi niciunul din noi nu-l citise: presa centrală sosea seara sau în ziua următoare. Dar lucruri de-astea se află foarte repede.

Nu l-am văzut niciodată pe Avtandil Avtandilovici atât de agitat. S-a dus de câteva ori la comitetul regional de partid, pe urmă a telefonat la comitetul de partid al raionului unde se afla Platon Samsonovici. I s-a răspuns că Platon Samsonovici a şi plecat cu autocursa spre oraş. Autobuzul trebuia să sosească pe la trei după masă. Pentru ora aceea redactorul-şef a convocat o adunare generală.

Şi la trei ne aflam cu toţii în cabinetul şefului. Staţia era peste drum de redacţie, de aceea fiecare căuta să stea cât mai aproape de ferestre, curios să vadă cum va coborî Platon Samsonovici din autobuz. O curiozitate pe care nu mi-o explic.

Domnea înfrigurarea nervoasă dinaintea unui spectacol palpitant. Platon Samsonovici era singurul care se consacrase trup şi suflet problemei kozloturului şi toţi îşi dădeau seama că el va fi ţinta loviturii principale. De aceea, ceilalţi se simţeau întocmai oamenilor adăpostiţi care aşteaptă să izbucnească o furtună nemaipomenită. Sentimentul dulce că te afli în deplină siguranţă, într-o atmosferă plăcută…

Avtandil Avtandilovlci se izolase într-o muţenie desăvârşită, cu privirile aţintite în gol. În faţa lui se

afla textul dactilografiat al articolului pe care îl primise pare-se prin telex.

Pentru prima dată uitase să oprească ventilatorul şi, sub acţiunea curentului de aer, filele necruţătorului articol păreau că tremură şi clocotesc de nerăbdare.

De două ori foiletonistul trecu în spatele şefului, chipurile să caute ceva pe harta republicii atârnată pe perete. Şi cu toate că fiecare înţelegea că e aproape imposibil să descifrezi ceva pe foile acelea învălurate, mai ales de după umerii lui Avtandil Avtandilovici, toţi îl întrebau prin semne ce scrie acolo. La care el răspundea, tot aşa, că e jale.

Fără să-l privească, Avtandil Avtandilovici îl expedie cu o mişcare scurtă a capului.

În sfârşit iată şi autobuzul. Toată lumea se îngrămădi la ferestre, ca să-l vadă pe Platon Samsonovici coborând. Nu ştiu de ce, dar toţi eram siguri că va coborî primul. Dar primul sări jos un câine de vânătoare, după care coborî şi vânătorul, încins cu un şirag unduitor de prepeliţe. S-a depărtat cu o vioiciune greoaie, ca împovărat de atâta noroc. M-a cuprins o invidie amară pe acest vânător, ba chiar şi pe câinele lui.

Apoi a coborât o ţărancă bătrână cu un coş plin de nuci şi, fără să stea pe gânduri, vru să treacă strada pe unde nu era voie. Miliţianul a fluierat şi baba a luat-o la fugă, risipind o parte din nuci.

Platon Samsonovici ieşi printre ultimii. A rămas o clipă lângă maşină cu haina aruncată pe spate într-un fel ce vădea oboseală, apoi s-a îndreptat în altă parte

— Pleacă, se dezmetici cineva.

— Cum adică? întrebă ameninţător Avtandil Avtandilovici.

— Îl întorc eu! se oferi foiletonistul, repezindu-se la uşă.

— Vezi să nu-i spui nimic! apucă să-i strige şeful.

Noi ceilalţi împietrisem la ferestre, uitându-ne după Platon Samsonovici. Traversa încet, cu haina bălăbănindu-i-se pe spate Ajuns pe trotuarul dm faţă, se opri lângă chioşcul cu apă gazoasă.

— Bea sifon, se miră cineva, stârnindu-ne râsul.

Foiletonistul năvăli în stradă şi se opri la intersecţie, rotindu-şi privirile cu mâna streaşină la ochi. Nu-l văzu pe Platon Samsonovici, pentru că între timp se mai apropiase cineva de chioşc şi-i acoperise. Foiletonistul stătu acolo câteva clipe uitându-se aferat în toate părţile, apoi traversă în mare panică şi-o luă spre mare. Noi îl urmăream curioşi, pentru că peste o fracţiune de secundă avea să ajungă în dreptul chioşcului. Dar, păşind neabătut în direcţia ce şi-o trasase, el trecu pe lângă Platon Samsono- vici fără să-l vadă. Izbucni o nouă explozie de râs. În momentul acela foiletonistul se întoarse cu un gest uimit: pesemne că Platon Samsonovici îl strigase.

Foiletonistul spuse ceva şi, arătând cu mâna spre redacţie, făcu repede cale întoarsă. Era clar că, ştiindu-se observat de la ferestre, voia să arate că nu comunică cu Platon Samsonovici mai mult decât era strict necesar.

După plecarea călătorilor, şoferul autobuzului sări din maşină şi începu să strângă nucile risipite. Pe urmă se urcă la locul lui şi demară.

În sfârşit, uşa cabinetului s-a deschis şi a apărut Platon Samsonovici. Salută din cap pe toată lumea şi se lăsă pe o margine de scaun. Arăta plouat şi muncit de gânduri. Mi s-a părut că însăşi felul în care şedea pe scaun arăta că ştie tot. Ori poate mi-am închipuit mai târziu că aşa a fost.

— Ei, cum v-aţi înţeles cu selecţionatorul? întrebă calm Avtandil Avtandilovici, de parcă nu s-ar fi întâmplat nimic.

Pe buzele încleştate ale lui Platon Samsonovici trecu un tremur zvâcnit.

— Avtandil Avtandilovici, rosti el cu voce surdă şi se ridică fără să-şi dezdoaie complet spinarea.

Eu ştiu tot…

— Interesant. De la cine? întrebă şeful şi-l săgeta cu privirea pe foiletonist. Acesta se pocni cu palma în piept şi încremeni într-o poză de martir.

— S-a transmis dimineaţa la radio, răspunse Platon Samsonovici, stând tot aplecat puţin în faţă.

— Şi de data asta ai fost primul, glumi acru şeful, încercând să-şi ascundă dezamăgirea.

Avtandil Avtandilovici l-a privit câteva clipe pe Platon Samsonovici cu o privire din ce în ce mai rece, de parcă distanţa dintre ei ar fi crescut atât de mult, încât nu-l mai recunoştea. Şi cred ca sub efectul acestei priviri Platon Samsonovici s-a încovoiat şi mai adânc.

— Luaţi loc, aruncă Avtandil Avtandilovici cu tonul cu care se vorbeşte unui vizitator oarecare.

Şi a început să citească articolul. Avea o voce plină, pusă la punct. Citea, înfierbântându-se treptat şi aruncând câte o privire spre Platon Samsonovici.

La început se putea crede că îl citeşte pentru ca greşelile şi exagerările comise de noi să ne fie clare atât nouă, cât şi lui. Dar glasul îi devenea tot mai patetic şi la un moment dat se părea că greşelile astea au fost descoperite chiar de el personal împreună cu alţi tovarăşi. Spre sfârşit şi-a însuşit atât de perfect stilul articolului, cu trecerile bruşte de la mânie la ironie, încât puteai să juri că el şi nimeni altul a sezisat primul şi a dezvăluit cu curaj toate greşelile noastre.

Au urmat discuţii pe marginea articolului. Trebuie să recunosc că Avtandil Avtandilovici a avut şi o atitudine autocritica. A spus că el a încercat să frâneze nesăbuita predicare a kozloturului în care scop a şi publicat, deşi la rubrica „Să râdem de necredincioşi”, criticile zootehni- cianului, dar n-a procedat cu destulă energie şi în acest sens ia o parte din vină asupra lui.

Foiletonistul, cere se foia nerăbdător în scaun, luă cuvântul imediat după şef şi aminti că şi el, în foiletonul acela cu individul care nu-şi plătise pensia alimentară, a avut intenţia să critice într-o formă camuflată nesăbuita predicare a kozloturului, dar în loc să-şi plece urechea la glasul său Platon Samsonovici a încercat să-i aplice o etichetă.

— O etichetă? strecură printre dinţi Platon Samsonovici, ieşind pe neaşteptate din muţenie şi uitându-se mocnit la foiletonist.

— Da, o etichetă politică, îl sfidă acesta, pironindu-l cu privirea omului care a sfărâmat pentru totdeauna lanţurile robiei.

— Exageraţi, făcu împăciuitor Avtandil Avtandilovici căruia nu-i plăceau formulările cu implicaţii prea largi ale altora.

Legat de nesăbuita predicare a kozloturului, Avtandil Avtandilovici a pus în discuţie şi problema vieţii de familie a lui Platon Samsonovici.

— Ruperea de cerinţele economice ale colhozurilor noastre l-a dus treptat la ruperea de familie, încheie el în chip de concluzie, şi era firesc să se întâmple aşa cu unul care a pierdut criteriul adevărului şi s-a îngâmfat.

Expunerea critică a lui Avtandil Avtandilovici a fost susţinută de toată lumea. După aceea el a mai luat o dată cuvântul şi a spus că totuşi nu se poate să nu se ţină seama de faptul că Platon Samsonovici e un gazetar vechi, cu experienţă şi, cu toate greşelile de care s-a făcut vinovat, el rămâne devotat până la ultima picătură de sânge cauzei noastre comune. Şi de data aceasta şeful a fost în asentimentul întregei asistenţe. Cineva a spus chiar: calul bătrân nu strică brazda.

Dar aici a sărit foiletonistul şi a spus că exagerările constituie o trăsătură caracteristică a întregului stil de muncă al lui Platon Samsonovici. El a mai amintit că, înainte cu câţiva ani, Platon

Samsonovici a preconizat introducerea unei noi metode de pescuit care consta în trecerea prin apă a unor curenţi de înaltă frecvenţă, ceea ce, susţinea el, va sili peştii să se strângă într-un singur loc. Însă peştii au părăsit apele golfului şi, dacă experienţele ar fi continuat, duşi ar fi fost.

— Nu asta e cauza, n-ai înţeles dumneata bine, interveni Platon Samsonovici, dar toată lumea era prea obosită ca să suporte o descriere tehnică şi amănunţită.

În locul lui Platon Samsonovci a fost numit în fruntea sectei agricole şeful secţiei de propagandă, ca om înzestrat cu un ascuţit simţ al noului. Platon Samsonovici a rămas în aceeaşi secţie în calitate de redactor literar pentru ca, fiind gazetar mai vechi şi mai rutinat, să-l ajute pe celălalt să se familiarizeze cu noile sale atribuţii. Pe deasupra a primit şi o mustrare aspră pe linie de serviciu. Şeful a hotărât să se limiteze deocamdată la această sancţiune dacă Platon Samsonovici se va întoarce în mijlocul familiei şi la începutul anului şcolar se va înscrie la seral, la universitate: n-avea studii superioare.

— Vezi, să iei de aici cornul ăla de kozlotur, spuse Avtandil Avtandilovici când lumea începu să plece.

— Cornul? repetă ca un ecou Platon Samsonovici şi am observat cum i se mişcă spasmodic mărul lui Adam pe gâtul lui slab.

— Exact, cornul, repetă Avtandil Avtandilovici, să nu-l mai văd.

Când Platon Samsonovici a ieşit din redacţie, cu cornul înfăşurat neglijent într-un ziar, nu ştiu de ce, dar mi s-a făcut milă de el. Mi l-am închipuit cum intră în locuinţa lui de singuratec, cu cornul acesta la fel de singur (tot ce a rămas din grandiosul lui proiect) şi m-am amărât şi mai rău. Dar ce era să fac? Să fi încercat să-l consolez? Dar cum? Şi apoi, cred că tot degeaba era.

Articolul a fost reprodus în ziarul nostru, aliniatul în care era vorba de nesăbuita predicare a kozloturuiui fiind cules cu aldine, indicându-se în paranteză: sublinierea ne aparţine. Editorialul publicat în acelaşi număr purta titlul *Nesăbuita predicare a kozloturului* şi analiza în spirit critic activitatea redacţiei în general şi a secţiei agricole în special.

Editorialul pomenea şi de anumiţi lectori care, fără a-şi da osteneala să aprofundeze lucrurile noi, s-au angrenat în mod uşuratic în popularizarea unei experienţe insuficient studiate.

Cel vizat era Vahtang Bociua, dar nu s-au încumetat să-l atace direct, deoarece cu o săptămână înainte donase muzeului etnografic din localitate o valoroasă colecţie de minerale caucaziene. Şi a avut grijă, bineînţeles, să nu-şi lipsească gestul de notorietate, cerându-ne chiar el la telefon un trimis de la gazetă la solemnitatea donării. Au trimis un fotoreporter care a eternizat evenimentul. În fotografie, Vahtang arăta ca un corsar pocăit care îşi înmânează comorile intimidatului director de muzeu.

Aşa că ar fi fost jenant să-i pomeneşti numele la numai o săptămână după ce i-ai elogiat în termeni ditirambici ataşamentul şi abnegaţia.

În numerele următoare au apărut ecourile organizate în problema kozloturului. Un redactor s-a deplasat la recalcitrantul zootehnician, solicitându-i un amplu articol împotriva kozloturizării. Dar acesta, la fel de recalcitrant, şi-a rămas credincios sie însuşi şi a refuzat categoric, declarând că nu-l mai interesează asta.

După publicarea articolului, redacţia a primit numeroase telefoane. De pildă, au sunat de la secţia comercială să ne consulte în privinţa firmei pavilionului de răcoritoare „La adăpătoarea kozloturului”. De asemenea am fost sesizaţi că în multe colhozuri kozloturii au fost sacrificaţi. În legătură cu aceasta ziarul cerea să nu se sară dintr-

o extremă în alta, kozloturii trebuind să fie incluşi în turmele colhozurilor conform instrucţiunilor.

Din acelaşi motiv, după ce s-a sfătuit şi cu noi, Avtandil Avtandilovici a recomandat tovarăşilor de la secţia comercială să nu desfiinţeze firma, ci să scoată pe neobservate primele două silabe din cuvântul kozlotur. Acum pe firmă scria „La adăpătoarea turului", ceea ce suna, după mine, şi mai poetic.

Cu firma de pe pavilion s-a aranjat repede, dar deasupra pavilionului o lună întreagă s-a mai aprins seară de seară, clipind obraznic din beculeţe, vechea reclamă „La adăpătoarea kozloturului".

Ieşea că ziua se adapă turii, iar noaptea tot mai vin aici îndărătnicii kozloturi.

Unii intelectuali din localitate veneau pe întuneric ca să privească reclama electrică. Vedeau în ea o aluzie la nu ştiu ce protest liberal şi, totodată, o manifestare a înverşunatei îndărătnicii dogmatice.

I-am văzut şi eu într-o seară, în drum spre cafenea: un mic dar impunător grup de liber-cugetători care încerca să nu bată la ochi.

— E o chestie, zicea unul din ei, făcând un semn discret spre reclamă.

— Dacă asta trece aşa, să mă scuipaţi între ochi, întărea un altul.

— Aveţi perfectă dreptate, se auzea o voce prudentă, dar nu-i bine să stăm cu ochii la ea. Te-ai uitat şi pe urmă vezi-ţi de drum.

— Ei, asta-i! îl contrazicea primul. Mă uit cât vreau. S-au schimbat vremurile.

— Da, dar s-ar putea să se interpreteze, insista prudentul, furişând o privire peste umăr. Observându-mă, înghiţi restul frazei şi rosti: Asta şi spun – critica a fost cât se poate de oportună.

Atunci, ca la comandă, îşi întoarseră capetele spre mine, şi tot grupul, continuându-şi

controversa în surdină şi punctând-o cu gesturi violente, dispăru pe uşa cafenelei.

Într-una din zile m-a chemat la telefon – dorind să vorbească cu mine personal – directorul filarmonicii care m-a întrebat cum rămâne cu cântecul despre kozlotur din repertoriul corului fabricii de tutun şi al câtorva solişti.

— Ştiţi, adăugă el pe un ton de scuză, avem un plan de încasări şi cântecul ăsta se bucură de un succes deosebit, deşi, acum îmi dau şi eu seama, nu-i chiar sănătos…

M-am gândit că în problema asta nu strică sa mă consult cu Avtancil Avtandilovici.

— Rămâneţi la telefon, i-am cerut, şi hai la şef.

Şeful m-a ascultat cu atenţie şi a răspuns că nici nu poate fi vorba ca un cor să interpreteze cântecul despre kozlotur.

— Şi apoi, ăla numai cor de amatori nu e, spuse el spre surprinderea mea. Soliştii însă cred că pot să-l cânte, bineînţeles, dacă i se va conferi textului un înţeles just. Pe scurt, conchise el, apăsând pe butonul ventilatorului, principalul e să nu se sară dintr-o parte în alta. Aşa să-i spui.

Am repetat mai-marelui filarmonicii cuvintele şefului şi el a pus gânditor – cum mi s-a părut – receptorul în furcă.

În ziua aceea Platon Samsonovici nu s-a prezentat la slujbă, iar a doua zi a venit nevastă-sa si s-a dus întins la şef. Peste câteva minute şeful l-a chemat pe preşedintele sindicatului, care pe urmă ne-a spus şi nouă ce se întâmplase. Platon Samsonovici se îmbolnăvise – astenie provenită dintr-o tulburare nervoasă sau, poate, tulburări nervoase pe bază de astenie, nu mai ţin minte. Nevastă-sa, de cum a aflat povestea cu kozloturii, s-a dus să-l vadă şi l-a găsit în pat. Acum pare-se că soţii s-au împăcat şi, cedând apartamentul copiilor, vor sta împreună în locuinţa lor veche.

— Aţi văzut? i-ar fi spus Avtandil Avtandilovici femeii. Critica sănătoasă întăreşte familia.

— Critica o fi ea sănătoasă, ar fi replicat femeia, dar ce mă fac, că el e bolnav rău.

— Găsim noi ceva, o asigură Avtandil Avtandilovici şi-i porunci preşedintelui sindicatului să facă rost imediat de un bilet la odihnă.

Printr-o ironie a soartei sau a preşedintelui sindicatului, Platon Samsonovici a fost trimis să-şi caute de sănătate la sanatoriul alpin fost „Kozlotur". Altminteri, este unul dintre cele mai bune sanatorii din republica noastră şi în el nu nimereşti chiar când vrei.

Peste vreo două săptămâni, după ce s-a stins ecoul ultimelor salve ale contrapropagandei, invazia kozloturilor a fost complet lichidată, iar cele câteva exemplare răzleţe au intrat, supuse, în turmele colhozurilor; în urbea noastră s-a întrunit o consfătuire regională a fruntaşilor din agricultură: republica a îndeplinit şi a depăşit planul de livrare a ceaiului, principala cultură agricolă pe aceste meleaguri. Colhozul lui Illarion Maximovici era pomenit printre cele mai bune.

După ce s-a încheiat partea oficială, pe cine văd la bufet? Pe Illarion Maximovici în persoană. Şedea la masă cu agronomul şi cu Cogola. Fata mânca o prăjitură, preşedintele şi agronomul beau bere.

În ajun ziarul nostru publicase un material despre cultivatorii de ceai din colhozul Izvorul Nucului. De aceea, m-am apropiat de ei cu capul sus. Bună, bună. M-am aşezat la masa lor.

Agronomul arăta ca-ntotdeauna. Pe faţa preşedintelui stăruia o expresie ironico-solemnă (expresia cu care ţăranul îl ascultă din politeţe pe un orăşean discutând despre agricultură). Numai când se adresa fetei privirea i se însufleţea.

— Încă o prăjitură?

— Nu vreau, răspundea distrat Gogola, cu ochii la toaletele femeilor care intrau şi ieşeau pe uşa bufetului.

— Mai ia una, hai, stăruia preşedintele.

— Nu vreau prăjitură, vreau citronadă, se înduplecă în sfârşit fata.

— O sticlă de citronadă, comandă Illarion Maximovici chelneriţei. Nouă ne turnă bere.

— Vă pare bine că-s-a terminat cu kozloturul? l-am întrebat pe preşedinte.

— E o iniţiativă bună, răspunse el ca de obicei, dar de un singur lucru mi-e frică…

Îi aruncai o privire.

— Adică?

El îşi bău berea, puse paharul pe masă şi numai atunci răspunse dus pe gânduri şi parcă scrutând viitorul cu privirea:

— Mi-e să nu vină cu altceva, dar ştiţi, în condiţiile climaterice de la noi…

— Asta n-o să meargă, ştiu, îi luai eu vorba din gură.

— Aşa-i! încuviinţă Illarion Maximovici. Privirea îi era gravă.

— Cred că n-aveţi niciun motiv să vă temeţi, îl asigurai eu pe un ton pe care îl voiam cât mai ferm.

— Să te audă Dumnezeu! făcu, tărăgănat, Illarion Maximovici. Totuşi, dacă s-a sfârşit cu kozloturul, precis că vine altceva, dar ce, încă nu ştiu.

— Dar cu kozloturul vostru ce-aţi făcut?

— E în turmă, conform indicaţiilor, răspunse preşedintele ca despre un caz lichidat de mult şi neprimejdios.

A sunat şi ne-am întors în sală. Aici ne-am despărţit, eu rămânând lângă uşă: după programul artistic trebuia să mă întorc cât mai repede la redacţie ca să-mi scriu materialul.

Primul a evoluat ansamblul lui Pata Pataraia. Ca întotdeauna, iuţii şi sprintenii interpreţi de dansuri caucaziene au fost primiţi cu aclamaţii puternice.

Dansatorii au fost rechemaţi de câteva ori si împreună cu ei apărea Pata Pataraia, un bărbat în

etate, zvelt şi elastic.

Înfierbântându-se treptat de aplauze, până la urmă a irupt şi el pe scenă pentru a executa faimosul său „zbor în genunchi”, număr celebru încă prin anii 30: luându-şi un avânt puternic, artistul sărea din culise purtat de aripi nevăzute, cădea în genunchi şi în poziţia asta, cu braţele repezite slobod în lături şi capul ridicat cu semeţie, se îndrepta cu o mişcare lunecată spre loja oficială. Şi în ultima clipă, când publicul care-l urmărea cu răsuflarea tăiată credea că se va prăbuşi peste orchestră, Pata Pataraia sărea în sus ca împins de un arc şi se învârtea ameţitor, precum vârtejul cel negru.

Sala delira.

— Cântec fără cuvinte. Interpretează un trio de *ciongnriste*, anunţă prezentatoarea.

În lumina puternică a reflectoarelor au apărut trei tinere în rochii lungi, albe, cu năframele tot albe. Şi s-au aşezat sfielnice pe scaune începând să-şi acordeze ciongurii[1],

[1] Cionguri – instrument muzical cu coarde, de origină gruzină.

ascultându-le zdrăngănitul. Apoi, la un semn al uneia din ele, smuciră, odată, strunele, şi sunetele prinseră a curge împletind o melodie pe care tinerele o îngânară îndată, dând glas unui cântec fără cuvinte, cum se zicea în munţi de demult.

Unde am auzit eu melodia asta? Brusc avui o revelaţie: era fostul cântec despre kozlotur, interpretat însă cu totul diferit, mult mai lent. Murmurul din sală arăta că şi alţii îl recunoscuseră. M-am aplecat ca să-l pot vedea pe Illarion Maximovici. Pe faţa lui masivă stăruia aceeaşi expresie ironico-solemnă. M-am gândit că poate arată astfel ori de câte ori vine la oraş. Gogola îşi ridicase căpşorul ca tras din condei şi pironea fermecată scena. Agronomul moţăia răsturnat greoi

pe spătar, precum Kutuzov la un consiliu de război.

Trio de *cionguriste* a cules şi mai multe aplauze decât Pata Pataraia. Fetele au trebuit să reia de două ori *d'a capo* cântecul fără cuvinte: dulceaţa fructului oprit.

La drept vorbind fructul acesta era amar şi cine era s-o ştie mai bine decât oamenii care se aflau în sală. Dar, deşi se bucurau cu toţii că fructul a fost oprit, încălcarea chiar şi a acestei oprelişti li se părea dulce. Asta e, se vede, firea omului şi n-ai ce-i face.

Viaţa redacţiei a reintrat în normal. Platon Samsonovici s-a întors din sanatoriu complet restabilit. Chiar în ziua următoare mi-a propus să mergem la pescuit. Măgulit de invitaţie, am primit cu plăcere.

V-am mai spus că Platon Samsonovici era unul dintre cei mai iscusiţi pescari. Dacă într-un loc nu se prindea nimic, spunea:

— Ştiu un alt loc…

Şi vâsleam până la locul cu pricina, iar dacă nici acolo nu muşca, spunea din nou:

— Ştiu un loc unde e cu totul altceva…

Trăgeam la vâsle spre locul unde „era cu totul altceva" şi, dacă nici acolo nu mergea, se culca la pupa zicând:

— Ia-o spre mal, peştele s-a dat la fund.

Şi eu vâsleam spre mal, pentru că pe mare cuvântul lui Platon Samsonovici era lege.

Asta se întâmpla însă rar. În ziua aceea am pescuit foarte bine, mai ales Platon Samsonovici care era un pescar grozav: arunca în apă câte zece sfori deodată legate de nuiele mlădioase, zvârlite deasupra copastiei. După ele Platon Samsonovici ştia dacă pişcă. Şi nu exista să încurce sforile. Când încerca vreuna, săltând-o uşurel şi trăgând cu urechea la ce se petrece în adâncuri, aveai impresia

că acţionează un pupitru uriaş de comandă sau că stăpâneşte deplin împărăţia mărilor.

Am băgat barca în gârlă şi am legat-o la debarcader. Când am ieşit pe mal, m-am mai uitat o dată cu invidie la prada lui Platon Samsonovici. În afară de peştii care se prind în mod obişnuit, în plasa lui se zbătea o rândunică de mare – frumoasa Mării Negre de care n-avusesem parte niciodată.

— Pe lângă că eşti un as, mai ai şi noroc, am spus eu.

— Apropo, când m-am dus odată la pescuit, acolo, în munţi, am făcut o descoperire interesantă, mi-a răspuns el cu oarecare întârziere.

Mergeam pe mal de-a lungul parapetului. El, cu plasa doldora de peşte, eu, cu modesta mea pradă într-o sacoşă.

— Ce descoperire? l-am întrebat mai mult de formă.

— Stai să vezi. Am pornit-o pe Kodor în sus să caut locuri cu păstrăvi şi am dat de o peşteră cu totul extrao-dinară..

În glasul lui era ceva care m-a făcut să ciulesc urechea. Pândindu-i privirea am surprins în ea lucirea aceea neplăcută pe care o ştiam atât de bine, Am hotărât să i-o tai cât mai repede.

— Peşteri ca asta există cu miile în munţii noştri.

— Da de unde! se aprinse el numaidecât şi sclipirea aceea antipatică scăpără din nou. În peştera aia stalactitele şi stalagmitele au o culoare aparte… Am adus o valiză plină de probe…

— Ei şi? l-am întrebat, gata să mă apăr de orice.

— Trebuie să se discute cu, cineva de sus… Nu e o peşteră, ci un palat subteran, ceva feeric, ca-n Şeherezada…

I-am privit obrajii rumeniţi şi am înţeles că toate forţele noi pe care le-a căpătat acolo, în munţi, se vor duce pe peştera aia.

— În munţii noştri sunt mii de peşteri ca asta, am repetat ca un nerod.

— Dacă s-ar construi un funicular, turiştii ar trece direct de pe vapor în palatul subteran, putând admira pe parcurs delta Kodorului şi peisajul alpin…

— Până acolo sunt vreo sută de kilometri. Cine o să dea atâta bănet?

— Banii vor fi recuperaţi! exultă el. Şi încă foarte repede! Zvârli plasa pe parapet şi continuă: Turiştii vor da năvală cu miile. De pe vas, direct în peşteră…

Am încercat să fac pe spiritualul:

— Fără să mai vorbim că un singur cioban se descurcă cu două mii de kozloturi…

— Ce legătură au kozloturii? se miră Platon Samsonovici. Acum turismul este încurajat. Tu nu ştii că Italia trăieşte de pe urma turiştilor?

— Ei, gata. Mă duc să beau o cafea. Matale faci ce vrei. Am dat să plec.

— Stai niţel, m-a strigat el.

Simţeam că vrea să mă bage în chestia asta, dar eram hotărât să nu mă las.

— Pricepi, urmă el timid, am lăsat valiza cu probele la bagaje, în gară.

— Nu pricep, am răspuns eu cu nepăsare.

— Ei, cum să-ţi spun… Nevasta… Când o să vadă stalagmitele şi stalactitele o să înceapă să mă cicălească…

— Şi ce vrei să-ţi fac eu?

Începeam să bănuiesc de ce mă invitase la pescuit.

— Ne ducem împreună la gară ca să luăm valiza. O s-o las la tine pentru un timp.

După atâtea ore de vâslit şi de pescuit să te duci la gară, tocmai la celălalt capăt al oraşului…

— Fie, dar ne ducem mâine. Sper că până atunci stalactitele dumitale n-or să se strice.

— Ei, asta-i! Ele rezistă milenii. Şi au un colorit! O să le vezi!

— Atunci pe mâine

— La revedere, mormăi el cu gândul în altă parte, apucând cu o mişcare neglijentă plasa plină de pradă.

N-am apucat bine să fac câţiva paşi că m-a strigat iar.

— Până una alta să nu vorbeşti cu nimeni despre peşteră, m-a prevenit el cu degetul pe buze.

— Bine, am răspuns eu pornind repede spre cafenea.

Era o seară minunată şi liniştită, ca în fiecare început de toamnă pe meleagurile noastre. Soarele se scufunda încetişor în mare. Înspre apus golful era aur şi foc, potolindu-şi treptat strălucirea înspre soare-răsare. La început violet, apoi cenuşiu, iar mai încolo, ca un văl fumuriu.

Mă gândeam la Platon Samsonovici. Mi-a venit în minte că epoca noastră a dat naştere unui ciudat tip de inovator, sau de inventator, sau de întreprinzător, nu contează cum îi spui, care ori de câte ori ar eşua nu va suferi niciodată un faliment iremediabil. Pentru că e finanţat de stat. Iată de ce, practic, entuziasmul său este inepuizabil.

Cafeneaua era plină de muşterii obişnuiţi – bătrânii oraşului care îşi sorbeau tacticos cafeluțele, savurându-şi pe îndelete amintirile. Numai într-un colţ, în jurul a două mese puse cap la cap, nişte imberbi îşi zuruiau sâcâitor tinichelele tinereţii.

M-am aşezat la o masă şi am atârnat sacoşa pe scaun.

— Dulce sau amăruie? mă întrebă cafegiul, plecându-şi capul de muftiu pârlit de soare şi de cafea. Rămase aşa un timp, privindu-mi cu plăcere peştii din sacoşă.

— Amăruie, răspunsei eu tabietliu.

Vâslitul îmi lăsase o senzaţie plăcută de legănare şi la ora aceea o cafeluţă turcească fierbinte cu caimac era tot ce-mi doream.

Cu aceasta vreau să închei povestea mea adevărată despre kozloturi. Cât priveşte fata cu

care am făcut cunoştinţă la debarcader, dovedind cu acest prilej că nu sunt lipsit de abilitate şi de prezenţă de spirit, dinadins n-am mai spus nimic despre ea. În primul rând, pentru că, de cum s-a terminat vacanţa de vară, ea a plecat la şcoală, iar în al doilea rând pentru că asta e o poveste care, sper, n-are nicio legătură cu kozloturii.

Se înnoptase repede, cum se întâmplă întotdeauna în sud. M-am uitat în sus, doar-doar voi descoperi constelaţia ale cărei contururi îmi sugeraseră odată un cap de kozlotur. Degeaba! De altfel, din noaptea aia de pomină privisem de mai multe ori stelele, fără să reuşesc însă să găsesc printre numeroasele constelaţii măcar una aidoma Zodiei Kozloturului.

Şedeam la masă şi beam cafeaua fierbinte din ceşcuţă. De câte ori o duceam la gură, pentru a lua din vârful buzelor o sorbitură din licoarea groasă, amăruie, atingeam uşor cu cotul sacoşa cu peşti.

Era ca şi cum câinele meu ar fi stat lângă mine atingându-mi cotul cu vârful rece şi umed al botului, ca să-şi arate prezenţa într-un fel atât de delicat. Atingerea asta îmi plăcea şi am stat astfel până la sfârşit.